

T.C.

**BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI**

**YEREL HALKIN TURİZM ALGISININ
TURİZM DESTEĞİNDEKİ ETKİSİ: MİDYAT
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökhan ERKUŞ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bülent AYDIN**

**Ağustos-2021
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır**

TEZ KABUL VE ONAYI

Gökhan ERKUŞ tarafından hazırlanan “Yerel Halkın Turizm Algısının Turizm Desteğindeki Etkisi: Midyat Örneği” adlı tez çalışması 23/08/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Caner GÜÇLÜ

.....

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Bülent AYDIN

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi S. Emre DİLEK

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Doç. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Gökhan ERKUŞ

Tarih: 23.08.2021

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YEREL HALKIN TURİZM ALGISININ TURİZM DESTEĞİNDEKİ ETKİSİ: MİDYAT ÖRNEĞİ

Gökhan ERKUŞ

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bülent AYDIN

2021, 71 Sayfa

Jüri

Danışmanın Dr. Öğr. Üyesi Bülent AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Caner GÜÇLÜ

Dr. Öğr. Üyesi S. Emre DİLEK

Turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği yerlerde sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkiler dahil çeşitli etkiler gözlenmektedir. Bu etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığını bilmek; ülke ve bölge turizminin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Bir bölgede turizm sektörünün gelişmeye başlamasıyla birlikte hem pozitif hem de negatif sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkiler meydana gelebilmektedir. Bu etkileri en çok yerel halk hissetmektedir. Bu nedenle turizm faaliyetlerine yönelik yerel halkın tutum ve davranışlarının ölçülmesi önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Tarihi, kültürü ve inanç turizmi yönünden önemli turistik çekiciliklere sahip olan Midyat ilçesi, ulusal ve uluslararası turizm hareketleri yönünden önemli bir turistik destinasyon olarak görülmektedir. Bu çalışmada, Midyat ilçesindeki yerel halkın turizm gelişimine ve turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algılarının belirlenmesi amacıyla bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Anket formları yüz yüze görüşme tekniği ile doldurtulmuştur. Araştırma sırasında kullanılmak üzere 450 adet anket formu hazırlanmış ve bu anket formları uygulanmıştır. Dağıtılan anket formlarının 47 adedinin katılımcılar tarafından tam olarak doldurulmadığı tespit edilmiştir. Bunun sonucunda 403 anket değerlendirmeye alınmış ve SPSS programına girişi yapılmıştır. Daha sonra yapılan çok değişkenli sapan analizi sonucunda 39 adet verinin değerlerinin kabul edilen ölçüt olan $p < .001$ Mahalanobis uzaklığından fazla olduğu belirlenmiş ve bu veriler veri setinden çıkarılmıştır. Uç değerlerin çıkarılmasından sonra çalışmanın analizleri 364 adet veri üzerinden yapılmıştır. Araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdiği destek ile turizmin sosyo-kültürel pozitif, sosyo-kültürel negatif, ekonomik pozitif, ekonomik negatif, çevresel pozitif ve çevresel negatif etkileri arasında çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Ayrıca yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek olma düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki farklılıkların belirlenmesi amacıyla farklılık analizleri yapılmıştır.

Elde edilen verilerin analizi sonucunda, yerel halkın turizmin, ekonomik ve çevresel etkilerine yönelik algılarının genel itibarıyla olumlu olduğu ve turizm gelişimine yönelik faaliyetleri destekledikleri görülmektedir; turizmin sosyo-kültürel pozitif, sosyo-kültürel negatif, ekonomik negatif ve çevresel negatif etkilerine yönelik algılarının turizmdeki desteğinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Farklılık analizleri olarak Cinsiyet, medeni durum ve meslek değişkenleri için Bağımsız Örneklem t-Testi'nden yararlanılmıştır. Yaş, eğitim durumu, aylık gelir ve ikamet süresi gibi değişkenler için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Farklılık analizleri sonucunda ise; Midyat'ta yaşayan yöre halkının demografik özellikleri ile turizm algıları arasında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Midyat, Turizm Algısı, Turizm Desteği, Yerel Halk

ABSTRACT

MS THESIS

THE EFFECT OF LOCAL PEOPLE’S TOURISM PERCEPTION ON TOURISM SUPPORT: THE CASE OF MİDYAT

Gökhan ERKUŞ

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES OF BATMAN UNIVERSITY THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE IN TOURISM MANAGEMENT

Advisor: Asst. Prof. Dr. Bülent AYDIN

2021 Year, 71 Pages

Jury

Advisor Asst. Prof. Dr. Bülent AYDIN

Asst Prof. Dr. Üyesi Caner GÜÇLÜ

Asst Prof. Dr. S. Emre DİLEK

Various effects, including socio-cultural, economic, and environmental effects, are observed in places where tourism activities occur. Knowing how the local people perceive these effects; is of great importance for the country’s future and regional tourism. With the development of the tourism sector in a region, both positive and negative socio-cultural, economic, and environmental effects may occur. Local people feel these effects the most. For this reason, measuring the attitudes and behaviors of local people towards tourism activities has become an important research topic. Midyat district, which has important tourist attractions in terms of history, culture, and faith tourism, is seen as an important tourist destination in national and international tourism movements. In this study, a survey method was carried out to determine the local people’s perceptions in Midyat district towards tourism development and the economic, socio-cultural, and environmental effects of tourism. Questionnaire forms were filled with face-to-face interview techniques. 450 questionnaires were prepared to be used during the research, and these questionnaires were applied. It was determined that 47 of the distributed questionnaires were not filled by the participants. As a result, 403 questionnaires were evaluated and entered into the SPSS program. As a result of the multivariate sling analysis performed later, it was determined that the values of 39 data were more than the accepted criterion $p < .001$ Mahalanobis distance and these data were removed from the data set. After removing the extreme values, the analyzes of the study were made on 364 pieces of data. To test the research hypotheses, multiple regression analysis was conducted between the support of the local people for tourism development and the socio-cultural positive, socio-cultural negative, economic positive, economic negative, environmentally positive, and environmental negative effects of tourism. In addition, differences analyses were carried out to determine the differences between the level of support of the local people for tourism development and their demographic characteristics.

As a result of the data analysis obtained, it has been seen that the perceptions of the local people’s perceptions towards the socio-cultural, economic, and environmental effects of tourism are generally positive, and they support the activities for tourism development. In addition, it has been determined that there is a significant relationship between the support given by the local people to tourism development and their perceptions of the economic positive and environmental positive effects of tourism. Still, there is no significant relationship between the perceptions of tourism’s socio-cultural positive, socio-cultural negative, economic negative, and environmental negative effects. Independent Sample t-Test was used for gender, marital status, and occupation variables. One-Way Analysis of Variance (ANOVA) was conducted for variables such as age, education level, monthly income, and residence time. As a result of the difference analysis, significant differences were found between the demographic characteristics of the local people living in Midyat and their tourism perceptions. In general,

it has been determined that the local people residing in Midyat have a positive perspective against the socio-cultural, economic, and environmental effects caused by tourism and support the development of tourism in the region.

Keywords: Midyat, Local People, Perception, Support, Tourism

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmamda, bilgi ve tecrübelerini çözüm odaklı bakış açısıyla bana aktaran; her zaman yanımda olan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Bülent AYDIN'a ve jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Caner GÜÇLÜ ve Dr. Öğr. Üyesi S. Emre DİLEK'e teşekkür ederim.

Gerek ders aşaması gerekse tez yazım aşamasında ihtiyaç duyulan zamanda yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Umut BALCI, Doç. Dr. Erdem SEVEN ve özellikle Dr. Öğr. Üyesi Volkan GENÇ'e çok teşekkür ederim.

Manevi olarak her zaman yanımda olan ve desteklerini her daim hissettiğim canım eşime ve çocuklarıma sabır ve fedakârlıklarından ötürü çok teşekkür ederim.

Gökhan ERKUŞ
BATMAN-2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALANYAZIN.....	5
2.1. Turizm ve Özellikleri	5
2.2. Turizmin Etkileri	8
2.2.1. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri	9
2.2.2. Turizmin Ekonomik Etkileri	11
2.2.3. Turizmin Çevresel Etkileri	13
2.3. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Desteğini Açıklayan Yaklaşımlar	16
2.3.1. Doxey Irredix Modeli (Tolerans/Rahatsızlık İndeksi)	17
2.3.2. Butler'in Destinasyon Yaşam Döngüsü (Lifecycle) Modeli	20
2.3.3. Sosyal Değişim Teorisi	21
2.3.4. Büyüyen Örgüt (Growth Machine) Teorisi	23
2.3.5. Topluluğa Bağlılık Modeli	23
2.4. Yerel Halkın Turizmin Gelişmesine Yönelik Algı ve Tutumları	25
2.4.1. Tek Değişkenli Faktörler	26
2.4.2. Çok Değişkenli Faktörler	28
2.5. Yerel Halk ve Turist Arasındaki İlişkiyi Etkileyen Faktörler	30
2.6. Araştırma Sahası Olan Midyat	32
3. YÖNTEM	37
3.1. Araştırma Yaklaşımı, Modeli ve Hipotezleri	37
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	39
3.3. Veri Toplama Aracı	40
3.4. Veri Toplama Süreci	40
3.5. Verilerin Analizi	40

4.	BULGU VE YORUMLAR.....	43
4.1.	Betimsel İstatistiklere Yönelik Bulgular	43
4.2.	Normallik Bulguları	46
4.3.	Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri	48
4.3.1.	Faktör Analizi	48
4.3.2.	Güvenirlik Analizi	53
4.4.	Regresyon ve Farklılık Analizine İlişkin Bulgular	54
4.4.1.	Çoklu Regresyon Analizi.....	54
4.4.2.	t-Testine İlişkin Bulgular	56
4.4.3.	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) İlişkin Bulgular.....	58
5.	SONUÇ, TARTIŞMA, KATKILAR VE ÖNERİLER	64
5.1.	Sonuç.....	64
5.2.	Tartışma ve Değerlendirme.....	65
5.3.	Teori ve Uygulamalara Katkıları	69
5.4.	Kısıtlar ve Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler	70
	KAYNAKLAR	72
	EKLER	82

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1. Turizm Olumlu ve Olumsuz Etkileri (Kim, 2002; Tuna, 2007; Kozak vd., 2015; Avcıkurt, 2015; M. Deery vd., 2012)	16
Tablo 2.2. İçsel ve Dışsal Faktörlere Göre Yerel Halkın Turizm Algısına İlişkin Araştırmalar (Dağdeviren, 2015: 72)	27
Tablo 2.3. Demografik Faktörlere Göre Yerel Halkın Turizm Algısına İlişkin Araştırmalar (Dağdeviren, (2015: 72)	28
Tablo 4.1. Katılımcılara Yönelik Demografik Bilgiler.....	43
Tablo 4.2. Ölçek İfadelerine İlişkin Bulgular	44
Tablo 4.3. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	47
Tablo 4.4. Kaiser-Meyer Olkin ve Bartlett's Testi Sonuçları.....	49
Tablo 4.5. Faktör Analizi	50
Tablo 4.6. Güvenirlik Analizi	54
Tablo 4.7. Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	55
Tablo 4.8. Cinsiyet Durum Değişkenine Göre T-testi Analizi	57
Tablo 4.9. Medeni Durum Değişkenine Göre t-Testi Analizi	57
Tablo 4.10. Meslek Değişkenine Göre t-testi Analizi	58
Tablo 4.11. Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	59
Tablo 4.12. Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi	60
Tablo 4.13. Aylık Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi	61
Tablo 4.14. İkamet Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Doxey'in Turizm Rahatsızlık/Tolerans Modeli (Babu, 2015: 412)	17
Şekil 2.2. Butler Destinasyon Yaşam Seyri Modeli (Butler,1980, s.7)	20
Şekil 2.3. Sosyal Değişim Teorisi Modeli (Ap,1992).....	22
Şekil 2.4. Turizm Etkilerine Yönelik Kavramsal Çerçeve (Faulkner ve Tideswell, 2007)	29
Şekil 3.1. Araştırma Modeli.....	38

1. GİRİŞ

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre COVID 19'dan önce uluslararası turizm hareketliliğine katılan kişi sayısı 1 milyar 500 milyona yaklaşmış bulunmaktadır (UNWTO, 2019). Küresel çapta meydana gelen bu hareketliliğin birçok olumlu ve olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Ancak turizm pazarına açılan ülkelerin veya destinasyonların temel amacı başlangıçta ekonomik ağırlıklı olmuştur. Özellikle turizmin döviz getirici ve istihdam sağlayıcı yönleri ekonomik açıdan değerli bulunmuştur. Turizmin ekonomik kalkınmadaki rolünden dolayı birçok ülke, turizm pastasından daha fazla pay almak ve ülkelerini turistler için daha cazip hale getirmek için yatırımlar yapmaktadır. Ancak ekonomik kaygılarla turizm için yapılan plansız yatırımlar, bölgede yaşayan toplumları sosyal, kültürel ve çevresel olarak olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca ekonomik kaygılarla turizm faaliyetlerine başlanmış olsa da turizmin gerek ekonomik, gerekse diğer pek çok açıdan da olumlu etkilerinden söz etmek mümkündür.

Hızla gelişmeye devam eden turizm sektörü, birçok değişkenle ilişkili ve çabuk bozulacak bir yapıya sahiptir. Bu değişkenlerden biri de yerel halkın turist ve turizme yönelik algısıdır (Alaeddinoğlu, 2008: 3). Yerel halkın turizme yönelik olumlu tutumu ve turizme verdiği destek destinasyonların sürdürülebilirliğinde önemli bir unsurdur (Doğan, 2004). Öte yandan destinasyon yöneticilerinin turizm faaliyetlerini etkin bir şekilde yönetme kabiliyeti, yerel halkın turizm algısını şekillendirmede ve değiştirmede de önemli bir rol oynamaktadır (Sharma ve Gursoy, 2015: 1333). Bazı araştırmacılara göre turizm, insanlar arasında iletişimi, karşılıklı anlaşmayı ve gelir dağılımında adaleti sağlayan bir köprü görevindeyken, bazı araştırmacılara göre ise toplumun gelenekleri, örf ve adetlerini ve çevreyi bozan bir unsur olarak görülmektedir (Korkmaz, 1996: 405). Turizmin gelişmesi sonucu yaşam tarzına müdahaleden rahatsız olan yöre halkı, yeni bir çevre ve yaşam tarzına uyum sağlamakta zorluk çekmekte veya bu düşüncelerle turizm hareketlerine tepki verebilmektedir (Kozak vd., 2015: 133). Dolayısıyla turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği yerdeki yerel halkın, nasıl bir algı ve tutuma sahip olduğu turizmin geleceği için önemli bir belirleyicidir. Araştırmalar ise turizmle doğrudan veya dolaylı ilişkisi olan bireylerin daha çok olumlu tutum ve davranış içerisinde olduklarına yöneliktir (Snaith ve Haley, 1999: 595-603; Avcıkurt, 2017: 114).

Turizm literatüründe, sürdürülebilir bir turizm endüstrisi için daha çok yerel halkın desteği üzerinde durulmaktadır. Turizm endüstrisinden doğan maliyetlerin en aza

indirilebilmesi, faydaların arttırılabilmesi ve istenilen gelişim düzeyine ulaşılabilmesi için yerel halkın turizm gelişimine verdiği desteğe yönelik algılarının ölçülmesi gerekmektedir (Çolak, 2017: 1).

Türkiye’de turizm faaliyetleri incelendiğinde birçok bölgede de turizmin gerçekleştiği görülmektedir. Bu bölgelerden biri de Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir. Dünyada bilinen ilk toplu yerleşmelerin önemli bir kısmı “Verimli Hilal (Mümbiti Hilal)” kuşağında ortaya çıkmıştır (Mutluay, 2011). Bu kuşak Doğu Akdeniz kıyılarından başlayıp Güneydoğu Anadolu’ya ve oradan da Irak ovalarına (Mezopotamya) doğru uzanan önemli bir tarımsal üretim alanıdır (Schmidt, 2007). Araştırma alanının da içinde bulunduğu bu kuşak günümüzden 10 bin yıl öncesine tarihlendirilen birçok antik yerleşmeye ev sahipliği yapmaktadır (Mutluay, 2011). Bunlardan Göbeklitepe (Urfa, G.Ö. 12000 yıl) ve Eriha (Filistin, G.Ö. 11000 yıl) gibi bazı yerleşmeler çeşitli sebeplerle yıkılmış olsa da yerlerine yenileri inşa edilmiştir. Araştırma alanı olan Midyat kenti; gizemli manastırlar, masalsı topraklar, uzağı yakınlaştıran inişli çıkışlı sokaklar, kübik prizmaları andıran evler ile misafiri ev sahibinden önce karşılayan taşlara oyulmuş laleler, sarmaşıklar ve kat kat avlular; Süryaniler, Kürtler, Araplar, tarihi 2 bin 500 yıla kadar gerilere giden, dinlerin, dillerin kültürlerin ve öykülerin iç içe geçtiği bir kenttir (Uluocak, 1999). Midyat, tarihi yapıları sayesinde turizm hareketliliği oluşturmakla birlikte, son dönemde burada çekilen TV dizileri ile bu hareketlilik artmıştır. Türkiye’de iç turizm bağlamında da yoğun olarak ziyaret edilen bölgelerden biri haline gelmiştir.

Bu araştırmadaki amaç, Türkiye’nin kültür turizminde önemli bir potansiyele sahip olan Midyat ilçesinde yaşayan yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel pozitif ve negatif etkilerine yönelik algılarını tespit etmek ve bu algıların turizme verilen destek üzerindeki etkisini belirlemektir.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde araştırma problemine, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine ve araştırmanın sınırlılıklarına yer verilmiştir. İkinci bölümünde kavramsal çerçeve ve alan yazına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın modeline ve hipotezlerine, araştırmanın evren ve örneklemine, veri toplama aracına, veri toplama sürecine ve araştırmanın analizine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmanın son bölümü olan beşinci bölümde ise sonuç, tartışma, katkılar ve önerilere yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Turizm faaliyeti, doğası gereği insanlar tarafından yapılan etkinliklere dayanmaktadır. İnsanın, toplum ve çevreyle olan iletişim ve etkileşimi söz konusudur. Özellikle Sanayi Devrimi ve II. Dünya Savaşı'ndan sonraki teknolojik gelişmeler bu iletişim ve etkileşimi de değiştirmiştir. Bilişim teknolojilerindeki ilerlemeler sayesinde bilgiye ulaşımın çok daha kolay olması, harcanabilir kişisel gelir artışı, toplumlardaki eğitim ve kültür seviyesinin artması gibi nedenlerle birlikte hem seyahatin şekli, hem de turistlerin davranışları çok hızlı bir şekilde değişmiştir (Roney, 2011: 1).

Bir bölge veya ülke için turizmin en büyük faydası ekonomik olarak görülmektedir. Gerek ulusal ve uluslararası gerekse bölgesel ve yerel düzeylerde gelir yaratma ve istihdam fırsatı sunar (Zaei ve Zaei, 2013). Turizmin her ne kadar ekonomik yönüne dikkat çekilse de diğer önemli etkileri de göz ardı edilmemelidir. Turistlerle yerel halk iç içe olduğu için özellikle sosyo-kültürel etkileşim yoğun bir şekilde gerçekleşmektedir. Bireyler bu etkileşimde kendi duygu ve düşünceleri, yaşam tarzı, dini anlayışı, kültürel değerleri, gelenekleri gibi sosyokültürel; yaş, cinsiyet, eğitim ve turizmde çalışma durumu gibi sosyo demografik özellikleri ve algılarına göre bir tepki vermektedir. Yerel halkın algısı turizmden sağladığı faydaya göre bölgeden bölgeye değişebilmektedir. Turizm etkilerine sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel olmak üzere genellikle dört faktör şeklinde bakılmaktadır (Işık, Ada ve Boztoprak, 2016). Bu faktörlere göre algının değiştiği bilinmekle birlikte bu çalışmada da daha önce bu bölgede yerel halkın algılarına yönelik araştırma yapılmamış olması dikkat çekmektedir. Bu araştırma ile de Midyat bölgesindeki yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algılarını ve turizme olan desteğini belirleyerek, literatürdeki mevcut boşluğu doldurmak ve uygulayıcılara öneriler sunmak açısından önem arz etmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Turizm gelişiminin başarılı olması ve sürdürülebilirliği açısından yerel halkın desteğine büyük oranda ihtiyaç vardır. Bu nedenle bir destinasyonda turizm gelişiminin başarılı olması ve sürdürülebilmesi için yerel halkın turizm gelişime yönelik algı ve tutumlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bir destinasyonda turizm gelişirken beraberinde getirdiği ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilere yönelik yerel halkın algıları önemli bir konu haline gelmiştir. Bu çalışmadaki amaç da turizm

açısından büyüyen ve gelişen bir destinasyon olan Midyat yerel halkının turizme yönelik algı ve turizme desteğini belirlemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Turizmin gelişimi destinasyonlar üzerinde pozitif ve negatif birçok etkisi bulunmaktadır. Destinasyonlarda turizmin geliştirilmesindeki temel hedefler, bölgenin ekonomik faydasını artırmak, altyapı ve üstyapı sistemlerini geliştirilmek, doğal-tarihi ve kültürel değerleri korumak, sosyal alanları artırmak ve toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesini sağlamaktır. Bunun için turizmden doğan olumsuzlukları azaltıp, olumlu yönlerin ise artırılması gerekmektedir. Dolayısıyla olumlu yönlerin sürdürülebilir olmasını sağlamak için turistik bölgedeki yerel halkın bakış açısını öğrenmek son derece önemlidir. Yerel halkın tutumu, ziyaretçilerin memnuniyet düzeyini artırmaya yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda ziyaretçilerin ağızdan ağza pozitif reklamını da sağlamış olur (Presenza ve ark., 2016: 2). Öte yandan yerel halkın arzu edilmeyen tutumu, negatif ağızdan ağza reklam olarak da destinasyona yansıdığı bilinmektedir. Bu nedenle turizmi geliştirmek ve gelen turist sayısını artırmak için, yerel halkın turizm sektörüne yönelik algı ve tutumlarını öğrenmek ve yerel halkın kararlara katılımını sağlamak önemlidir (Bulut, 2015: 68).

Yerel halkın turizme olumlu bir yaklaşımı olmadığı ve bölgede turizmin gelişmesi ve turizm faaliyetlerini yeterince desteklemediği bir bölge veya ülkede turizmin gelişimi ve sürdürülebilirliği hakkında konuşmak mümkün olmayacaktır (Dilek ve ark., 2017: 62). Dolayısıyla turizm adına daha sürdürülebilir ve doğru bir gelişim sağlamak adına bu araştırmanın yapılması önem taşımaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Nicel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen araştırmada veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Derinlemesine değil yüzeysel bilgilerden edinilen verilerin, çeşitli nedenlerden kaynaklanan hataları barındırabilmesi (Cemaloğlu, 2011: 137-138) araştırmanın bir kısıtlılığı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir;

- Kesitsel bir araştırmadır.
- Nicel araştırma yöntemi ile sınırlandırılmıştır. Derinlemesine bilgiler yoktur.
- Araştırma turistik destinasyon olan Midyat yerel halkı ile sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALANYAZIN

Bu bölümde araştırma konusuna yönelik kavramlar ve alanyazın bilgisine yer verilmiştir.

2.1. Turizm ve Özellikleri

Turizm kavramıyla ilgili çok sayıda tanım yapılmış ancak otoriteler tarafından ortak bir tanım belirlenememiştir. Bunun nedeni turizmin çok yönlü ve geniş bir alanı kapsayan oldukça karmaşık bir yapı sergilemesidir (İçöz, 2007: 2).

Turizm’ kavramı, Latince kökenli ‘tornus’ kelimesinden gelmiştir. Anlamına bakıldığı zaman ‘dönme hareketi’ olarak geçmektedir. Aynı zamanda İngilizcede geçen ‘tour’ ve ‘touring’ kelimeleri de yine söz konusu kelimedenden türemiştir. Yine anlam olarak bakıldığında ‘tour’ dairesel bir hareketi, eğlence ve dinlenme için yapılan yer değiştirmeyi, bazı bölgelere yapılan ziyaretleri vb. gibi durumları ifade eder. Turizm kelimesi ise ‘tur yapan’ anlamına gelen ‘tourist’ sözcüğü ile ‘tour’ sözcüğünden türemiştir (Bayer, 1992).

Türk Dil Kurumu (TDK, 2017) sözlüğünde ise ‘turizm’ kelimesinin Fransızca kökenli ‘tourisme’ sözcüğünden türediğini, anlamını ise dinlenme, görme, eğlenme, tanıma vb. gibi amaçlarla yapılan geziler şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca TDK turizm kavramını, bir ülkenin veya bir bölgenin turist çekmek veya gelen turist sayısında artış sağlamak için ekonomik, kültürel ve teknik önlemlerin yanında yapılan çalışmaların tümü şeklinde ifade etmektedir.

Literatüre bakıldığı zaman turizm kavramı ile ilgili yapılan ilk tanımlar daha çok turizmin ekonomik yönüne vurgu yapılarak ele alınmıştır. Turizm bir bölge ve ülke için dışarıdan gelenlerin döviz girişi sağladığı bir faaliyet olarak değerlendirilmiştir. Nitekim Picard’a (1960) göre turizm, dış kaynaklardan ülkeye döviz akışını sağlayan ve sağlanan gelir ile diğer sektörleri etkileyen bir faaliyetir.

1905 yılında ilk turizm tanımı Guyer-Feuler tarafından ortaya atılmıştır. Buna göre: “turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren ‘modern’ çağa özgü bir olaydır” (Akoğlan Kozak, 2002: 2). Turizm, sadece ekonomik bir kazanç olmayıp aynı zamanda çevresel, siyasi, sosyal

ve kültürel yönleri de olan toplum ve sosyal yapı üzerinde önemli rol oynayan uluslararası bir harekettir (Özdemir, 1998: 189). Farklı kültürlerle ve yaşam biçimlerine sahip insanlar arasında gerçekleşen coğrafi, kültürel ve kişisel etkileşimler, insanlar arasında karşılıklı anlayış ve bilgi alışverişinin gelişmesine yardım eder (Himmetoğlu, 1989: 51).

İsviçreli bilim insanları Prof. Hunziker ve Krapf tarafından 1942 yılında “Turizm Genel Doktrini” adıyla yayınlanan kitapta turizmi “Turizm yabancıların bir yerde kazanç sağlayıcı bir faaliyette bulunmadan geçici olarak konaklamaları ile meydana gelen olay ve ilişkilerin tümüdür” olarak tanımlanmıştır (Darbellay ve Stock, 2012: 441). Bu tanım daha sonra (AIEST) Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği tarafından da onaylanmıştır (Lickorish ve Jenkins, 2007: 34).

Mathieson ve Wall (1982)’e göre turizm; insanların yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerin dışındaki yerlere geçici süreyle seyahat etmelerini, seyahat ettikleri yerlerdeki faaliyetlerini ve kaldıkları süre boyunca ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hizmet veren tesisleri kapsayan bir kavramdır.

1991 yılında Kanada’nın Ottawa şehrinde gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü Konferansında turizmin tanımı “insanların bir yıldan fazla olmamak şartıyla iş eğlence ve diğer nedenlerle sürekli yaşadıkları yerlerin dışına seyahat etmeleridir” şeklinde kabul görmüştür (Goeldner ve Ritchie, 2002: 7).

Turizm kavramıyla ilgili çok sayıda tanım yapılmış olsa da genel olarak turizmin dört ana unsuru olduğu konusunda mutabakata varılmıştır. Bunlar seyahat talebi, turizm araçları, destinasyon etkileri, etki ve ilişki çeşitliliği unsurlarıdır (Burns, 2003: 23). Birleşmiş milletler Dünya Turizm Örgütü’ne (UNWTO) göre (2008: 9) seyahat kavramının en genel tanımı yolcuların çeşitli amaçlara yönelik farklı coğrafi bölgeler arasında hareket etmeleridir.

Turistlerin, ikamet ettikleri yerlerden ayrılarak tekrar aynı yere dönünceye kadar geçen süre içerisindeki seyahatleri süresince ihtiyaç duydukları ulaştırma, konaklama, yeme-içme, eğlence ve diğer ihtiyaçlarını karşılayan faaliyet alanlarının tümüne turizm endüstrisi adını verebiliriz (Barutçigil, 1983).

Turistler ise sürekli yaşadığı yer ve çevre dışında bir ülkeye bir gecedan az olmamak, bir yılı geçmeyecek süre için giden; ziyaretinin amacı gelir elde etmek olmayan kişidir. En az 24 saat boyunca o ülkede kalmalıdır. Ziyaretçi tanımı da hem turist hem de günübirlikçileri içermektedir. Günübirlikçi ise sürekli yaşadığı yer ve

çevre dışında bir ülkeye 24 saatten az olmak ve gecelememek koşulu ile giden; ziyaretinin amacı gelir elde etmek olmayan kişidir (WTO, 1999).

Turizmin temel özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir (Roney, 2011: 4):

- ❖ Turizm olgusu birden fazla faaliyeti içermektedir.
- ❖ İnsanların yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerin dışına çıkmaları yani seyahat etmeleri turizmin dinamik boyutu, gittikleri yerlerde gerçekleştirdikleri faaliyetler içeren boyutu ise statik boyutudur.
- ❖ Seyahat etmek kalıcı değildir. İnsanların seyahat amacı gittikleri yerlerde para kazanmak değildir.
- ❖ Seyahat eden insanların gittikleri yerler sürekli yaşadıkları yerlerden farklı olduğundan ulaşım, konaklama, yeme-içme gibi gereksinimlerin karşılanabilmesi için birtakım faaliyetlere yol açmaktadır.

Turizmin özellikleri günümüze değin çok çeşitli aşamalar geçirmiş olsa da turizmi anlayıp kavrayabilmek için turizmin özelliklerini iyi bir şekilde algılanması gerekmektedir.

Çeken'e göre (2014), turizmin beş karakteristik özelliğe sahiptir. Birincisi, turizm olaylar ve ilişkiler bütünüdür. İkincisi, turizm seyahat unsuru gibi dinamik ve konaklama unsuru gibi statik iki bileşenden oluşur. Üçüncüsü, söz konusu konaklama ve seyahat yaşanan yerin dışında yapılması gerekmektedir. Dördüncüsü, seyahat süresi birkaç gün, hafta ya da ayla sınırlı ve geçici olmalıdır. Son olarak, seyahatin amacı para kazanmak, ücretli iş veya işçi olma gibi ekonomik nedenlerle ilgili olmamalıdır.

Turizmin genel özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir (Hazar, 2007, Hazar, 2010):

- ❖ Turizm, insanların turistik amaçlarla seyahat etmesiyle ilgilidir. Turizm çalışma ve para kazanma amacı ile yapılmamalıdır. İnsanları turizme yönlendiren ise merak, dinlenme-eğlenme, yeni yerleri keşfetme, tarihi ve kültürel değerleri yerinde görme ve tanıma, doğal güzellikleri görme, arkadaş ve akraba ziyaretleri, iş seyahatleri, alışveriş, sağlık, din, inanç, spor müsabakaları, kongre ve fuarlar vb. gibi çeşitli nedenlerdir.

❖ İnsanların, yurt dışında ve yurt içinde en az 24 saat süreli geçici seyahatleridir. Seyahat edilen yerde en az 1 gece geçici konaklama gerektirir.

❖ Genellikle boş zaman değerlendirme etkinlikleriyle ilgili bir durumdur.

❖ İnsanlar seyahatleri süresince, gerekli ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için turistik mal ve hizmetleri talep etmektedirler. Böylelikle turizm, turist çeken bölge veya ülkeler için gelir veya döviz kazandırıcı rolüne sahip olup ekonomik bir nitelik taşımaktadır.

2.2. Turizmin Etkileri

Turizm yazınında ‘turizm etkisi’ terimi önem kazanmıştır. Bu etki, yerel halkın incelenmesi yoluyla değerlendirilmektedir. Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını ve algılarını araştıran son yıllarda pek çok sayıda araştırma yapılmıştır (Garcia vd., 2016). Bu tür araştırmaların artmasının nedeni, bölgedeki turizm gelişimin yerel halk üzerinde pozitif ve negatif etkilerinin olduğunun anlaşılmasıdır. (Garcia vd., 2016).

Turizm faaliyetleri belirli bir çevrede gerçekleşmektedir. Söz konusu olan bu çevre bölge halkı tarafından da kullanılmaktadır. Dolayısıyla turizm hareketi yöre insanına ait yaşamsal döngünün bir parçasıdır. Döngünün en önemli parçası olmasından dolayı turizm hareketi yerel halkın yaşamı üzerinde etkilidir. Çok boyutlu ve değişken olan turizmin etkileri (sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel açılardan) yerel halkın yaşamını olumlu veya olumsuz yönden etkilemektedir (Alaeddinoğlu, 2007: 2).

Turizmin ilk evrelerinde yerel halk turizmin ekonomik faydalarını öne çıkarmaktadır. Faaliyetlerin arttığı ancak iyi planlanmanın yapılamadığı alanlarda, sosyo-kültürel ve çevresel anlamda yaşanan olumsuzluklar, yerel halkın turizm için olumsuz bir tutum sergilemesine yol açmaktadır (Okuyucu ve Somuncu, 2012: 38). Olumlu davranışların kaynakları olumlu tutumlardır. Bu nedenle, yerel halkın turistlere karşı tutumları olumlu olduğu ölçüde, aralarındaki ilişkilerin olumlu olması mümkündür. Yerel halkın turistlere karşı olumsuz tutumlar takınması halinde ise, aralarındaki ilişki olumsuz olacaktır (Doğan, 2004: 95). Turizm, yerel halkın planlama sürecine dahil edilmesiyle sadece yerel halka ekonomik fayda sağlamakla kalmaz, aynı zamanda turizmin olumsuz sosyal ve çevresel etkilerini de en aza indirir (Altıntaş, 2010:

3). Yerlilerin yaşadığı bölgedeki turizmin gelişimini desteklemek, kırsal kalkınmayı hızlandırmak, yerel halkın turizmde aktif rolüne ve turizmin sürdürülebilirliğine de katkıda bulunmaktadır (Kervankıran, 2014: 136).

Turizmin etkilerini belirlemek üzerine yapılan araştırmalarda; sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel olmak üzere genel olarak üç etki üzerinde durulmaktadır (Gursoy vd., 2002; Andereck vd., 2005).

2.2.1. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Turizmin temelinde doğal faktörler ve teknik faktörlerin yanı sıra sosyo-kültürel faktörler de bulunmaktadır (Usta, 2011: 209). Değerler, inançlar, sosyal ilişkiler ve kurumlar arasındaki sıkı etkileşim nedeniyle sosyal ve kültürel kavramlar sürekli iç içe geçmektedir (Demircan, 2010: 120). Turizmin toplum üzerindeki etkilerinin net bir şekilde anlaşılması için birey, kültür ve sosyal yapı üzerindeki etkilerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu durum turizme sosyolojik şekilde yaklaşılmasını mecbur kılar. Bu nedenle turist, yerel halk ve turizmcilerin birlikte yaşamalarından dolayı oluşan ilişkilerin incelenmesi ve bu ilişkiler sonucunda oluşan değişimlerin bilinmesi gerekmektedir (Avcıkurt, 2009: 50).

Turizm, bir toplumun dünya görüşünü, anlayışını, başka insanlar hakkında oluşan duygu ve düşüncesini değiştirebilen sosyo-kültürel bir olaydır. Türkiye’de turizmin etkileri ilgili çalışmaların daha çok ekonomik açıdan ele alındığı görülmektedir. Ancak, yerel halkın sosyokültürel yönden ne kadar etkilendiğinin, turistleri ve turizmi nasıl algıladıklarının tespit edilmesi gerekmektedir (Avcıkurt, 2003). Turizmin sosyokültürel etkileri, toplumun değer sistemlerinde, bireysel davranışlarda, aile ilişkilerinde, kolektif yaşam tarzlarında, ahlaki davranışlarda, yaratıcı ifadelerde, geleneksel törenlerde ve topluluk organizasyonlarda değişimler meydana getirmektedir (Pizam ve Milman, 1986).

Nergis ve Kozak (2012: 24), turistler ile bölge halkı arasındaki ilişkilerin sosyokültürel ve sosyoekonomik etkilere neden olacağını savunmaktadır. Seyahat eden turistler yanlarında yaşam tarzlarını, alışkanlıklarını ve değer yargılarını da taşımaktadır. Kısa sürede olabildiğince tecrübe edinmek isteyen turistler, kimi zaman yerel halkın değerlerini ihmal edebilmektedir.

Turizm sektörü dünya toplumları arasındaki kültürel farklılıkların fark edilmesine ve bu toplulukların birbirlerinden etkilenmeye başlamasına katkıda

bulunmaktadır (Kozak vd., 2015). Turist ve yerel halk arasındaki ilişkiler, turizm sisteminin fonksiyonu ve yapısı ile turizmin meydana çıkardığı sonuçlar turizm sosyolojisi kapsamında araştırılmaktadır (Avcıkurt, 2015). Turistik motivasyonlar, roller, ilişkiler, kurumlar ve bunların turistler ve turist kabul eden toplum üzerindeki etkileri turizmin sosyolojik açıdan araştırılma nedenlerindendir (Cohen, 1984).

Turizmin sosyo-kültürel etkisi, yerel halk ile turistin etkileşiminden doğan olumlu veya olumsuz insani etkiler bütünüdür. Yerel topluluklar homojen olmadığı için, sosyo-kültürel etkiler her birey tarafından farklı şekilde algılanmaktadır (Mason, 2003). Turizm, turistik bölgedeki yerel halkın alışkanlıklarını, geleneklerini, sosyal yaşamını, inançlarını ve değerlerini etkileyen yerel sosyo-kültürel karakterler üzerinde etkili olmaktadır. Bu etkiler olumlu olduğu gibi olumsuz da olabilmektedir. Turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri aşağıdaki gibidir (Çalışkan, 2003: 108-109; Kim, 2002: 84; Özel, 2014: 58);

- ❖ Barış için güç yaratır.
- ❖ Toplumlara kuvvetlendirir.
- ❖ Turistik tesislerin yerel halka faydası artar.
- ❖ Kültürel ve geleneksel zenginlikler değerlendirilir.
- ❖ Turizm toplumdaki eğlence çeşitliliğinin artmasını sağlar.
- ❖ Sivil katılımı ve gururu destekler.
- ❖ Artan turizm faaliyetleri yerel halk için daha fazla rekreasyonel fırsatlar yaratır.
- ❖ Boş zamanı iyi kullanma alışkanlığı gelişir.
- ❖ Turizm, yerel kültürü canlı tutmaya ve toplumun kültürel kimliğini sürdürmeye yardımcı olur.
- ❖ Kültürel değerleri korumak için yeni toplumsal kurumlar ortaya çıkar.

Öte yandan olumlu etkilerden ziyade olumsuz etkilenmelere de yol açtığı bilinmektedir. Bunlardan bazıları alkol tüketiminde artış, uyuşturucu madde kullanımı ve fuhuş olaylarıdır (Doğan, 1989; Long vd., 1990; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Andereck vd., 2005; Garcia vd., 2016). Turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri aşağıda sıralanmaktadır (Kim 2002: 84; Çalışkan, 2003: 109-113; Özel, 2014: 58);

- ❖ Yerel kimlik ve değerlerin değişip kaybolmasına yol açar.
- ❖ Kültür ticari bir meta haline dönüşür.
- ❖ Standartlaşmaya yol açar.

- ❖ Özgünlük kaybolur.
- ❖ Bölgedeki kültürel varlıklar turistlerin taleplerini karşılayacak şekilde düzenlenir.
- ❖ Kültürel çatışmaya sebep olur.
- ❖ Turizm, toplumda suç oranı, uyuşturucu kullanımı, fuhuş vb. sorunların artmasına neden olur.
- ❖ Önyargıları artırır.
- ❖ Fiziksel etkiler sosyal baskıya yol açar.
- ❖ Turizm, yerel halkın geleneksel sosyo-kültürel davranış kalıplarının bozulmasına neden olmaktadır,
- ❖ Yüksek turizm sezonunda, tiyatro, film, konser vb. etkinlikler için bilet almak daha da zorlaşır.
- ❖ Gösteriş etkisi olarak bilinen turistlerin yaşam biçimi taklit edilmeye çalışılır.

2.2.2. Turizmin Ekonomik Etkileri

Turizmin etkileri geçmişten bugüne değin turizm üzerine en çok araştırma yapılmış alanlardan biri olmuştur. Turizm etkisi, bulunduğu bölgeyi veya çevreyi geniş ölçüde düzenleyen bir dizi faaliyet olarak ifade edilmektedir (Bertan, 2010). Turizmin ekonomik etkisi üzerinde ise diğer etkilerden daha fazla çalışma yapılmıştır (Mason, 2003). Turizm, iş imkânı yaratabilir, döviz girdisi sağlayabilir, gelişmekte olan ekonomi için yatırım getirisi üretebilir, teknolojiyi getirebilir ve yaşam standartlarını iyileştirebilir (Kim, 2002). Bir bölge veya ülke için turizmin en büyük faydası ekonomik olarak görülmektedir. Nitekim iş yaratma ve gerek ulusal ve uluslararası gerekse bölgesel ve yerel düzeylerde gelir yaratma fırsatı sunmaktadır (Zaei ve Zaei, 2013).

20.yüzyılda ülkelerin birçoğu turizmin kendi ekonomilerine katkıda bulunacağını düşündüklerinden turizm faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmaktadır (Usta, 2014: 4). Turizmin ekonomiyi olumlu yönde etkilediği ülkeler özellikle gelişmekte olan ülkelerdir (Avcıkurt, 2009: 35). Turizm faaliyetlerinin ülke ekonomisine katkıda bulunduğunu ve yabancı turist harcamalarının ulusal geliri arttırdığı savunulurken ülke vatandaşlarının yurt dışındaki harcamalarının ise milli geliri olumsuz etkilediğini belirtmektedir (Erdoğan 1995: 187-188). Turizmin gelişmesi yerel ekonominin büyümesine katkıda bulunmakta, turizm alanındaki yeni yatırımlara sebebiyet

vermektedir. Yapılan çalışmaların büyük kısmında turizmin yeni istihdam kaynağı oluşturduğu, gelirleri arttırdığı ve yeni yatırımların yapılmasına zemin hazırladığı sonucuna varılmıştır (Ko ve Stewart, 2002: 521).

Ülke ekonomilerindeki değişikliklerin temel nedeni sadece turizm değildir. Bu noktada turizm destekleyici ve uyarıcı rolündedir. Kırsal ekonomide yaygınlaşan turizmin bireyleri yeni mesleklere yönelttiği, onları kırsal alandan turizm sektörüne sevk ettiği gözlemlenmektedir. Turizmin geliştiği ve gelişmekte olduğu yerlerde arazi fiyatları artışa geçmektedir. Bu durum turistlerden çok yerel halkı etkisi altına almaktadır. Arazi fiyatlarının yanı sıra hizmet ve ürün fiyatlarında da artış yaşanmakta, bu artış bölgesel enflasyonların oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir (Oktayer ve Susam, 2007: 29).

Turizmin ekonomik etkileri arasında döviz arzını arttırarak dış ödemeler dengesini etkilemesi, ekonomiye hareket kazandırması, katma değer oluşturması, ürün ve hizmet fiyatlarını arttırması ve ülke ekonomisine katkıda bulunması yer almaktadır. Turizmin reel ekonomik etkileri içerisinde ise istihdamı etkilemesi, altyapıyı etkilemesi ve farklı sektörleri etkilemesi bulunmaktadır (Avcıkurt, 2009: 35-36). Özellikle ödemeler dengesi bakımından olumlu etki yaratan turizm sektörü, aranan en önemli sektörler arasına girmektedir. En geniş anlamda bakıldığında; geceleme sayısı, talep edilecek mal ve hizmetler, harcamaların yapılacağı bölgeler gibi başlıklar turizm ekonomisinin konusu içerisinde yer almaktadır. Ayrıca unutulmaması gerekir ki turizm gelişmemiş ülkeler için önemli bir istihdam imkânları sağlamaktadır. Tüm bu olumlu etkilere ek olarak olumsuz bazı etkileri de bulunmaktadır. Dış ülkelere bağımlılık oluşması, ekonomik kararlılığın azalması, ürün fiyatlarının artması, enflasyon oluşması ve toplumun yalnızca bir kısmının turizm faaliyetlerinden yararlanması turizmin ülke ekonomilerine olan olumsuz etkileri arasında yer alır (Usta, 2014: 27-28).

Hizmet sektörü olarak faaliyet gösteren turizm endüstrisi, tüm dünyada her geçen gün hızlı bir şekilde büyüme göstermektedir. Turizm sektörü bugün, tüm dünya hizmet ticaretinin takriben %30'unu tek başına göğüslemektedir. Turizm sektörü bünyesinde birçok hizmet sektörünü barındırdığı için, ülke ekonomilerine faydası net olarak bilinmemektedir (Bahar, 2006). Turizm, gelişmekte olan birçok ülke ekonomisinin gayri safi yurtiçi hasılasına (GSYİH) katkıda bulunan etkenlerdendir (Kumar ve Kanan, 2015). Ekonomik öneminin zamanla anlaşılması ve ivme kazanmasıyla birlikte, 21. yy. küresel ekonomisinde en hızlı gelişen sektör olmuştur.

Turizm gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede ekonomik büyümenin ve gelişmenin en önemli yapı taşlarından biri olarak görülmektedir (Bahar, 2006).

Yoon ve diğerlerine (2001: 365) göre turizmin ekonomik faydaları, yerel halk tarafından turizm gelişiminde aranan en önemli unsurlardır. Yapılmış akademik çalışmalarda yerel halkın turizm hakkındaki ekonomik algısı incelendiğinde, genellikle turizmin olumlu ekonomik etkileri ağır gelmektedir. Turizm işletmeciliği ve ekonomisi konusunda yapılmış araştırmalarda turizmin olumlu ekonomik etkileri aşağıdaki şekilde özetlenmiştir (Kozak vd., 2015: 110, Mason, 2003: 35):

- ❖ Gelir yaratıcı etkisi.
- ❖ Ek ihracata, görünmeyen ihracata etkisi.
- ❖ İstihdam yaratıcı etkisi.
- ❖ Bölgesel kalkınmaya etkisi.
- ❖ Altyapı ve üstyapının geliştirilmesi etkisi.
- ❖ Ödemeler dengesi üzerine etkisi.
- ❖ Diğer ekonomik sektörlerle etkisi.

Yerel halkın turizm hakkındaki olumsuz tutumlarına ilişkin 1970’li yıllarda daha fazla araştırma yapıldığı bilinmektedir (Lankford ve Howard, 1994; Jurowski ve Gürsoy 2004; Long. vd., 1990). Yerel halkın turizmin gelişimine karşı olumsuz tutumlar içinde olması, turistik ürünlerin geliştirilmesi ve sürdürülebilir olmasında bir engel oluşturmaktadır (Ap, 1992; Harrill, 2004).

Yapılmış birçok araştırmada turizmin olumsuz ekonomik etkileri genel olarak aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır (Mason, 2003: 35; Garcia vd., 2015: 35).

- ❖ Fırsat maliyeti
- ❖ Enflasyon
- ❖ Turizme aşırı bağımlılık
- ❖ Mevsimsellik

2.2.3. Turizmin Çevresel Etkileri

Turizm diğer endüstrilere göre çevresel kaynakları en çok kullanan endüstrilerden biridir. Çevresel kaynaklar yenilenebilir kaynaklar olmayıp, turistlerin ilgisini çekmesi ve cezbedici olması açısından oldukça değerlidir. Bu kaynakların etkin kullanımı hem sosyal hem de ekonomik gelişmeyi büyük oranda etkilemektedir (Tuna,

2007). Yapılmış yazın araştırmalarında yerel halk için turizm çevresel gelişiminin olumlu ve olumsuz algıları olduğu belirlenmiştir. (Kim, 2002). Ancak turizm çoğu zaman hızlıca gelişen bölgelerde zarar görmüş ya da yok olmuş kaynakların korunması ve sürdürülebilir olmasında etkin olacağı gibi, bu kaynakların da kaybolmasına neden olmaktadır (Yoon vd., 2001).

Turizm ile çevre birbirleriyle iç içedir ve ayrı şekilde değerlendirilmeleri mümkün değildir. Bir bölgenin turizm potansiyeline sahip olmasındaki temel etken fiziksel çevredir. Turist akımları iki ortamda oluşur. Bu ortamlardan biri fiziki çevre, diğeri ise sosyal çevredir. Turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği fiziksel ortam coğrafi ortamdır. Tüm turizm faaliyetleri coğrafi ortamda gerçekleşir. Turizmin oluşmasının nedeni doğal ve kültürel ortamdır. Turizmin gelişimi doğrudan çevre ile ilişkilidir (Avcıkurt, 2009: 42-43; Erdoğan, 1995: 155; Kozak ve ark. 2006: 101).

Turizm sektörünün sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda pek çok yararı bulunmasına rağmen birtakım zararları da bulunmaktadır. Doğal kaynakların aşırı derecede kullanılması ve yanlış yer seçimleri, doğal alanların ve tarihi yapıların zarar görmesine neden olmaktadır. Turizmin temelinde yer alan doğal kaynaklar ile tarihi yapıların zarar görmemesi için doğru planlamaların yapılması gereklidir. Bu planlamaların içerisine yerel halk da dâhil edilmelidir (Mansuroğlu, 2006: 36).

Bir bölgede turizmin gelişmesi, çevrenin iyileştirmesine ve korunmasına katkıda bulunabilir. Gelişen turizme bağlı olarak doğal alanların korunması konusunda çalışmalar artabilir, tarihi yerlerin korunması sağlanabilir ve altyapı iyileştirilebilir (Kozak vd. 2001: 101). Efes Antik Kenti'nin korunması ve turizme kazandırılması buna verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Turizm, doğal kaynakların tüketimi konusunda yer halkın bilinçlenmesini sağlamaktadır. Turizm özellikle yaşamlarını kırsal bölgede sürdüren halk için önemli fırsatlar sunmaktadır. Kırsal bölgede yaşayan bireylerin bilgi düzeyleri turizm aracılığıyla artmakta ve yeni kültürleri tanıma imkânı oluşturmaktadır (Bagri ve Kala, 2016: 26).

Turizmin algılanan olumlu çevresel etkileri; tarihi, kültürel ve doğal kaynakların korunması, alt yapıların iyileştirilmesi, kamu faaliyetlerini geliştirmesi ve artırması, yerel halk ve turistler için barınma ve dinlenme tesislerin artmasıdır (Yoon vd., 2001; Mccool ve Martin., 1994). Turizm diğer ekonomik sektörlerle karşılaştırıldığında daha temiz bir endüstri olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizmin yarattığı olumlu çevresel

etkiler aşağıda gösterildiği şekilde sıralanmaktadır (Tuna, 2007: 22-26; Meydan Uygur ve Baykan, 2007: 14);

- ❖ Çevrenin kalitesini geliştiren ve korunmasını amaçlayan etkinlikler artmaktadır.
- ❖ Doğal çevrenin korunmasına yönelik önlemler alınmaktadır.
- ❖ Yerel mimari özelliklerinin çoğu muhafaza edilmektedir.
- ❖ Sağlam olmayan binaların ve ayrılmış kentsel alanların yeniden düzenlenmesi sağlanmaktadır.
- ❖ Aynı büyüklükte fakat turizm ile ilgili olmayan şehirlere göre, turizm şehirleri, daha kaliteli özel ve kamusal hizmet alma şansına sahip olmaktadır.
- ❖ Kentsel görünüme ilgi artmaktadır

Turizmin olumlu çevresel etkilerini savunanların aksine; bazı araştırmacılar turizmin çevre kirliliğine, yaban hayatının tükenmesine ve ekolojinin (bitki ve hayvan çeşitliliğinin) yok olmasına sebep olduğunu belirtmektedir (Andereck, 2005; Kim, 2002). Kötü planlanmış bir turizm gelişiminin, destinasyon yerinin fiziksel ve çevresel ortamını olumsuz etkileyebileceği kabul edilmektedir. Dolayısıyla, doğal çevrenin geri alınamayacak bir şekilde imha edilmesi turizm faaliyetlerinin gelişmesinin doğrudan bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, golf sahaları oluşturmak için sulak alanların yok edilmesi, kayak pistleri oluşturmak içinde ormanların yok edilmesi örnek olarak verilebilir (Frent, 2016).

Turizm sektörünün bölgeler ve ülkeler üzerindeki etkileri; ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olmak üzere üç ana grup altında toplanmaktadır (Özgüç, 2003: 173). Aşağıda yer alan tabloda da turizmin bütün bu olumlu ve olumsuz etkiler özetlenmektedir;

Tablo 2.1. Turizm Olumlu ve Olumsuz Etkileri (Kim, 2002; Tuna, 2007; Kozak vd., 2015; Avcıkurt, 2015; M. Deery vd., 2012)

Olumlu Ekonomik Etkiler	Olumsuz Ekonomik Etkiler
1.İstihdam yaratır.	1.Enflasyona neden olur.
2.Döviz getirir.	2.Yerel ürünlere olan talebi artırır, gıda ve diğer ürünlerdeki fiyatlar artar.
3.Geliri artırır.	3.Diğer ekonomik kalkınma projelerine kaynak aktarır.
4.Gayri safi milli hasılayı artırır.	4.İthalat talebi ile kaçak yaratır.
5.Altyapı olanak ve hizmetleri geliştirir (kanalizasyon sistemi).	5.Mevsimlik istihdama yol açar.
6.Hükümet gelirini artırır (vergi).	6.Geleneksel emek modellerini değiştirir.
7.Ekonomiyi çeşitlendirir.	7.Altyapı inşaatı ve bakımı masraflarını artırır.
Olumlu Çevresel Etkiler	Olumsuz Çevresel Etkiler
1.Çevrenin korunmasını (deniz kaynaklarının) ve gelişmesini sağlar.	1.Su, gürültü, hava kirliliğine, çöp ve katı atık oluşumuna yol açar.
2.Yaban hayatı korumaya yönelik çalışmalar yapılmasına olanak sağlar.	2.Narin toprak ve plajlara zarar verir.
3.Anıt ve yapıların restorasyonuna ya da iyileştirilmesine etki eder.	3.Mercan ve kıyı kumullarını yok eder.
4.Eski yapıtların yeni kimlikleriyle ileriye dönük yaşaması için düzenlemeler yapılmasını sağlar.	4.Flora ve faunayı yok eder (bitki örtüsü ve hayvan türleri).
	5.Tarımsal alanların yapılaşmaya açılmasına sebep olur.
	6.Deniz kirlenmesi, anormal deniz yosunlarının yetişmesi.
Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler	Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler
1.Ülkenin imajının olumlu algılanmasına sebep olur.	1.Zenginlikteki çarpıcı farklılıklar öfke ve karışıklık yaratır.
2.Turistlerin yanı sıra yerel halk (konut sakinleri) için de rekreasyonel olanaklar sağlar.	2.Aşırı kalabalık, tıkanıklık ve trafik sıkışıklığına neden olur.
3.Modernleşme sürecini kolaylaştırır.	3.Ahlakın bozulmasına, suç oranı artışına, fuhuş, uyuşturucu kullanımına ve kaçakçılığın yol açabilir.
4.Eğitim olanaklarını geliştirir.	4.Geleneksel toplumlar ve değerlerde çatışmalara neden olur.
5.Yerel sanat, zanaat ve kültürün gelişip yayılmasına yol açar.	

2.3. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Desteğini Açıklayan Yaklaşımlar

Yerel halkın turizm gelişimi algılamalarını etkileyen faktörlerin yanı sıra, bunların nedenlerini açıklayan bazı teoriler bulunmaktadır. Bu teoriler, halkın turizm

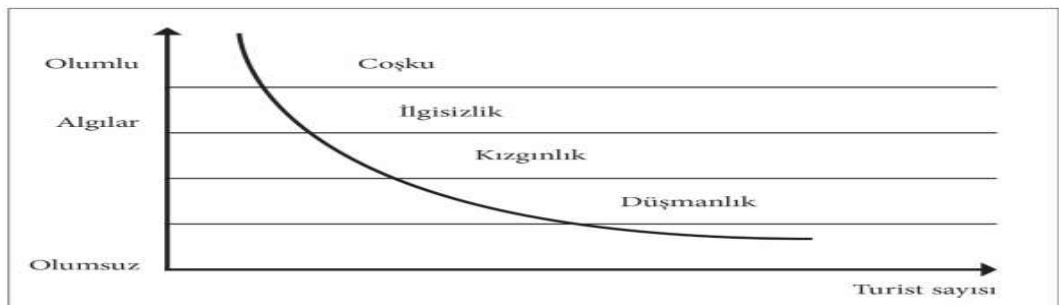
gelişimini desteklemesinin ya da desteklememesinin nedenlerini açıklamaktadır. Bu kısımda turizm gelişiminde en çok kullanılan modeller ve teoriler ele alınarak, turizm gelişiminin teorik altyapısı ortaya konulmaktadır.

Turizmin etkilerini ve bu etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığını açıklamaya yardımcı olmak için birçok model ve teori geliştirilmiştir (Ramchander, 2004: 75). Bunlardan öne çıkanlar; Doxey'in Rahatsızlık / Hoşgörü (Tahriş Endeksi) Modeli, Butler'ın Turizm Yaşam Döngüsü Modeli (TALC), Sosyal Değişim Teorisi, Büyüyen Örgüt (Growth Machine) Teorisi ve Topluluğa Bağlılık Modeli'dir. Bu model ve teoriler aşağıda daha detaylı açıklanmaktadır.

2.3.1. Doxey Irredix Modeli (Tolerans/Rahatsızlık İndeksi)

Turizm literatüründe yerel halkın algılarını belirlemek için geliştirilen ve teorik modellerin gelişmesinde en önemli katkılardan birini Doxey yapmıştır. Doxey (1975), Irridex veya Irritation Index Modeli'nin (Rahatsızlık İndeksi) temel düşüncesi; turizm gelişiminin olumsuz etkilerinin toplumda rahatsızlığa ve kızgınlığa yol açabileceğidir. Bu model turizm bölgelerinde, turizmin farklı gelişim aşamalarında yerli halkın turizme ve turiste karşı nasıl değiştiğini gösterir. Doxey'e göre, bu değişim sonrası yerel halkın kızgınlığı, yerel halk ve turistler arasındaki uyumsuzluk derecesini belirleyecektir. Irridex Model'inin temelinde, turistlerin sayısındaki artış ve buna paralel olarak turistik yerlerin gelişmesiyle birlikte bir toplulukta, sosyal etkilerden kaynaklanan yerel halkın algı ve tutumlarını tanımlamak yatar. Bu tutumlar aşamalarına göre şöyle sıralanmıştır (Cordero, 2008: 37):

- 1)Euphoria: Coşku-mutluluk
- 2)Apathy: İlgisizlik
- 3)Annoyance: Rahatsızlık, taciz
- 4)Antagonism: Düşmanlık

Şekil 2.1 Doxey'in Turizm Rahatsızlık/Tolerans Modeli (Babu, 2015: 412)

Şekil 2.1. de yer alan Doxey'in (1975) "Rahatsızlık İndeksi Yaklaşımı Modeli", turizmin gelişimine bağlı olarak artan turist sayısı sonucu yerel halkın sosyal etkilerden kaynaklanan davranışlarını açıklama temeline dayanmaktadır. Doxey Irredix Modeli, turizmin gelişiminin geçirdiği evreleri açıklayıp ve buna bağlı olarak olumsuz etkilerinin toplumda kızgınlığa yol açabileceğini kabul etmektedir. Bu kızgınlığın şiddetini yerel halk ve turistler arasındaki uyumsuzluk derecesi belirlemektedir. Doxey Irredix Modeli; bölgeye gelen turistlerin sayısındaki artış ve turistik yerlerin gelişmesiyle yerel halkın algı ve tutumlarının coşkudan ilgisizliğe, rahatsızlığa ve daha sonra düşmanlığa doğru değişeceğini öne süren dört aşamalı bir modeldir (Cordero, 2008: 37; Stockton, 2011: 28). Bu dört aşama aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1)Coşku aşaması: Coşku (mutluluk) aşaması, turizm planlama veya pazarlamasının az olduğu gelişimin ilk dönemidir. Hem turistler hem de turizm yatırımcıları, toplum tarafından hoş karşılanmaktadır. Coşku aşaması, bölgede henüz yeteri kadar turist bulunmadığı, küçük yerel işletmeler ile turiste hizmet verildiği, yerel halkın turizm geliri elde etmeye başladığı ve gelirini çeşitlendirdiği ancak turizm planlama veya pazarlamasının az olduğu gelişimin ilk dönemidir. Bu aşamaya dünyada Asya Pasifik ada ülkeleri, Yunan adaları, Yeni Zelanda ve Türkiye'de ise Karadeniz yaylaları, Cumalıkızık Köyü (Bursa) ile Güneydoğu'da Göbeklitepe (Şanlıurfa) örnek olarak verilebilir.

2)İlgisizlik aşaması: İlgisizlik aşamasında turist sayısının artması ve buna paralel olarak yatırımcı sayısının artması ile birlikte bazı sorunlar baş göstermeye başlamıştır. Özellikle yerel yönetimler ve turizm planlamacıları, turizm planlama ve pazarlamasında sorunları gidermek için çalışmalarını hızlandırmışlardır. İlgisizlik aşamasında turizm planlama ve pazarlamasında artış görülür. Bu aşamada yerel halk ve turistler arasındaki ilişki tamamen ticarete dönük hale gelmiştir. Turistler yerel halk için sadece refah seviyelerini yükseltecek kazanç kapısıdır. Artık bölgeye yeteri kadar turist gelmeye başlamıştır. Bölgede turizm talebi doygunluk noktasına ulaşmıştır. Doğal yapıları, tarihi mirasları ve giderek artan popüleriteleriyle birçok şehir yılda milyonlarca turiste ev sahipliği yapmıştır. Fakat turizmin olumsuz etkileriyle karşılaşınca şehirler turistleri pek de hoş karşılamıyorlar. UNESCO ise bazen bölgedeki tahribatı azaltmak için buralardaki bazı turistik yerlere girişi yasaklamıştır. Bu aşamaya dünyada İtalya ve Ege ile Akdeniz sahil bölgeleri örnek olarak verilebilir.

3)Kızgınlık aşaması: İlgisizlik aşamasından sonra ev sahibi toplum, turizm talebi tamamen gelişmiş olan ve doygunluk noktası olarak nitelenen kızgınlık (rahatsızlık) aşamasına girer. Bu aşamada talep, bölge halkı için rahatsızlık verme noktasına gelecektir. Bu aşamada yerel halk, ihtiyaçlarının ihmal edildiğini hissetmeye ve toplumda turizmin varlığını sorgulamaya başlar. Bu aşamaya dünyada Barselona (İspanya) ile Mogao Grottoes, (Çin) verilebilir. Çinli yetkililer konunun farkına varmışlardır. Kitle turizminin ve kalabalık turist gruplarının çevreyi tahrip edeceğinden, turist sayısını günde altı binle sınırlandırmışlardır. Sınırlamadan önce bölgeyi günde 10 binden fazla turist ziyaret etmekteydi. Türkiye için de Ege ile Akdeniz sahil bölgesi örnek olarak verilebilir.

4)Düşmanlık aşaması: Kızgınlık aşamasından sonra, turiste karşı düşmanca bir tutum gelişmeye başlar. Buna düşmanlık aşaması denebilir. Bu aşamada ise, yerel halkın açıkça turistler ve turizm sektörüne karşı düşmanlık (kin) duymaya başladığı aşamadır. Yerel halk, bölgedeki tüm olumsuz gelişmelerin kaynağını turizme ve turiste bağlamaktadır (fiyat artışları, suç artışı, doğal çevredeki olumsuz gelişmeler vb.). Bu aşamaya dünyada Bhutan ve Ekvator'da Galapagos adaları örnek verilebilir. Daha önceleri haritada nerede olduğunu bile bilmediğimiz Bhutan, günümüzde turistler için bir cazibe merkezi olmuştur. Güney Asya'da, Himalayaların doğusunda, adeta dağlarda yuvalanmış gibi duran kasabaları ile çok fazla turist ağırlama kapasitesine sahip olmayan ülke, bu durumdan kurtulmak için turistlere bilet kesme yolunu seçmiştir. Turistler, ülkede geçirdikleri gün başına 200 dolar ödemek zorundadır.

Doxey'in modeli, Long ve arkadaşları (1990) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile geliştirilmiştir. Modelde yerel halkın tutumlarının turizm gelişim sürecinin ilk dönemlerinde pozitif yönde iken ilerleyen evrelerde negatif yöne doğru döndüğü belirtilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda yapılacak olan çalışma, turizm açısından farklı gelişmiş düzeylerdeki bölgelerde yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerini nasıl algıladığı ve turizme destekleri çerçevesinde ele alınmaktadır.

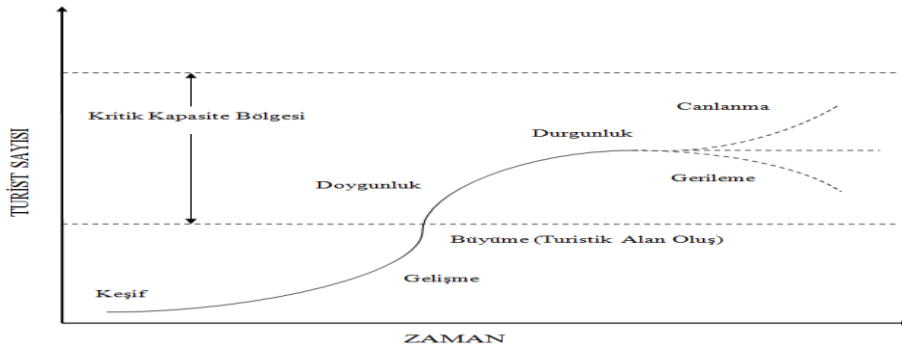
Doxey'in modeline yapılan en büyük eleştiri; planlamacılar tarafından turizmin potansiyel olumsuz boyutları ele alınırken modelin dikkate alınabileceği fakat yerel halk ile turistler arasındaki tüm ilişkilerin bu kadar basite indirgenemeyeceği veya her zaman aynı sonucun ortaya çıkmayacağıdır (Avcıkurt, 2017; 34). Model ile yerel halkın tutumlarının turizm gelişim evreleri çerçevesinde tek yönlü (olumludan olumsuz) olarak değiştiği belirtilmektedir. Aynı zamanda yerel halkın etkilere karşı tutumlarının

gelişimin her evresinde benzerlik gösterdiği söylenmektedir (Duran ve Özkul, 2012: 503). Jurowski ve arkadaşlarının (1997) önerdikleri model çalışmasında ise, yerel halkın algılarının ve tutumlarının halkın turizmden sağladıkları ekonomik faydaya göre şekilleneceğidir. Turizmin çevresel, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etkilerine yönelik algıların zamanla turizm gelişiminin evrelerinde değişim göstermesi Doxey'in modeli ile uyumludur.

2.3.2. Butler'in Destinasyon Yaşam Döngüsü (Lifecycle) Modeli

Turizm destinasyonlarının geçirdiği evrimi tanımlamak için geçmişten günümüze birçok farklı model kullanılsa da en yaygın olarak kullanılanı Butler'in (1980) önerdiği, turizm bölgesi yaşam döngüsü modelidir (Filiz ve Yılmaz, 2017). Butler'in (1980) Turizm Yaşam Döngüsü modeli, bir destinasyonun nasıl geliştiğini açıklamaya yönelik altı aşamadan oluşan bir modeldir. Modelde turistik bölgenin yaşam seyri, Keşif, Katılım, Gelişme, Büyüme/Pekişme, Doygunluk ve Durgunluk, Gerileme/Yeniden Canlanma dönemlerini kapsamaktadır (Çizel ve Ekici, 2014). Bu farklı aşamalar boyunca, ziyaretçilerin tipinde ve sayısında, mevcut alt ve üst yapıda, pazarlama ve reklam stratejilerinde, doğal ve inşa edilmiş çevrede ve yerel halkın turizme karşı tutumu ve turizme katılımındaki değişimlere yer verilmiştir (Çetinkaya, 2013).

Butler (1980) modelin temelini, bir ürünün ortaya çıkması yavaş yavaş satışının hızlanması ve bu sayede bir büyüme evresine girdiği, daha sonra istikrar yaşadığı ve en sonunda bir düşüş ya da yeni bir ivmeyle canlandığı ürün döngüsü kavramına dayandırmaktadır. Şekil 2.2. de Butler'in turizm yaşam döngüsü modeli verilmiştir. Destinasyon yaşam seyri modeline göre (TALC), destinasyon Keşif, Gelişme, Büyüme, Doygunluk, Durgunluk, Gerileme/Yeniden Canlanma olmak üzere altı yaşam döneminden geçmektedir.

Şekil 2.2. Butler Destinasyon Yaşam Seyri Modeli (Butler, 1980, s.7)

İlk aşamada bölge merak edilen ve keşfedilmeyi bekleyen bir yerdir. Ayrıca tanıtımın yetersizliği ve ulaşımın zorluğu nedeniyle bölge, ilk aşamada küçük turist grupları tarafından keşfedilir. Bir sonraki aşamada bölge halkı gelen ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap vermek için hizmette bulunurlar. Bir başka deyişle turizme katılırlar. Üçüncü aşamada, turistlerin gelmesiyle hem bölge halkının gelirinde hem de bölgede sunulan hizmetlerde bir gelişme dönemine girilmektedir ve bu hızlı gelişme, bölge halkını ekonomik, sosyolojik, kültürel ve ekolojik yönde etkilemektedir (Ramchander, 2004).

Daha sonraki evrede pazarlama, tanıtım faaliyetlerin dahil olması, turistik tesislerin, servis olanaklarının, ulaşımın ve alt yapı hizmetlerinin gelişmesiyle turist sayısında hızlı bir artış gözlemlenir ve bölge gelişim evresini büyütür. Bir sonraki evrede, bölgenin belli bir taşıma kapasitesine ulaşması ve hatta üzerine çıkması turizm faaliyetlerin durgunlaşmasına neden olur. Son olarak bu aşamadan sonra, turist sayısında bir azalma meydana gelir ve bununla birlikte bir gerileme veya turizmin tekrar hareketlilik kazanmasıyla yeniden canlanma evrelerinin başlanması beklenmektedir (Pekpak, 2012).

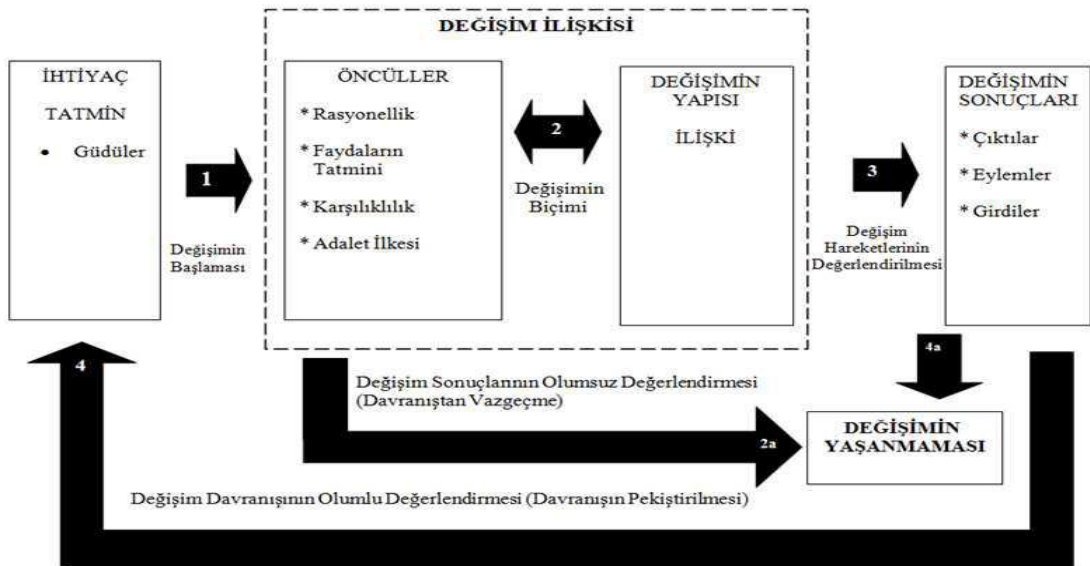
Modelde, turizmin bir bölgede gelişme göstermeye başlamasıyla etkilerinin hızla artacağı ve bölgede yol açtığı olumsuz etkilerin bölgeye sağladığı katkıyı aştığı durumda, turizm bölgesinin düşüş aşamasına girmiş olduğu ileri sürülmektedir ve bu aşamadan sonra bölge halkının turizmin olumsuz etkilerini daha fazla hissettiği vurgulanmıştır (Özel, 2014). Modelin amacı ise, destinasyonların dinamik yapısına dikkat çekmek, genel bir kalkınma süreci tasarlamak ve destinasyonların potansiyel düşüşünü engellemek için olası müdahaleleri (planlama, yönetim ve kalkınma gibi) önermektir (Filiz ve Yılmaz, 2017).

2.3.3. Sosyal Değişim Teorisi

Sosyal değişim teorisi (social exchange theory, SET), yerel halkın turizme yönelik algılarını anlamada teorik bir dayanak öne sürmektedir. Bu teori, etkileşim içinde olan bireyler ile gruplar arasındaki kaynak alışverişini anlamakla ilgili olduğu belirtilmektedir. Sosyal değişim teorisi maliyet ve faydaları ele aldığı için yerel halkın tutumlarının hangi faktörlerin etkileyebileceği konusunda bir fikre sahip olabilmek için

kullanılacak maliyet ve faydaların irdelenmesiyle mümkün olmaktadır (Hernandez ve Garcia, 1996: 760; Rasoolimanasha, Alib ve Jaafarc, 2018: 2).

Sosyal değişim teorisi, yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarını ve tutumlarını analiz etmek için uygun görülen en etkili teori olarak kabul edilmektedir (Laktova ve Vogt, 2011: 52). Ap (1992), tarafından tanımlandığı gibi bu “etkileşim durumunda olan bireyler ve gruplar arasındaki kaynak değişimini anlama” ile ilgili genel bir sosyolojik teoridir. Turizm açısından bakıldığında Sosyal değişim teorisi, bireyin turizm sektörüne yönelik tutumunun ve bunun turizm gelişimine yönelik destek seviyesinin toplumdaki sonuçlarını değerlendirmesinden etkileneceğini öngörmektedir. Bir toplulukta turizme sahip olmak için değişimlerin gerçekleşmesi gerekir. Bu değişimlerden ilki yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarını geliştirmek ikincisi ise turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak altyapının oluşturulmasıdır. Bazı topluluk sakinleri faydalardan yararlanırken, bazıları olumsuz yönde etkilenebilir. Sosyal değişim teorisi, insanların bu değişimin bir sonucu olarak ortaya çıkan maliyet ve faydalara dayanan bir değişimi değerlendirmesini önerir. Bir değişimden fayda sağlayan bir birey için, onu pozitif olarak değerlendirmek muhtemeldir; Maliyetleri algılayan bireylerin ise olumsuz olarak değerlendirmesi olasıdır (Andereck, 2005: 1061; Pham ve kayat, 2011: 126).

Şekil 2.3. Sosyal Değişim Teorisi Modeli (Ap,1992)

Yerel halkın turizme yönelik algılarının anlaşılması ve eleştirilmesi için uygun olduğu kabul edilen Sosyal değişim teorisi, bireysel faydalar ile ekonomik kalkınmanın algısı arasındaki ilişkiyi açıklayan bir çerçeve sunmaktadır (Teye, Sönmez ve Sirakaya, 2002: 670).

Sosyal değişim teorisi, esas olarak, yerel halk ve turistler arasındaki değişim sürecine odaklanan, davranış temelli bir teoridir. Ap (1992) tarafından belirtildiği gibi, dört temel aşama vardır: değişimin başlaması, değişimin oluşumu, değişim işleminin analiz edilmesi ve değişim sonuçlarının değerlendirilmesidir (Özel, 2014: 58).

Teorik olarak, turizmi potansiyel olarak gerçekten değerli gören ve maliyetlerin faydaları aşmadığına inanan yerel halk değişimden yana olacak ve sonuç olarak kalkınma çabalarını destekleyecektir. Teorinin kavramsal yapısına dayanarak yerel halkın turizm gelişimine olan tepkileri üzerine yapılan araştırmalarda maliyetlerin ve faydaların algılanması, turizmin desteklenmesi ve turizmin etkileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Jurowski ve Gürsoy, 2004: 297).

2.3.4. Büyüyen Örgüt (Growth Machine) Teorisi

Büyüyen örgüt teorisi, toplum bireyleri arasında gelişim sürecine yönelik gösterilen davranışlardaki farklılıkları belirlemeye çalışmaktadır. Turizm ekonomik gelişim gücü olarak kullanıldığı sürece sektörde büyüyen toplumların oluşumu kaçınılmazdır. Teori bireysel yerleşimlerden çok güçlü çıkar grupları tarafından kontrol edilen turizm gelişimine açıklık getirmektedir (Harrill, 2004). Gelişim/değişim süreci ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olmak üzere üç ögeden oluşmaktadır. Büyüyen örgüt teorisi ekonomik bakış açısı ile değerlendirildiğinde sosyal değişim teorisi ile bağdaştırılabilir. Dolayısıyla turizmden ekonomik fayda sağlayan yerel halk turizm gelişimine ve turistlere yönelik pozitif bir yaklaşım sergileyecektir. Bununla birlikte ekonomik faktörlerden çok çevresel faktörlere önem veren araştırmacılar da vardır. İstihdam yaratma ve fayda sağlama turizmin öncelikleri olarak kabul görse de yerel halk ve yerel kültürlerin daha çok öğrenilmesi, geleneksel kültürün korunması amacıyla bu süreçte turizmi kullanmaktadır (Besculides, Lee ve McCormick, 2002).

2.3.5. Topluluğa Bağlılık Modeli

Topluluğa bağlılık (community attachment) modeli, turizm etkileri ile yerel halkın turizme karşı tutumu arasındaki ilişkiyi inceleyen açıklayıcı bir model olarak

karşımıza çıkmaktadır (Doh, 2006). Bağlılık; yaşam süresi, aile bağları ve sosyal gelişim ile artmaktadır. Önceki çalışmalar, turizm gelişimi perspektifinde hiçbir toplumun homojen olmadığını ortaya çıkarmıştır (Garcia vd., 2015). Yerel halkın yüksek düzeyde topluluğa bağlılığını etkileyen faktörler arasında; eğitim, cinsiyet, yaş, gelir ve istihdam yer almaktadır (Gürsoy vd., 2009; Harrill, 2004).

Topluluğa bağlılığın turizm gelişimini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediğini savunan farklı araştırmalar yapılmıştır. Genel olarak turizm araştırmacıları, topluluğa bağlılık ile turizme karşı yerel halkın tutumu arasındaki ilişkilerin olumsuz olduğunu savunmaktadırlar. Araştırmacılara göre; toplumdaki bağlanma düzeyi arttıkça, yerel halkın turizme karşı olan olumlu algısı azalmaktadır (Harrill, 2004). Örneğin Um ve Crompton (1987), topluluklarına sıkı bir şekilde bağlı olan yerel halkın, turizmin gelişmesini olumsuz algıladıklarını söylemiştir. Onların aksine McCool ve Martin (1994) topluluklarına sıkı şekilde bağlı olan yerel halkın, turizmin gelişmesini olumlu algıladıklarını savunmuştur. Lim, Lim ve Yang da topluluklarına güçlü bir bağı olan yerel halkın turizmin gelişimine olumlu bakacağını ileri sürmüşlerdir (Park vd., 2017).

Topluluklarına güçlü bir şekilde bağlı olan yerel halkın, turizmin gelişimine karşı olumlu tutumları olması mümkündür. Topluluğa bağlılık teorisinde önemli olan faktör; yerel halkın turizmin gelişimine karşı tutumunu topluluğa bağlılığın dolaylı olarak etkilemesidir. Buna göre yerel halk, kendi topluluğuna gerçekten bağlıysa ve doğal kaynaklarının farkındaysa, görüşlerini duyurmak ve doğayı korumak için topluluk meselelerine ve organizasyonlarına katılma ihtimali daha yüksek olacaktır (Erul ve Woosnam, 2016). Topluluğa bağlılık modeli alan yazında birçok farklı şekilde yorumlanmıştır. Kasarda ve Janowitz'e (1974) göre; topluluğa bağlılık teorisi, yerel halk ile topluluk arasındaki sosyal ilişkilerin dayanışmasının bir yansımasıdır. Yerel topluluk, dostluk ve akrabalık bağlarının resmi ve gayri resmi olarak devam ettiği toplumsallaştırma sürecindeki karmaşık bir sistem olarak belirir. Dolayısıyla, yerel sosyal bağların zayıflaması, yerel topluluğun toplumsal önemini azaltacak ve böylelikle yerel halk arasında daha düşük bir topluluk bağına yol açacaktır (Kasarda ve Janowitz, 1974).

Topluluğa bağlanma ve yerel halkın turizme yönelik tutumları arasında güçlü bir olumlu ilişki kurulmuştur. Araştırmacılar, topluluğa çok yüksek bağlılığı olanların turizm gelişimi için çok büyük oranda olumlu bir tavır sergilediğini savunmuşlardır. Bunların aksine, Harrill ve Potts yüksek topluluk bağına sahip yerel halkın turizme karşı

olumsuz tutumlara sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Olumsuz yaklaşımlara rağmen, turizm alanında topluluk bağlarının yüksek olmasının, turizm gelişimine olumlu bir yaklaşım getirdiği kabul edilmeye devam etmektedir (Park vd., 2017).

2.4. Yerel Halkın Turizmin Gelişmesine Yönelik Algı ve Tutumları

Bir bölgede turizmin gelişmesi, yerel halk üzerindeki etkisi kişiler arasında algılanma sürecine göre değişmektedir. Söz konusu sürecinin başlamasının şartı, turizm gelişim aşamasında, turizm bölgesindeki kişilerin turizm gelişiminin etkilerini algılamasıdır. Turizmin gelişim sürecinde ortaya çıkan çeşitli boyutlardaki etkilerin algılanmasının ardından, turizmin yerel halk üzerindeki etkileri halkın günlük yaşamında hissedilmeye başlayacaktır. Bu etkilerin bir bölümü yerel halkın yaşamında olumluyken bir bölümü de olumsuz yönde olacaktır (Kim, 2002; Altuntaş: 2010).

Bir destinasyonun turizmin gelişimine ne derece açık ve hazır olduğu konusu, toplumun sağlıklı bir turizm gelişimi geçirmesi için oldukça önemlidir. Çünkü turizm, turist ile yerel halk arasındaki etkileşim yaratması açısından dinamik bir süreç özelliği taşımaktadır. Söz konusu evrenin istenilen nitelikte olması ve toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesi için yerel insanların sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan turizme hazırlanması ve katılması önemlidir. Turizmin alt ve üst yapısı, turistik cazibe unsurları, bölgedeki karar vericilerin turizme bakış açıları vb. birçok bileşen bir bölgede turizmin geliştirilebilmesi için önemlidir. Gelişim için bu bileşenlerin desteklemesi gerektiği belirtilmiştir (Alaeddinoğlu, 2007: 4). Bu bileşenlerden biri de, yerel halkın turizmi nasıl algıladığı, yerel halkı nelerin beklediği ve turizmin gelişimini destekleyip desteklemedikleri sorusudur.

Turistik destinasyonlarda yaşayan yerel halkın turizme olan bakış açısı, turizm sektörünün gelişiminde ve sahip olunan doğal, tarihi ve kültürel çevre kaynaklarının olumlu yönleriyle kullanılmasında ve geliştirilmesinde başrolü oynamaktadır. Ülkemiz turizm bakımından gelişmiş olan birçok ülkeden gerek doğal gerek kültürel ve gerekse tarihi açıdan daha zengin kaynaklara sahip olmasına rağmen, yerel halkın desteğini tam anlamıyla sağlayamadığından, turizm olgusunun gelişiminde ve turizm gelirlerinde arzu edilen seviyeye gelinebilmektedir (Cengiz ve Kırkbir, 2007)

Yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutumlarının incelendiği birçok mevcut akademik çalışma, genel olarak yerel halkın tutumlarını belirleyen birçok etkenin olduğuna ve sakinlerin turizm gelişimi ve turistler hakkında çeşitli görüşlere sahip

olduklarına dikkat çekmektedirler (Mason ve Cheyne, 2000). Yapılmış araştırmalarda özellikle sosyo-demografik değişkenlerin turizme yönelik yerel halk algısını şekillendirmede gerçekten etkili boyutları olabileceğini savunmaktadırlar. Bu boyutlar temel olarak, cinsiyet, yaş, doğum yeri, topluma bağlılık düzeyi, etnik köken, eğitim düzeyi ve ikamet süresi gibi faktörleri içermektedir. Ayrıca turistler ve yerel halk arasındaki iletişim, tatil yerlerine (tatil köylerine) olan yakınlık, ekonomik bağımlılık, turizmin ve ekonominin gelişimi, turizm hakkındaki bilgi seviyesi ve yerel halkın turizmin karar alma sürecine katılımı gibi değişkenler yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algılamalarında ve desteğinde etkili olarak tanımlanmıştır (Cordero, 2007).

Yerel halkın turizme verdiği desteği etkileyen faktörler pek çok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Yerel halkın turizme yönelik algılarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler Andriotis ve Vaughan'ın (2003) ayrımı doğrultusunda aşağıda tek değişkenli faktörler ve çok değişkenli faktörler başlıkları altında iki şekilde ele alınmıştır.

2.4.1. Tek Değişkenli Faktörler

Literatürde tek değişkenli faktörler bazı araştırmacılar tarafından dışsal ve içsel olmak üzere iki boyutta incelenmiştir (Faulkner ve Tideswell, 1997; Fredline ve Faulkner, 2000; Andriotis ve Vaughan, 2003; Nunkoo ve Ramkissoon, 2010; Stylidis, 2012; Dağdeviren, 2015). Tablo 2 de çeşitli araştırmacılar tarafından belirlenen ve test edilen dışsal ve içsel boyutlar ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Tablo 3 ise, demografik özelliklere göre yerel halkın turizm algısını karşılaştıran araştırmaları göstermektedir.

Dışsal Boyut: Dışsal boyut, bir bütün olarak toplum üzerinde ortak etkisi bulunan, makro düzeyde yerel halk tepkilerini etkileyen değişkenlerdir. Turistik yere ait özelliklerdir. Turizm gelişim aşaması, turist/yerel halk oranı, turist tipi ve mevsimsellikten oluşur (Faulkner ve Tideswell, 1997: 6; Dağdeviren, 2015: 73).

İçsel Boyut: İçsel boyut, yerel halkın demografik yapısını ifade etmektedir. İçsel boyut halkın turizmin etkilerini algılama düzeylerinin kişisel özelliklerindeki farklılıklara göre değişebildiğini göstermektedir. Bu özellikler turistik bölgeden uzaklık, turizme ekonomik ve/veya mesleki bağımlılık, ikamet süresi, turistlerle iletişim kurma düzeyi, turizm bilgi düzeyi ve demografik özellikleri kapsamaktadır (Dağdeviren, 2015: 75).

Tablo 2.2. İçsel ve Dışsal Faktörlere Göre Yerel Halkın Turizm Algısına İlişkin Araştırmalar (Dağdeviren, 2015: 72)

Dışsal Faktör	Araştırmalar
Turizm Gelişim Aşaması	Doxey (1975), Butler (1980), Akis vd. (1996), Faulkner ve Tideswell (1997), Lawson vd. (1998), Ryan vd. (1998), Yoon vd. (1999), Mason ve Cheyne (2000), Weaver ve Lawton (2001), Hovinen (2002), Cavus ve Tanrisevdi (2003), Diedrich ve García-Buades (2009)
Turist/Yerel Halk Oranı	Pizam (1978), Horn ve Simons (2002), Diedrich ve García-Buades (2009)
Turist Tipi	Cohen (1972), Keng ve Cheng (1999), Zins (1999), Ryan ve Mohsin (2001), González ve Bello (2002), McKercher ve du Cros (2003), Mehmetoğlu (2004), Dolnicar (2005), Altunel ve Kahraman (2012)
İçsel Faktörler	Araştırmalar
Turistik Bölgeden Uzaklık	Lankford ve Howard (1994), Korça (1998), Snaith ve Haley (1999), Weaver ve Lawton (2001), Williams ve Lawson (2001), Harrill ve Potts (2003), Jurovski ve Gursoy (2004), Haley vd. (2005), Ritchie ve Inkari (2006), Lee vd. (2007)
Turizme Ekonomik ve/veya Mesleki Bağımlılık	Pizam (1978), Madrigal (1995), Haralambopoulos ve Pizam (1996), Korça (1998), Smith ve Krannich (1998), Snaith ve Haley (1999), Williams ve Lawson, (2001), Kayat (2002), Tatoglu vd. (2002), Tosun (2002), Andriotis ve Vaughan (2003), Andriotis (2004, 2005), Haley vd. (2005), Kuvan ve Akan (2005), Andereck vd. (2007), Nepal (2008), Sharma vd. (2008), Nunkoo ve Ramkissoon (2010), Weaver ve Lawton (2013)
İkamet Süresi	Brougham ve Butler (1981), Um ve Crompton (1987), Allen vd. (1988), Davis vd. (1988), Allen, Hafer, Long ve Perdue (1993), Madrigal (1995), Williams vd. (1995), Haralambopoulos ve Pizam, (1996), Faulkner ve Tideswell (1997), Korça (1998), Ryan vd. (1998), Snaith ve Haley (1999), Yoon vd. (1999), Chen (2000), Weaver ve Lawton (2001), Tatoglu vd. (2002), Tosun (2002), Andriotis ve Vaughan (2003), Cavus ve Tanrisevdi (2003), Harrill ve Potts (2003), Andriotis (2004), McGehee ve Andereck, (2004), Haley vd. (2005), Kuvan ve Akan (2005) Wang vd. (2006), Ambrož (2008), Huh ve Vogt (2008), Huttasin (2008), Wang ve Pfister (2008), Weaver ve Lawton (2013)
Turistlerle iletişim Kurma Durumu	Pizam (1978), Brougham ve Butler (1981), Lankford ve Howard (1994), Akis vd. (1996), Weaver ve Lawton (2001), Andereck vd. (2005), Andereck vd. (2007)
Turizm Bilgi Düzeyi	Davis vd. (1988), Lankford ve Howard (1994), Andereck vd. (2005), Andereck vd. (2007)

Tablo 2.3. Demografik Faktörlere Göre Yerel Halkın Turizm Algısına İlişkin Araştırmalar (Dağdeviren, (2015: 72)

Demografik Özellikler	Araştırmalar
Cinsiyet	Davis vd. (1988), Harvey, Hunt ve Harris (1995), Haralambopoulos ve Pizam (1996), Korça (1998), Chen (2000), Mason ve Cheyne (2000), Weaver ve Lawton (2001), Tatoglu vd. (2002), Andriotis ve Vaughan (2003), Harrill ve Potts (2003), Andriotis (2004), Kuvan ve Akan (2005), Ritchie ve Inkari (2006), Wang vd. (2006), Huh ve Vogt (2008), Nepal (2008), Pappas (2008), Wang ve Pfister (2008), Sharma ve Dyer (2009), Nunkoo ve Ramkissoon (2010), Mensah (2012), Weaver ve Lawton (2013)
Yaş	Broughman ve Butler (1981), Allen vd. (1988), Davis vd. (1988), Allen vd. (1993), Bastias-Perez ve Var (1995), Haralambopoulos ve Pizam (1996), Korça (1998), Ryan vd. (1998), Chen (2000), Tomljenovic ve Faulkner (2000), Fredline ve Faulkner (2000), Weaver ve Lawton (2001), Andriotis ve Vaughan (2003), Cavus ve Tanrisevdi (2003), Andriotis (2004), McGehee ve Andereck (2004), Kuvan ve Akan (2005), Wang vd. (2006), Nepal (2008), Wang ve Pfister (2008), Sharma ve Dyer (2009), Nunkoo ve Ramkissoon (2010), Weaver ve Lawton (2013)
Eğitim	Allen vd. (1988), Davis vd. (1988), Haralambopoulos ve Pizam (1996), Korça (1998), Weaver ve Lawton (2001), Tatoglu vd. (2002), Teye vd. (2002), Andriotis ve Vaughan (2003), Andriotis (2004), Kuvan ve Akan (2005), Nepal (2008), Sharma ve Dyer (2009), Nunkoo ve Ramkissoon (2010), Weaver ve Lawton (2013)
Gelir	Akis vd. (1996), Haralambopoulos ve Pizam (1996), Korça (1998), Chen (2001), Tatoglu vd. (2002), Teye vd. (2002), Andriotis ve Vaughan (2003), Andriotis (2004), Haley vd., (2005), Ritchie ve Inkari (2006), Lee vd. (2007), Nepal (2008), Sharma ve Dyer (2009), Nunkoo ve Ramkissoon (2010)
Medeni Durum	Allen vd. (1988), Allen vd. (1993), Haralambopoulos ve Pizam (1996), Korça (1998), Ryan vd. (1998), Tosun (2002), Kuvan ve Akan (2005)
Doğum Yeri	Um ve Crompton (1987), Davis vd. (1988), Lankford ve Howard (1994), Bastias- Perez ve Var (1995), Snaith ve Haley (1999), Teye vd. (2002), Sirakaya vd. (2002), McGehee ve Andereck (2004), Kuvan ve Akan (2005), Haley vd. (2005), Lee vd. (2007), Weaver ve Lawton (2013)
Hane Kişi Sayısı	Haralambopoulos ve Pizam (1996)
Ev Mülkiyeti	Snaith ve Haley (1999), Harrill ve Potts (2003)
Çocuk Durumu	Haralambopoulos ve Pizam (1996)

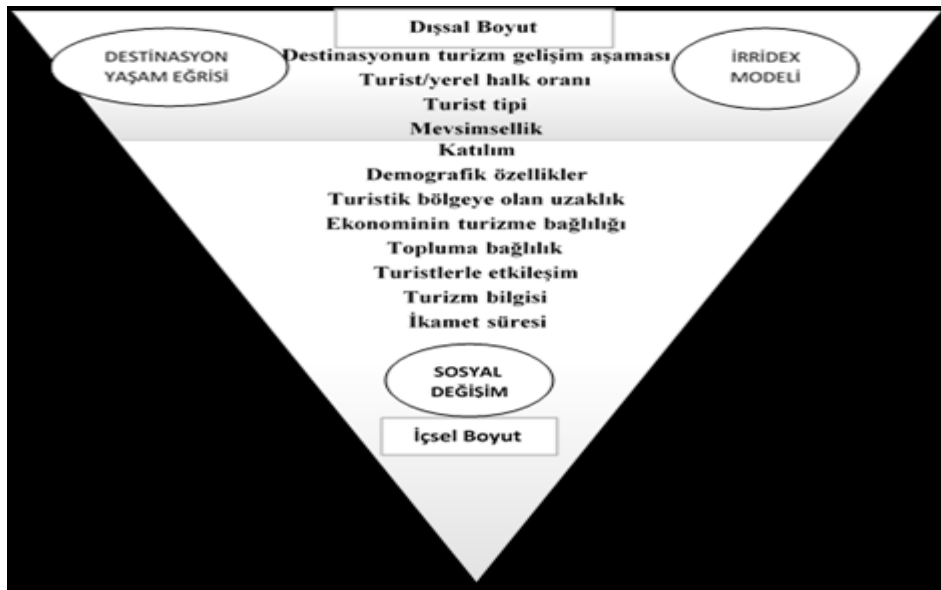
2.4.2. Çok Değişkenli Faktörler

Yerel halkın algıları, eş zamanlı olarak birden fazla değişkeni inceleyen yaklaşımlar kullanılarak da araştırılmıştır. Turistik bölgedeki yerel halkın tutumları, tek faktör yaklaşımlarından farklı olarak, aynı anda birden fazla değişkeni inceleyen çoklu faktör yaklaşımları kullanılarak irdelenmiştir. Çok faktörlü çalışmalar, sakinlerin tutumlarının turizmin gelişiminin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerine ilişkin olumlu

ve olumsuz algılarından oluştuğunu kabul etmektedir. Turizm literatüründe çok değişkenli faktörleri kullanarak yerel halkın algılarını inceleyen faktör analizi ve kümeleme analizi olmak üzere iki temel teknik bulunmaktadır (Andriotis ve Vaughan, 2003: 175).

Turizm literatüründe birçok faktöre dayanan çok çalışma olmasına rağmen, çalışmaların büyük çoğunluğunda faktör analizi tercih edilmiştir. Bunun küme analizine kıyasla faktör analizi yönteminin sonuçlarının yorumlanmasının kolaylığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kümeleme analizinde, araştırmacı küme sayısını belirlemek ve sonuçları yorumlamak için öznel görüşünü kullanmak zorundadır (Andriotis ve Vaughan, 2003: 175-176).

Yerel halkın turizmin gelişimi ve etkilerine yönelik algısını etkileyen birçok faktör vardır. Yerel halkın, literatürde yer alan ve araştırmaya konu olan turizme karşı algı ve tutumunu etkileyen faktörler, tek ve çok yönlü tekniklerle istatistiksel olarak test edilmektedir. Bu faktörler, kullanılan istatistiksel yöntemle bağlı olarak tek değişkenli ve çok değişkenli faktörler olarak sınıflandırılmaktadır (Andriotis ve Vaughan, 2003). Tek bir faktörün etkileri tek yönlü tekniklerle araştırılır ve çoklu faktörlerin etkileri çok yönlü tekniklerle test edilir. Her iki boyuttaki değişkenler, bir sonraki bölümde açıklanacak teorik yaklaşımlarla Şekil 2.4 de listelenmiştir (Faulkner ve Tidswell, 2007).

Şekil 2.4. Turizm Etkilerine Yönelik Kavramsal Çerçeve (Faulkner ve Tidswell, 2007)

2.5. Yerel Halk ve Turist Arasındaki İlişkiyi Etkileyen Faktörler

Turistler ile yerel halk arasındaki ilişki noktası belki de potansiyel olarak tatil deneyiminin en önemli kısmını teşkil etmektedir. Turistler ile yerel halk arasında düşmanlık ve kızgınlığa yol açan potansiyel alanların iyi belirlenmesi gerekmektedir (Avcıkurt, 2017: 109). Diğer yandan yerli halkın turizmden beklediği faydaları elde edip edememesi de turist yerel halk ilişkilerini oldukça etkilemektedir. Turist ve yerli halk arasındaki ilişkilerin destekleyici ya da engelleyici bir tutum alması çeşitli faktörlere bağlıdır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Doğan, 2004: 93-104).

Yerel topluluğun yapısı: Yerel toplumun yapısı ve kültürü, turistin kendisine nasıl davranılacağını belirleyen önemli etmelerdendir. Gelişmiş batı toplumlarında, batılı turistler ziyaretleri süresince alıştığı yaşam biçimini bulur ve daha rahat davranır ve kolay ilişki kurabilir. Diğer yandan gelişmekte olan toplumlarda toplumsal yapı kırsal yaşam biçiminin izlerini devam ettirmektedir. Bu yüzden dışa kapalı toplum olma özelliğinden dolayı turistler kuşkuyla karşılanabilir. Turistler ile yerlilerin ekonomik düzeyleri ve kültürel yapıları benzer olduğu düzeyde, aralarındaki ilişkinin de uyumlu olduğu tespit edilmiştir (Doğan, 2004: 94).

Turistlere yönelik yerli tutumlar: Yerel halkın turistlere karşı tutumu olumlu olduğu sürece, aralarındaki ilişkiler de olumlu olacaktır. Çünkü olumlu davranış olumlu tutumlardan kaynaklanır. Yerel halkın olumsuz tutumları da turist ile olan ilişkiyi olumsuz yönde etkileyecektir. Çeşitli nedenlerden dolayı, yerel halkın turistlere karşı düşmanlığı ilişkiyi olumsuz etkileyecektir (Doğan, 2004: 96-97).

Turistlerin yerlilere yönelik tutumları: Turistlerin yöre halkına yönelik tutumları da yöre halkının turistlere yönelik davranışlarını şekillendirecek ve ilişkileri şekillenecektir. Turistler yerel halkı belirli özelliklere göre algılar ve bu özellikleri yerel halkla özdeşleştirir. Kuşkusuz bu kimlik diğer turistler ve ülkeler için farklı olacaktır. Turistlerin yerel halka karşı tutumları; kayıtsızlık, kaygı, acıma, ataerkil tutum, naif yaşam coşkusu, kişisel refah ve sosyal bilinç yaratma arzusu, iyi bir izlenim bırakma, kültürel görecelik tutumu, üstünlük ve önyargıdır (Doğan, 2004: 98).

Yerli topluluğun aksine turistlerin davranışları: Turistlerin gittikleri bölgelerin törelerine ve kurallarına aykırı davranışları, yerel halkın tepkisine yol açmaktadır. Bu durum iki grup arasındaki çatışmaları ortaya çıkarabilmektedir. Turistin davranışı, yerel halkın değer ve kurallarına aykırı olursa sürtüşmeler saldırılar ile sonuçlanabilir (Doğan, 200: 99-100).

Yerlilerin gerçek özelliklerini kaybetmesinin etkisi: Bir bölgede turizm hareketlerinin hızlanması ile daha önce ücretsiz verilen hizmetler daha fazla kazanç elde etmek için turistlere sunulmaktadır. Turizmin etkisiyle yerel nüfusun özünü kaybetmek, yöreye özgü yerel kültürü yaşamak isteyen turistleri hayal kırıklığına uğratabilir. Bu, turistin yerel kültürü deneyimleme arzusunu kaybetmesine neden olabilir (Doğan, 2004: 103).

İletişim zorluğu: İletişim engeli, turistler ve yerel halk arasındaki ilişkide ana faktörlerden biridir. Yabancı turistlerin yerli halkın ve yerli halkın turistlerin dilini bilmemesi aralarındaki ilişkilerin azalmasına neden olmaktadır (Doğan, 2004: 101).

Yaşam tarzı farklılıkları: Turizm işletmelerinde çalışanlar, bu tür işlerde sürekli çalışacaklarını, böyle bir yaşam için yeterli gelire sahip olmayacaklarını ve sürekli turistlere hizmet edeceklerini belirtmektedir (Doğan, 2004: 102). Bu durum iki kültür arasında farklılıkları artıracaktır. İki kültür arasındaki farklar arttıkça, bu kültürlerden insanlar arasında daha fazla sürtünme ve çatışma olduğu bilinmektedir. Turistlerin ve yerli halkın yaşamda ayrılması, yerli halkın turistlere karşı kıskançlık geliştirmesine neden olabilir (Doğan, 2004: 101).

Çıkar çatışmaları: Çıkar çatışmaları, turistler ve yerel sakinler arasındaki ilişkiyi olumsuz etkileyebilir. Turistlerin talepleri ile yöre halkının turizmden beklentileri zaman zaman örtüşmeyebilir. Bu, aralarındaki ilişkiyi olumsuz etkileyecektir. Özellikle turist yoğunluğu arttıkça çatışmalar kaçınılmazdır (Doğan, 2004: 100).

Yerel halk turizme ve turizme karşı turizmin olumsuz etkilerine karşı olumsuz bir tutum geliştirdiğinde, bu tutum turistlere karşı olumsuz davranışlara dönüşecek ve önlenmesi çok zor olacaktır. Turizmi çevrelerindeki sorunların (sosyal, kültürel veya ekonomik) kaynağı olarak gören insanlar, sorunlarının ana nedeni olarak gördükleri turistlere hoş olmayan davranışlar sergilemektedir. Böyle bir durumda, bölge turizminin geleceği tehlikede olacaktır. Bölgesel turizmin sürdürülebilir olması için yerel halkın desteğini almak gerekiyor. Sağlıklı turizm geliştirme aşaması olmayan bölge halkının turizm desteğinin ölçülmesi de zor olacaktır. Bu nedenle turizme yönelik olumsuz algı ve tutumların nedenleri araştırılmalı ve gerekli önlemler zamanında alınmalıdır. Uygun koşullar sağlandığında, turizm faydalarıyla turizm maliyetlerinden kaçınma fırsatına sahip olacaktır (Türker ve Türker, 2014: 83).

Turist ve yerli halklar arasındaki ilişkiyi engelleyen faktörlerin gücüne bağlı olarak, bu ilişkiler en hafif formdaki kayıtsızlıktan en şiddetli biçimde turistlere saldırılara kadar değişebilir. Yerel halk, turistleri yüksek düzeyde zenginlik ve eğlence olan zengin insanlar olarak algılayabilir. Kıskançlık güdüsü ile turistlere karşı şiddet kullanabilirler. Bazı kapalı toplumlarda cinsellik sorunu turizme maruz kalmaktadır ve turistlere karşı cinsel saldırıya neden olmaktadır. Yerel halkın bu tür davranışlarının temeli düşük eğitim seviyesi ve buna bağlı olarak kendini ekonomik olarak tatmin edememesidir (Çelikkanat, 2015: 34).

Turistler ile yerel halk arasındaki yaşam tarzları arasındaki farklılıklar ve kültürel farklılıklar arttıkça belirsizlikler ve yanlış anlaşılmalara artabilir. Birbirlerine karşı doğal davranma olasılıkları daha düşük olabilir. Yerel halkın turistlere karşı tutumuna ek olarak, turistlerin yerel halka karşı tutumları, kendilerine karşı davranışlarını şekillendirerek ilişkilerini etkileyecektir. Turist ziyaretleri sırasında, yerel halkın değerlerine, geleneklerine ve kurallarına aykırı davranışları, turistleri kabul eden yerel halkın tepkisine yol açıyor ve aralarında çatışmaların başlamasına neden olabiliyor (Doğan, 2004: 89-97).

2.6. Araştırma Sahası Olan Midyat

Kentler, yerleşme çekirdeklerinin toplandığı bir sahada içlerinden birinin aşırı bir dinamizm kazanarak diğerlerinin önüne geçmesiyle gelişmeye başlar (Tunçdilek, 1986). Midyat kenti; gizemli manastırlar, masalsı topraklar, uzağı yakınlaştıran inişli çıkışlı sokaklar, kübik prizmaları andıran evler ile misafiri ev sahibinden önce karşılayan taşlara oyulmuş laleler, sarmaşıklar ve kat kat avlular; Süryaniler, Kürtler, Araplar, tarihi 2 bin 500 yıla kadar gerilere gitmekte, dinlerin, dillerin kültürlerin ve öykülerin iç içe geçtiği bir kenttir (Uluocak, 1999).

Midyat M. Ö. 9. yy Asur tabletlerinde mağara kenti Matiate olarak tanımlanır. Asur kralları için ele geçirilerek talan edilecek bir ülkedir. II. Aşurbanasipal M. Ö. 879 yılında gururla; Matiate'yi (Midyat) ve köylerini buyruğum altına soktum. Bol ganimet edinip, onları yüklü haraca ve vergiye bağladım der (Hollerweger, 1999). Midyat, Sümerlerin, Asurların, Urartuların, Makedon, Persler ve Romalıların bir zamanlar hüküm sürdüğü, Süryanilerin, Yezidilerin, Kürt, Türk ve Arapların; dillerini, dinlerini ve kültürlerini birlikte harmanlayıp yaşadıkları bir kenttir (Toprak, 2012). Kentin bugünkü adı da bu isimden türemiştir.

Midyat tarihi boyunca birçok kere kuşatılıp talan edilmiştir. 1930 yılından sonra kasaba yeniden canlanmış: kiliseler, evler onarılmış, doğum oranı artmıştır. Ailelerin çoğu Süryani Ortodoks kilisesine bağlı olmakla birlikte Süryani Katolik ve Protestan aileler de bulunmuştur” (Hollerweger, 1999). Midyat, Mezopotamya Bölgesi’nin kuzeyinde kurulmuştur. Bu yöreyi Asurlar “Kaşari” Dağları olarak isimlendirmiştir. Bu ad Hitit kaynaklarında da teyit edilmektedir” (Demir, 2012). Midyat Turabdin bölgesinin merkezidir. Turabdin Süryanice “Kulların dağı” anlamındadır. Turabdin Bölgesi: batıda Mardin kuzeyde Hasankeyf, doğuda Cizre ve güneyde Nusaybin sınırları içinde kalan bölgenin adıdır. Midyat, ismi ise Farsça, Arapça ve Süryanice karışımından meydana “Ayna” anlamındadır. “Midyat, Mardin gibi bir tarafında ezanların susmadığı, diğer yandan çan sesleri duyulan bir tolerans ve hoşgörü şehridir” (Arınç, 2011).

Midyat, Mardin’in en büyük ve tarihi değeri olan bir ilçesidir. Güneydoğu Anadolu’nun Mardin-Midyat eşiği üzerinde bulunan yüksek platoda kuruludur. Batıda Diyarbakır’ın, Güneybatısında Karacadağ; Güneydoğuda Dicle kenarından Cizre’ye kadar uzanan Yukarı Mezopotamya’nın ‘su bölümü’ hattını oluşturur. Etrafı volkanik dağlarla çevrilidir (Kafkas, 2007: 59-60).

Tarihler boyunca farklı etnik grupları bir arada bulunduran bir merkez olması nedeniyle ‘dinler ve diller kenti’ ve ‘Kudüs’ün maketi; Midyat’ şeklinde tanımlanan ilçenin kültürel bir zenginlik örneği olarak nitelendirmektedir (Çetin, 2007: 98).

Yöre, aralarında 3 km’lik mesafe olan Estel ve Midyat’tan oluşmaktadır. Midyat kesiminde: özellikle Becirman, Kürt, Süryani, Yezidi halkları yaşamaktadır. Estel’de ise Mhalmiler ile 90’lı yıllarda göç eden Kürtler yaşamaktadır. İki kesim arasındaki belirgin fark: Estel modern kent nitelikleri taşıırken, ilk yerleşim yeri olan Midyat, tarihi dokusunu korumuştur. Hem tarihi dokusu hem de gümüşçülüğün merkezi olması sebebiyle Midyat turistlerin ziyaret ettiği bir bölgedir (Çetin, 2007: 101).

Midyat, tarımsal açıdan bağcılık yönünden de ünlüdür. İlçede yetişen üzümler çeşitli şekillerde işlenmekte ve ulusal ve uluslararası talep edilmektedir. Bir kısım üzümler kurutulup kuru üzüm haline getirilmekte, bir kısmından da pestil, pekmez ve şarap da yapılmaktadır. “Bölgedeki şarap kültürü ise çok eskiye dayanmaktadır. Süryaniler tarafından Midyat’ta şaraphane kurulmuştur. Önemli turistik yerlere ve büyük şehirlere şarap satılmaktadır (Soileau, 2012).

“Midyat yöresinde telkâri bir Süryani sanatı olarak sürdürülmüştür. Telkârının Türkiye’de en gelişmiş kenti ve ilçesi unvanını koruyan tek yer Midyat’tır” (Yeşilmen, 2012). Aslında telkârın asıl merkezinin 12. yüzyılda Musul olduğu, bu sanatın Musul’dan Suriye’ye, oradan da Anadolu’ya geçtiği öne sürülmektedir. Telkâri sanatı el işçiliğine dayanmaktadır. Günümüzde Midyat’ta Müslümanlar tarafından da yapılmaktadır. Gümüş ince levha haline getirilerek kolye, bileklik, tütün kutusu, anahtarlık, tesbih, yüzük yapılmaktadır. Telkâri sanatı Midyat’a gelen turistler için önemli bir üründür.

Midyat son yıllarda turistik açıdan talep gören bir destinasyonu oluşturmaktadır. Gerek yerli gerekse yabancı turistlerin ziyaret ettiği bir kenttir. Midyat bünyesinde barındırdığı doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerden kaynaklanan turizm potansiyelinin güvenlik ve ulaşım gibi nedenlerden dolayı geçmiş yıllarda gereken ilgiyi görmemiştir. Fakat son yıllarda şehri ziyaret eden turist sayısı yıldan yıla artış göstermektedir. Bunun sebebi olarak şehrin tarihi, doğal ve kültürel güzelliklerinin farkına varılmış olup, bölgeye yapılan yatırımların ve tanıtım çalışmalarının artması gösterilmektedir. Son yıllarda güvenlik ve ulaşım sorunlarının az da olsa çözülmüş olması, kültürel çekiciliklerinin araştırılmasına daha önem verilmesi bölgede turizm sektörünün gelişimine katkı sağlamıştır (Aşkın, 2006: 255).

Yüzyıllarca bir çok uygarlığa beşiklik etmiş, farklı dinlere ve dillere sahip insanların kardeşçe yaşadığı ilçe olan Midyat, zengin tarihi kültürel varlıkları ve dikkat çeken Midyat taşından yapılan evler ile turizm sektörü açısından vazgeçilmez bir destinasyon konumuna gelmiştir. Bunlara örnek olarak; Midyat merkezde bulunan Konuk Evi son zamanlarda çekilen dizi ve filmlerle tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. Bununla birlikte, son zamanlarda Midyat Estel’de yer alan Kültür Evi de Midyat Belediyesi tarafından turizme kazandırılmıştır (Demircan,2014).

Midyat’ta turizm açısından değerlendirilebilen birçok tarihi ve kültürel miras ögesi bulunmaktadır. Bu ögeler arasında en önemlileri ve en çok ziyaret edilenleri aşağıda kısa bir şekilde açıklanmıştır (Demircan,2014).

- **Ulu Camii:** Merkez Ulu Camii, 1800 yılında yapılmıştır. Camii, yine yöre mimarisine uygun olarak kesme taştan yapılmış olup avlulu camii grubundadır. Midyat merkezde bulunmaktadır.
- **H. Abdurrahman Camii:** H.Abdurrahman Camii, Midyat merkezde yer almaktadır. Yapılış tarihi Hicri 1331, Miladi 1915 yılını göstermektedir.

Camii kare planda olup süsleme açısından sade bir yapıdadır ve Midyat taşından yapılmıştır.

- **Cevat Paşa Camii:** Merkez Cevat Paşa Camii, 1925 yılında Cevat Paşa tarafından yaptırılmıştır. Cami, kalın duvarlı olup, kare planda Midyat taşından inşa edilmiştir. Avlulu cami tipindedir.
- **Deyr-ul Umur (Mor Gabriel) Manastırı:** Turabdin Bölgesi Metropoliti'nin merkezi olan Mor Gabriel Manastırı Midyat'a yaklaşık 25 km uzakta bulunmaktadır. Çeşitli dönemlerde ilave ve restorasyonlarla bugünkü halini alan manastırın ilk temeli M.S. 397 yılında Mor Şumuel tarafından atılmıştır.
- **Meryem Ana Kilisesi:** Anıtlı Köyü'nün kuzeyinde yer alan bu kilise, günümüzde benzerine az rastlanan kiliselerden biridir. Kilise kare planı ve merkezi kubbesiyle Deyrul Zafaran Manastırı ile karıştırılabilmektedir. Her iki kilisenin de tarihi net olarak bilinmemekle birlikte 6.yy.'dan kaldığı tahmin edilmektedir.
- **Mor Yakup Manastırı:** Mor Yakup Manastırı, Midyat'a bağlı Barıştepe Köyü'nün hemen altında yer almaktadır. Manastır, 400. Yıllarda Mor Barşabo ve İskenderiyeli bir keşiş olan öğrencisi Mor Yakup'un iman şehidi düştükleri yerde kurulmuştur.
- **Mort Şmuni Kilisesi:** 19.yy. sonlarında Süryani Cemaati tarafından yapılmıştır. Süryani geleneğine göre Mort Şmuni adını oğullarına tanrının emirlerine karşı gelip inançlarını reddetmektense işkence çekip aziz mertebesine yükselmeyi öneren yedi Makkabeli erkek kardeşin anasından almaktadır. Mort Şmuni Kilisesi aynı zamanda Mardin merkezinde de bulunmaktadır.
- **Mor Barsavmo Kilisesi:** 1910 yılında eski temelleri üzerine geleneksel biçimde yeniden kurulan zengin benzemeli bir kilisedir.
- **Protestan Kilisesi:** 1900'lu yılların başlarında inşa edilmiştir. Midyat Süryanilerinden Protestan mezhebine bağlı olanlar tarafından yaptırılmıştır.

- ***Mor Ahısnoya Kilisesi:*** Mor Ahısnoya Kilisesi, ilçenin güneydoğu kesiminde yer almaktadır. İlçe merkezindeki en eski kilisedir. 1960’lardan eski kalıntılarından yararlanılarak yeniden restore edilmiştir.
- ***Hah Harabeleri:*** Anıtlı (Hah) Köyü ile Karagöl arasında yer alan harabelerle ilgili yazılı bir kaynak olmamakla birlikte büyük bir medeniyetten izler taşımaktadır.
- ***Mor Efrem Kilisesi:*** Midyat’ın Bardakçı Köy’ünde bulunan kilise, köyün odak noktasında bir kaleyi andırmaktadır.
- ***Mor Estafanos Kilisesi:*** Güngören Köyü’nde yer alan bu kilisenin kapının solundaki yazıtta 778-779 tarihleri okunmaktadır.
- ***Mor Kuryakos Kilisesi:*** Yemişli Köyü’nde yer alan kilise, Orta Çağ’dan kalma bir azizname kiliseyi 734 yılında yaptırmıştır.

3. YÖNTEM

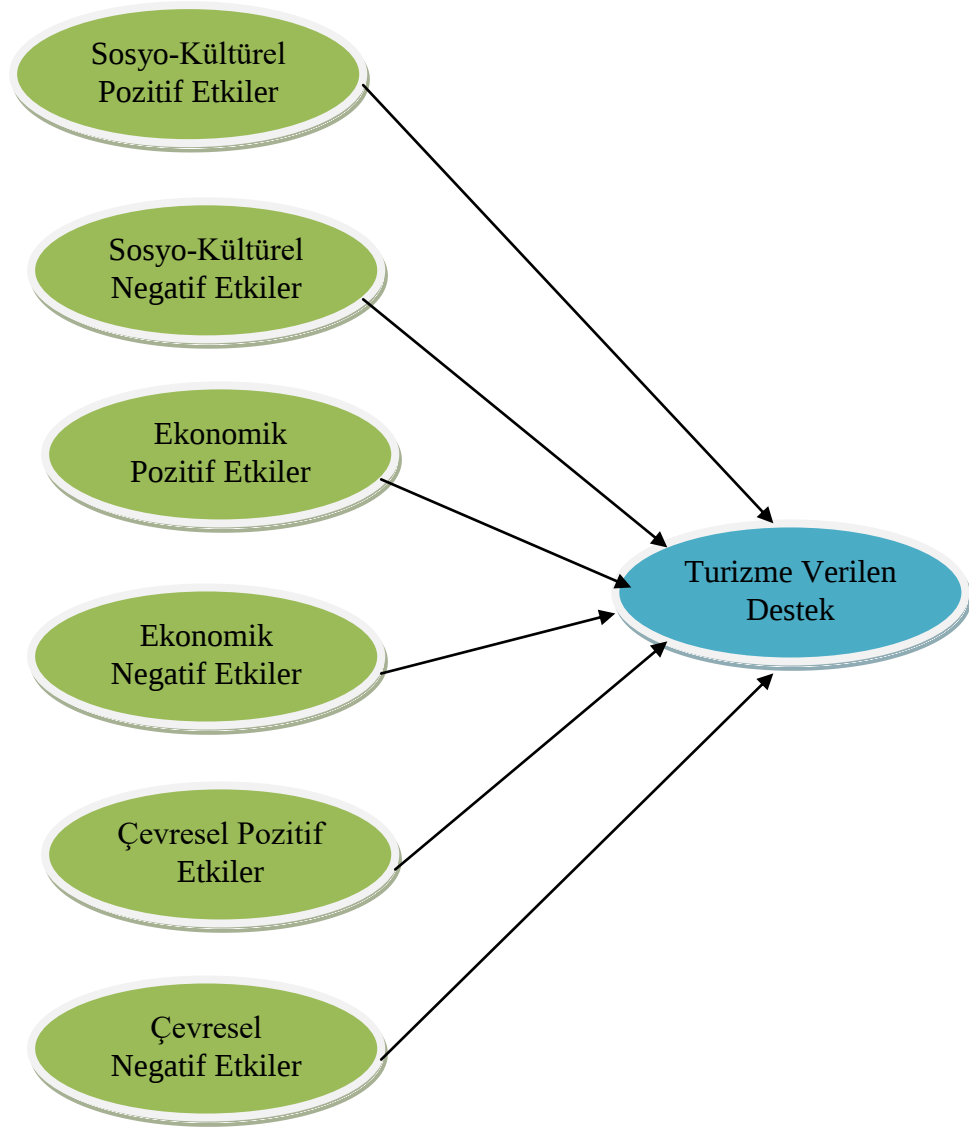
Araştırmanın üçüncü bölümde araştırma yaklaşımı, modeli ve hipotezlerinden, araştırmanın evreni ve örnekleminde, veri toplama aracından, veri toplama sürecinden ve verilerin analizinden bahsedilmiştir.

3.1. Araştırma Yaklaşımı, Modeli ve Hipotezleri

Araştırma yaklaşımı; araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir. Bu koşulların düzenlenmesinde, deneme ve tarama modelleri olmak üzere iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Araştırmacı, amacına ve içinde bulunduğu şartlara göre, bu temel yaklaşımlardan yararlanmak durumundadır. Deneme modellerinde, araştırmacı tarafından üretilen veriler üzerinde neden-sonuç ilişkisi belirlemeye çalışmak amaçlanmaktadır. Deneme modeli, yapılacak olan bu çalışma için uygun bir model değildir (Karasar, 2007: 76).

Tarama modelinin amacı ise geçmişte ya da şu an var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimleyen yaklaşımdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak örneklem üzerinde yapılacak taramayı ifade etmektedir. Genel tarama modelleri ile tekil veya ilişkisel taramalar yapılabilmektedir. Tekil tarama modelleri, değişkenlerin tek tek, tür veya miktar olarak oluşumlarını incelemeye dönüktür. İlişkisel tarama modelleri; değişkenler arasında birlikte değişim olup olmadığını, eğer varsa değişimin derecesini belirlemeye yönelik modellerdir (Karasar, 2009: 76-87). Araştırmacı, araştırmanın amacına göre söz konusunu yaklaşımlardan birini araştırma modeli olarak seçer.

Araştırmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Oluşturulan araştırma modeli aşağıda Şekil 3.1 de sunulmaktadır.

Şekil 3.1. Araştırma Modeli

Şekil 3.1’te görüldüğü üzere, araştırma modelinde turizmin negatif-pozitif etkilerinin turizme verilen destek üzerinde etkisi olup olmadığını sınamak üzere tasarlanmıştır.

Araştırmanın hipotezleri aşağıda belirtilmiştir.

H₁: Turizmin sosyo-kültürel pozitif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₂: Turizmin sosyo-kültürel negatif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı etkisi vardır.

H₃: Turizmin ekonomik pozitif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₄: Turizmin ekonomik negatif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₅: Turizmin çevresel pozitif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₆: Turizmin çevresel negatif etkisi, turizme verilen destek üzerinde olumlu yönde anlamlı etkisi vardır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Evren, araştırma sorununun etkisi altındaki ana kütle olarak tanımlanır, araştırmaya yardımcı olabilecek niteliklere sahiptir ve bilgi toplamak için gözlemlenebilecek her türlü canlı ve cansız unsurları içerir. Başka bir tanıma göre, evren; cevap bulmak için araştırma sonuçlarının oluşturduğu topluluk olarak tanımlanmaktadır (Erözkan ve diğerleri, 2007: 81; Büyüköztürk ve diğerleri, 2013: 80;).

Sosyal bilimlerdeki bilimsel araştırmanın temel amacı, evrenin belirli bir özelliği hakkında bilgi elde etmektir. Bu nedenle, araştırmalarda, evrenin açıkça tanımlanması gerekir. Bilimsel araştırmadaki evrenin büyüklüğü, içerdiği konuya göre değişir. Bununla birlikte, sosyal bilimlerdeki birden fazla çalışmada kaynak ve zaman eksikliği nedeniyle, tüm evreni araştırmaya dahil etmek mümkün değildir. Bu durumda araştırma bulguları evreni temsil edebilecek örneklem seçilerek genelleştirilebilir (Ural ve Kılıç, 2005: 31; Bulut, 2015: 70).

Yapılan araştırmanın evrenini Midyat ilçesinin yöre halkı oluşturuyor. İlçe nüfusunun 113.367 olduğu için nüfusun tamamının araştırılmasının zaman ve bütçe açısından kısıtlayıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sebeple evrenden örneklem alma yoluna gidilmiştir. $d = \pm 0.05$ örneklem hatası ile %95 güven aralığında 383 gerekli örneklem büyüklüğü olarak kabul edilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:50).

Örneklem grubu evren içerisinde tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiştir (Altunışık vd. 2007). Kolayda örnekleme evrendeki her bir elemana anket uygulayıcısı dışında başka bir etkene bağlı kalmadan bağımsızca seçilme şansının verildiği ve bu seçilme şansının gasp edilmediği yöntem olarak açıklamaktadır (Erdoğan ve Solmaz, 2013: 563). Bu örnekleme yöntemi kullanılmasının sebebi ilçede ikamet eden 113,367 kişilik nüfusa en hızlı ve kolay şekilde ulaşmaktır. Evreni oluşturan yerel halka ait detaylı bilgilere (tam adresleri, çalışma adresleri, evde bulunma saatleri vb.) ulaşılması imkânsız olduğundan kolayda

örnekleme yöntemini kullanmak bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Midyat ilçesinin çeşitli mahallelerindeki esnaf gruplarına, bazı sağlık kuruluşlarının çalışanlarına, toplu konutlarda yaşayan hane halkına, özel kurslardaki eğitmen ve öğrencilere ulaşılması yoluyla anketlerin cevaplanması sağlanmıştır. Anket 403 kişiye uygulanmış olup, elde edilen veriler üzerinden araştırma analizleri gerçekleştirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Ölçme aracında kullanılan ifadeler; turizmin çeşitli etkilerine, gelişimine ilçede yaşayan yerel halkın perspektifinden bakabilmek amacıyla Güneş (2014) tarafından geliştirilen “Turizm Gelişim Etkileri Algısı” ölçeği kullanılmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Çalışmaya uygun olarak hazırlanan ölçeğin güvenilirliğini ve geçerliliğini test etmek için yerel halktan oluşan 31 kişi ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik analizi sonucu ölçeğin Alpha değeri 34 ifade için 0,768 çıkmıştır. Alpha değerinin $0.60 \leq \alpha \leq 0.80$ olması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu gösterir (Kayış, 2014).

Anket formları yüz yüze görüşme tekniği ile doldurtulmuştur. Araştırma sırasında kullanılmak üzere 450 adet anket formu hazırlanmış ve bu anket formları Midyat ilçesinde 2019 yılı Ocak ve Nisan ayları arasında uygulanmıştır. Dağıtılan anket formlarının 47 adedinin katılımcılar tarafından tam olarak doldurulmadığı tespit edilmiştir. Bunun sonucunda 403 anket değerlendirmeye alınmış ve SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) programına girişi yapılmıştır. Daha sonra yapılan çok değişkenli sapan analizi sonucunda 39 adet verinin değerlerinin kabul edilen ölçüt olan $p < .001$ Mahalanobis uzaklığından (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014:15, Kalaycı, 2016:212) fazla olduğu belirlenmiş ve bu veriler veri setinden çıkarılmıştır. Uç değerlerin çıkarılmasından sonra çalışmanın analizleri 364 adet veri üzerinden yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) programı ile girilmiş, veriler SPSS girildikten sonra negatif sorular için ters kodlama işlemi yapıp bulgular değerlendirilmiştir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko 2010:

51). Çalışmalarında verilerin SPSS programına girildikten sonra veri girişi sırasında hata kontrolü ve ziyaretçilerin demografik verilere göre dağılımlarını görmek amacıyla frekans analizi uygulanacağını belirtmiştir. Büyüköztürk (2002: 478) çalışmasında ise ölçeklerin yapı geçerliğine uygunluğunu ve her bir alt boyutun güvenilirliğinin saptanması için faktör analizi uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda verilere frekans analizi ve faktör analizi uygulanmıştır.

İstatistiksel analizlerde hangi testlerin yapılacağına karar verilmesinde verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmelidir (Karaatlı, 2014: 3). Normallığın test edilmesi için birkaç farklı yöntem olmakla birlikte bu yöntemlerden biri de basıklık ve çarpıklık değerlerinin incelenmesidir. Normallik için “çarpıklık” ve “basıklık” değerlerinin kritik z değerleri olan $+2.58$ ve $+1.96$ değerlerini aşmaması gerektiği belirtildiği gibi (Hair ve ark. 2010). “skewness” ve “kurtosis” değerlerinin $-1, +1$ arasında olması dağılımın normalden aşırı sapmadığının bir göstergesi olduğu belirtilmektedir (Çokluk ve ark. 2012). Bu bağlamda değerler incelenmiş ve değişkenlerin büyük oranının çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilir düzeylerde olduğu görülmüştür.

Basıklık ve çarpıklık değerlerine bakıldığında verilerin normal dağılım sergilediği varsayılarak iki bağımsız gruba sahip olan değişkenlere bağımsız örneklem t-testi uygulanmaktadır. İki bağımsız örneklem ortalamaları arasındaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olup olmadığının test edilmesinde kullanılan bu test örneklemin birbirinden bağımsız seçilmesi, verilerin normal dağılması, verilerin sürekli değişkenler (eşit aralık, oran) düzeyinde olması ve varyansların eşit olması varsayımlarına dayanmaktadır (Bayram, 2012: 94). Bağımsız gruplar için t-testi sonuçları gruplar arası varyansın eşit olup olmama durumuna göre farklılık göstereceğinden öncelikle grupların varyans eşitliği test edilmelidir. Grup varyanslarının eşitliği Levene (Homojenlik) testi ile kontrol edilmektedir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010: 118). Homojenlik sağlandıktan sonra araştırma kapsamında iki bağımsız gruba sahip olan cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine t-testi uygulanmıştır.

İkiden fazla bağımsız gruplara sahip olan değişkenlerin ortalamalarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmaktadır. Tek yönlü varyans analizi gruplar arası farkın istatistiki olarak anlamlı olup olmadığını test eder. Eğer gruplar arasındaki fark anlamlı ise hangi grup ya da grupların farklı olduğunu

belirlemektedir (Erol, 2010: 168). Araştırma kapsamında elde edilen verilerden ikiden fazla bağımsız gruba sahip olan yaş, öğrenim düzeyi, sosyal statü ve aylık gelir değişkenlerine tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Bir bağımsız değişken (basit regresyon) veya birden fazla bağımsız değişkenin (çoklu regresyon) bir bağımlı değişken üzerindeki etkinin açıklanmasında Regresyon Analizi uygulanmaktadır (Küçüksille, 2014: 199). Araştırma kapsamında bağımsız değişkenler olan turizmin sosyo-kültürel negatif ve pozitif etkileri, çevresel negatif ve pozitif etkileri, çevresel negatif ve pozitif etkileri ile bağımlı değişken olan turizme verilen destek üzerindeki etkinin belirlenmesi için çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

4. BULGU VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümde betimsel istatistiklere yönelik bulgulara, normallik bulgularına, geçerlik ve güvenirlik analizi sonuçlarına, farklılık analizlerine ve çoklu regresyon analizine yer verilmiştir.

4.1. Betimsel İstatistiklere Yönelik Bulgular

Aşağıdaki tabloda katılımcıların kişilik özellikleri katılımcı sayısı ve yüzdelik değerlerine göre analiz edilmiş, bulgular betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 4.1. Katılımcılara Yönelik Demografik Bilgiler

Cinsiyet	N	%
Kadın	136	37,4
Erkek	228	62,6
Medeni Durum	N	%
Evli	188	52,4
Bekâr	171	47,6
Yaş	N	%
20 yaş altı	86	23,6
21-30 arası	129	35,4
31-40 arası	106	29,1
41-50 arası	32	8,8
51 yaş ve üzeri	11	3,0
Öğrenim Durumu	N	%
İlköğretim	62	17,4
Lise	164	45,9
Lisans ve Lisansüstü	131	36,7
Meslek	N	%
Turizmle İlgili	20	5,5
Turizmle İlgili Değil	343	94,5
Aylık Gelir Durumu	N	%
2000 TL ve altı	108	33,0
2001-3000 TL	77	23,5
3001-4000 TL	57	17,4
4001 TL ve üzeri	85	26,0
İkamet Süresi	N	%
1 Yıldan az	9	2,5
1-5 Yıl	45	12,5
6-10 Yıl	70	19,5
11-15 Yıl	55	15,1
16-20 Yıl	84	23,4
21 Yıl ve Üzeri	96	26,7

Tablo 4.1.'e göre, araştırmaya katılanların % 62,6'sı erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların yaş dağılımları incelendiğinden % 35,4'ünün 21-30 yaş arasında genç nüfus, eğitim durumları incelendiğinden katılımcıların % 45,9'unun lise mezunu, mesleklerine ilişkin dağılım incelendiğinde büyük bir kısmının % 94,5'inin turizmle ilgili olmadığı, aylık gelir durumu incelendiğinde % 33' nün 2000 TL ve altı

gelirinin olduğu, ikamet süresi incelendiğinden ise % 26,7'sinin de 21 yıl ve üzeri ilçede ikamet ettiği görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda ölçek ifadelerine ilişkin bulgular katılımcı sayısı, yüzdelik, ortalama ve standart sapma değerlerine göre analiz edilmiş, bulgular betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 4.2. Ölçek İfadelerine İlişkin Bulgular

Ölçek Maddeleri	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta Düzey Katılmıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Ortalama	Standart Sapma
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Kültürel aktivitelerin gelişimini sağlamaktadır.	22	6,0	48	13,2	75	20,6	184	50,5	35	9,6	3,44	1,03
Yerli halkın kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır.	21	5,8	88	24,3	85	23,5	150	41,4	18	5,0	3,15	1,03
Yerli halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir.	38	10,5	72	19,9	120	33,1	116	32,0	16	4,4	3,00	1,05
Yerel halkın eğlence ve serberst zaman değerlendirme olanaklarını artırmaktadır.	30	8,4	71	19,8	122	34,0	117	32,6	19	5,3	3,06	1,03
Yerli halkın tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir.	88	24,2	148	40,8	82	22,6	39	10,7	6	1,7	2,24	,99
Kültürel değerlerin yok olmasına neden olmaktadır.	99	27,4	164	45,4	64	17,7	34	9,4	0	0	2,09	,90
Yerli halkın turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır.	85	23,5	165	45,7	76	21,1	33	9,1	2	0,6	2,17	,91
Suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır.	133	36,8	136	37,7	53	14,7	33	9,1	6	1,7	2,01	1,01
Geleneksel ürünlerin üretiminde artış sağlamaktadır.	19	5,3	63	17,5	80	22,2	128	35,5	71	19,7	3,46	1,14
Ekonomik kazanç artışı sağlamaktadır.	10	2,7	62	17,0	98	26,9	165	45,3	29	8,0	3,38	,95
Yerel ekonomiyi desteklemektedir.	10	2,8	52	14,5	99	27,6	171	47,6	27	7,5	3,42	,92

Yerli halk için yeni iş fırsatları yaratmaktadır.	18	4,9	42	11,5	104	28,6	172	47,3	28	7,7	3,41	,96
Bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamaktadır.	16	4,4	50	13,8	131	36,2	137	37,8	28	7,7	3,30	,95
Bölgedeki ürün ve hizmet fiyatlarını artırmaktadır.	31	8,6	44	12,2	109	30,1	132	36,5	46	12,7	3,32	1,11
Bölgede hayat pahalılığına neden olmaktadır.	34	9,5	43	12,0	112	31,2	119	33,1	51	14,2	3,30	1,14
Yerli halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır.	33	9,1	69	19,1	147	40,6	95	26,2	18	5,0	2,98	1,00
Doğal çevrenin korunmasını ve gelişimini desteklemektedir.	21	5,8	51	14,2	107	29,7	159	44,2	22	6,1	3,30	,98
Gelecek nesiller için çevre kalitesini iyileştirmektedir.	24	6,6	44	12,2	128	35,5	152	42,1	13	3,6	3,23	,94
Çevre bilincini artırmaktadır.	18	5,0	59	16,3	120	33,2	144	39,9	20	5,5	3,24	,96
Tarihi bina ve yapıların korunmasını teşvik etmektedir.	19	5,2	47	12,9	90	24,8	147	40,5	60	16,5	3,50	1,07
Çevre kirliliğine (toprak, hava, su) neden olmaktadır.	55	15,2	100	27,6	99	27,3	102	28,2	6	1,7	2,73	1,07
Doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem) olumsuz etkilemektedir.	56	15,6	117	32,6	100	27,9	79	22,0	7	1,9	2,62	1,05
Çarpık kentleşmeye neden olmaktadır.	44	12,2	124	34,4	96	26,7	88	24,4	8	2,2	2,70	1,03
Kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi problemler yaratır.	19	5,2	79	21,8	83	22,9	141	38,8	41	11,3	2,92	1,08
Turizmin daha fazla gelişimi için çaba sarf edilmelidir.	8	2,2	40	11,0	68	18,8	176	48,6	70	19,3	3,71	,97
Turizm yatırımları artarak devam etmelidir.	7	1,9	36	9,9	53	14,6	181	49,9	86	23,7	3,83	,96
Turizmin gelişimini destekliyorum.	8	2,2	27	7,4	44,1	12,1	192	52,7	93	25,5	3,92	,93
Turizm, toplumumuzun bir parçası olmaya devam etmelidir.	7	1,9	25	6,9	45	12,4	193	53,3	92	25,4	3,93	,90

Ölçek ifadesinde verilen bulgular neticesinde, Midyat halkının turizmin sosyo-kültürel pozitif etkilerine yönelik algılarının ortalamaları incelendiğinde, katılım düzeyi en yüksek olan ifadenin (3,44) ile “Kültürel aktivitelerin gelişimini sağlamaktadır” olup

en düşük ifadenin ise (3,00) ile “Yerli halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir” olduğu görülmüştür.

Turizmin sosyo-kültürel negatif etkilerine yönelik ifadelere bakıldığında katılımın düzeyi en yüksek olan ifadenin (2,24) “Yerli halkın tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir” olduğu en düşük ifadenin ise (2,01) “Suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır” ifadesi olduğu ortaya çıkmıştır.

Turizmin ekonomik pozitif etkilerine yönelik ifadelere bakıldığında katılımın düzeyi en yüksek olan ifadenin (3,46) “Geleneksel ürünlerin üretiminde artış sağlamaktadır” olduğu en düşük ifadenin ise (3,30) “Bölgeye daha fazla yatırım yapılmasını sağlamaktadır” ifadesi olduğu ortaya çıkmıştır.

Turizmin ekonomik negatif etkilerine yönelik ifadelere bakıldığında katılımın düzeyi en yüksek olan ifadenin (3,32) “Bölgedeki ürün ve hizmet fiyatlarını artırmaktadır” olduğu en düşük ifadenin ise (2,98) “Yerli halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır” ifadesi olduğu ortaya çıkmıştır.

Turizmin çevresel pozitif etkilerine yönelik ifadelere bakıldığında katılımın düzeyi en yüksek olan ifadenin (3,50) “Tarihi bina ve yapıların korunmasını teşvik etmektedir” olduğu en düşük ifadenin ise (3,23) “Gelecek nesiller için çevre kalitesini iyileştirmektedir” ifadesi olduğu ortaya çıkmıştır.

Turizmin çevresel negatif etkilerine yönelik ifadelere bakıldığında katılımın düzeyi en yüksek olan ifadenin (2,92) “Kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi problemler yaratır” olduğu en düşük ifadenin ise (2,62) “Doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem) olumsuz etkilenmektedir” ifadesi olduğu ortaya çıkmıştır.

Turizmin gelişime verilen desteğe yönelik ifadelere bakıldığında katılımın düzeyi en yüksek olan ifadenin (3,93) “Turizm, toplumumuzun bir parçası olmaya devam etmelidir” olduğu en düşük ifadenin ise (3,71) “Turizmin daha fazla gelişmesi için çaba sarf edilmelidir” ifadesi olduğu ortaya çıkmıştır.

4.2. Normallik Bulguları

Araştırmada toplanan verilerin normal dağılıp dağılmadığını incelemek için, faktör puanları ve toplam puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmış, normal Q-Q pilot grafiği ile kutu çizgi grafikleri incelenmiştir. Buna göre faktör ve

toplam puanları, çarpıklık ve basıklık değerleri ile standart hataları Tablo 4.3. de gösterilmektedir.

Tablo 4.3. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek Maddeleri	Çarpıklık Değeri	Basıklık Değeri
Kültürel aktivitelerin gelişimini sağlamaktadır.	-,777	-,031
Yerli halkın kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır.	-,359	-,814
Yerli halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir.	-,311	-,659
Yerli halkın eğlence ve serbest zaman değerlendirme olanaklarını artırmaktadır.	-,302	-,552
Yerli halkın tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir.	-,556	-,287
Kültürel değerlerin yok olmasına neden olmaktadır.	-,583	-,371
Yerli halkın turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır.	-,551	-,214
Suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır.	-,887	,110
Geleneksel ürünlerin üretiminde artış sağlamaktadır.	-,407	-,719
Ekonomik kazanç artışı sağlamaktadır.	-,476	-,369
Yerel ekonomiyi desteklemektedir.	-,583	-,109
Yerli halk için yeni iş fırsatları yaratmaktadır.	-,718	,168
Bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamaktadır.	-,416	-,102
Bölgedeki ürün ve hizmet fiyatlarını artırmaktadır.	,488	-,375
Bölgede hayat pahalılığına neden olmaktadır.	,430	-,476
Yerli halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır.	,221	-,379
Doğal çevrenin korunmasını ve gelişimini desteklemektedir.	-,626	-,136
Gelecek nesiller için çevre kalitesini iyileştirmektedir.	-,709	,062
Çevre bilincini artırmaktadır.	-,473	-,264
Tarihi bina ve yapıların korunmasını teşvik etmektedir.	-,553	-,296
Çevre kirliliğine (toprak, hava, su) neden olmaktadır.	,108	-1,059
Doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem) olumsuz etkilemektedir.	-,097	-,904
Çarpık kentleşmeye neden olmaktadır.	-,086	-,903
Kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi problemler yaratır.	,316	-,767

Turizmin daha fazla gelişimi için çaba sarf edilmelidir.	-,720	,106
Turizm yatırımları artarak devam etmelidir.	-,856	,378
Turizmin gelişimini destekliyorum.	-1,056	1,100
Turizm, toplumumuzun bir parçası olmaya devam etmelidir.	-1,047	1,184

Tablo 4.3. incelendiğinde veri toplama aracının faktör ve toplam puanlarının basıklık ve çarpıklık katsayısı değerlerinin -1,5 ile +1,5 arasında olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket puanlarının normal dağılım sergilediğini söyleyebiliriz (Tabachnick ve Fidell, 2013). Benzer şekilde DeCarlo (1997), Hopkins ve Weeks (1990) de hesaplanan basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olmasının normal dağılım için yeterli görmekteler. İfade edilen durumlardan dolayı araştırma için toplanan verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

4.3. Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Güvenilir bir ölçme aracı oluştururken; ölçeği oluşturan soruların, yapılan araştırmanın doğruluğunu ortaya çıkarabilecek nitelikte, birbirleri ile ilişkili, tutarlı, anlaşılır ve yeterli sayıda olması gibi dikkat edilmesi gereken birçok önemli nokta vardır (Kalaycı, 2009: 403). Tutarlılık ya da güvenilirlik (reliability) ve geçerlik (validity) kavramları her ölçme ve ölçmeyi gerçekleştiren araçta aranan iki temel niteliktir ve ölçme yanılgıları ile ilgilidir (Karasar, 2007: 148). Aşağıda geçerlilik ve güvenilirliğe dönük işlemler sunulmuştur.

4.3.1. Faktör Analizi

Araştırmada veri toplamak için kullanılan ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için açıklayıcı faktör analizi tekniği kullanılmıştır. İlk olarak veri toplama aracının faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak için Kaiser Mayer Olkin (KMO) ve Bartlett küresellik test istatistiği yapılmıştır. KMO ve Bartlett küresellik test istatistikleri Tablo 4.4.'teki gibidir.

Kaiser-Meyer-Olkin değerinin 0,5'in üzerinde olması gerekmektedir. Çünkü bu değer ne kadar yüksek olursa veri setinin faktör analizini yapmak için o kadar uygun olduğu anlamına gelmektedir (Kalaycı, 2010). Bu doğrultuda yapılan analizler sonucunda Tablo 4.4. de görüldüğü gibi KMO değerinin 0,857 olarak hesaplandığı,

Barlett's Sphericity testi incelendiğinde sonucun ($p < 0.000$) anlamlı olduğu görülmektedir. Nitekim Kaiser (1974), KMO değeri 0,8 ve 0,9 değerleri arasında olmasını 'çok iyi' bir değer olarak nitelemiştir (Akt. Çolakoglu ve Büyükekşi, 2014). Bu noktada ölçeğimiz faktör analizine uygundur.

Tablo 4.4. Kaiser-Meyer Olkin ve Bartlett's Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,857
Approx. Chi-Square		5723,235
Bartlett's Test of Sphericity	df	325
	Sig.	,000

KMO katsayısı örneklemin büyüklüğü ve değişkenler arası korelasyonların faktör analizine uygunluğunu test etme işlevi görmektedir. $KMO > 0,90$ ise mükemmel, $0,80 < KMO < 0,90$ arası çok iyi, $0,70 < KMO < 0,80$ arası iyi, $0,60 < KMO < 0,70$ arası orta, $0,50 < KMO < 0,60$ arası kötü, $KMO < 0,50$ ise kabul edilemez olduğu belirtilmektedir (Kalaycı, 2017: 322). Araştırmada KMO için elde edilen 0,863 değeri, KMO 0,80-0,90 aralığında olduğundan elde edilen değer faktör analizi için "çok iyi" olarak yorumlanmaktadır. Başka bir ifade ile veri toplama aracının ölçmedeki yeterliliğinin istenilen düzeyde olduğu söylenebilir. Bartlett küresellik test istatistiği de 0.05'in altında olduğundan veri toplama aracının alt boyutlarını ölçmede etkin bir araç olduğu söylenebilir.

Faktör analizi, birbirleriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı amaç edinen çok değişkenli bir istatistik olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle faktör analizi; bir grup değişkenin yapısını incelemek ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri, faktör olarak isimlendiren çok daha az sayıdaki gruplara ayırarak, gözlenemeyen gizli değişkenler bakımından açıklamayı sağlamak amacıyla düzenlenmiş olan bir tekniktir (Büyüköztürk, 2002: 472).

Tablo 4.5. Faktör Analizi

<i>Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler</i>	<i>Faktör Yükleri</i>	<i>Öz Değer</i>	<i>Varyans Oranı</i>	<i>Toplam Varyans</i>
Yerli halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir.	,632			
Yerli halkın kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır.	,920			
Yerli halkın eğlence ve serbest zaman değerlendirme olanaklarını artırmaktadır.	,923	7,99	30,74	30,74
Kültürel aktivitelerin gelişimini sağlamaktadır.	,695			
<i>Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler</i>	<i>Faktör Yükleri</i>	<i>Öz Değer</i>	<i>Varyans Oranı</i>	<i>Toplam Varyans</i>
Yerli halkın turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır.	,780			
Kültürel değerlerin yok olmasına neden olmaktadır.	,813	3,21	12,36	43,14
Yerli halkın tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir.	,851			
Suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır.	,755			
<i>Ekonomik Pozitif Etkiler</i>	<i>Faktör Yükleri</i>	<i>Öz Değer</i>	<i>Varyans Oranı</i>	<i>Toplam Varyans</i>
Yerli halk için yeni iş fırsatları yaratmaktadır.	,662			
Yerel ekonomiyi desteklemektedir.	,756	2,44	9,39	52,50
Ekonomik kazanç artışı sağlamaktadır.	,774			
Bölgeye daha fazla yatırımı yapılmasını sağlamaktadır.	,531			
<i>Ekonomik Negatif Etkiler</i>	<i>Faktör Yükleri</i>	<i>Öz Değer</i>	<i>Varyans Oranı</i>	<i>Toplam Varyans</i>
Bölgede hayat pahalılığına neden olmaktadır.	,876			
Yerli halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır.	,909	1,93	7,42	59,931
Bölgedeki ürün ve hizmet fiyatlarını artırmaktadır.	,449			
<i>Çevresel Pozitif Etkiler</i>	<i>Faktör Yükleri</i>	<i>Öz Değer</i>	<i>Varyans Oranı</i>	<i>Toplam Varyans</i>
Gelecek nesiller için çevre kalitesini iyileştirmektedir.	,822			
Çevre bilincini artırmaktadır.	,856	1,43	5,51	65,44
Doğal çevrenin korunmasını ve gelişimini desteklemektedir.	,848			
Tarihi bina ve yapıların korunmasını teşvik etmektedir.	,546			
<i>Çevresel Negatif Etkiler</i>	<i>Faktör Yükleri</i>	<i>Öz Değer</i>	<i>Varyans Oranı</i>	<i>Toplam Varyans</i>
Doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem) olumsuz etkilemektedir.	,801			
Çarpık kentleşmeye neden olmaktadır.	,924	1,37	5,28	70,72
Çevre kirliliğine (toprak, hava, su) neden olmaktadır.	,845			
<i>Turizme Verilen Destek</i>	<i>Faktör Yükleri</i>	<i>Öz Değer</i>	<i>Varyans Oranı</i>	<i>Toplam Varyans</i>
Turizmin gelişimini destekliyorum.	,838			
Turizm, toplumumuzun bir parçası olmaya devam etmelidir.	,902	,995	3,82	74,55
Turizm yatırımları artarak devam etmelidir.	,977			
Turizmin daha fazla gelişimi için çaba sarf edilmelidir.	,932			

Bu doğrultuda çalışmanın faktör analizi incelendiğinde;

- ❖ “Sosyo- kültürel pozitif etkiler”,
- ❖ “Sosyo-kültürel negatif etkiler”,
- ❖ “Ekonomik pozitif etkiler”,
- ❖ “Ekonomik negatif etkiler”,
- ❖ “Çevresel pozitif etkiler”
- ❖ “Çevresel negatif etkiler”,
- ❖ “Turizme Verilen destek”,

olmak üzere çalışmanın toplam 7 boyutta toplandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin Bartlett testi ve Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) test istatistikleri faktör analizine uygunluğu belirlendikten sonra ölçek maddeleri birbiri ile uyumlu olduğundan ‘Direct Oblimin’ döndürme yapılarak birden fazla faktöre yük veren maddeler ölçekten çıkarılarak analiz çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, herhangi bir faktöre verdiği yük 0,30’un altında olan maddeler de çalışma dışında tutulmuştur. Bunun gerekçesi maddenin her iki faktörde de yer alma durumunun karmaşıklık yaratmasıdır (Kalaycı, 2017: 330). Faktör sayısının belirlenmesinde, özdeğeri 1,00’den büyük olan faktörler dikkate alınmıştır (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2018: 241). Bu kapsamda özdeğeri 1,00’den büyük 7 alt boyut belirlenmiştir. Birinci alt boyut 4, ikinci alt boyut 4, üçüncü alt boyut 4, dördüncü alt boyut 3, beşinci alt boyut 4, altıncı alt boyut da 3 ve yedinci alt boyunda 4 maddeden oluşmaktadır. Özdeğeri 1’den küçük olan bir faktör daha bulunmaktadır. Bu faktörün de değerinin 1’e oldukça yakın olması kabul edilir olarak görülmüştür. Söz konusu bu yedinci alt boyut 4 maddeden oluşmaktadır.

“Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler” olarak adlandırılan birinci boyut tüm faktörler arasında en yüksek varyans değerine sahiptir. Bu boyut toplam varyansın % 30,72’nü açıklamaktadır. Bu boyut; “Yerli halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir”, “Yerli halkın kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır”, “Kültürel aktivitelerin gelişimini sağlamaktadır” ve “Yerli halkın eğlence ve serbest zaman değerlendirme olanaklarını artırmaktadır” olmak üzere toplam dört maddeden oluşmaktadır. Maddeler faktör yükleri bakımından “Yerli halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir” önermesi 0,923 faktör yükü ile en yüksek değere sahip iken, “Kültürel aktivitelerin gelişimini sağlamaktadır” maddesi 0,632 faktör yükü ile en düşük değere sahiptir.

İkinci boyut içerdiği ifadeler bakımından “Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler” olarak adlandırılmıştır. Bu boyut toplam varyansın %12,36’sını açıklamaktadır. Bu boyut; “Yerli halkın turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır”, “Kültürel değerlerin yok olmasına neden olmaktadır”, “Yerli halkın tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir” ve “Suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır” olmak üzere toplam dört önermeden oluşmaktadır. Maddelerin faktör yükleri bakımından “Yerli halkın turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır” Önermesi 0,851 faktör yükü ile en yüksek değere sahip iken, “Suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır” Önermesi 0,755 faktör yükü ile en düşük değere sahiptir.

Üçüncü boyut içerdiği ifadeler bakımından “Ekonomik Pozitif Etkiler” olarak adlandırılmıştır. Bu boyut toplam varyansın % 9,39’unu açıklamaktadır. Bu boyut; “Yerli halk için yeni iş fırsatları yaratmaktadır”, “Yerel ekonomiyi desteklemektedir.”, “Ekonomik kazanç artışı sağlamaktadır”, “Bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamaktadır” ve “ Bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamaktadır” Olmak üzere toplam dört önermeden oluşmaktadır. Önermelerin faktör yükleri bakımından “Yerli halk için yeni iş fırsatları yaratmaktadır” önermesi 0,774 faktör yükü ile en yüksek değere sahipken “Bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamaktadır.” önermesi 0,531 faktör yükü ile en düşük değere sahiptir.

Dördüncü boyut içerdiği ifadeler bakımından “Ekonomik Negatif Etkiler” olarak adlandırılmıştır. Bu boyut toplam varyansın % 7,42’sini açıklamaktadır. Bu boyut; “Bölgede hayat pahalılığına neden olmaktadır”, “Yerli halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır” ve “Bölgedeki ürün ve hizmet fiyatlarını artırmaktadır” Önermesi olmak üzere toplam üç önermeden oluşmaktadır. Önermelerin faktör yükleri bakımından “Bölgede hayat pahalılığına neden olmaktadır”, önermesi ,909 faktör yükü ile en yüksek değere sahip iken, “Bölgedeki ürün ve hizmet fiyatlarını artırmaktadır.” Önermesi ,449 faktör yükü ile en düşük değere sahiptir.

Beşinci boyut içerdiği ifadelerden bakımından “Çevresel Pozitif Etkiler” olarak adlandırılmıştır. Bu boyut toplam varyansın %5,51’ini açıklamaktadır. Bu boyut; “Gelecek nesiller için çevre kalitesini iyileştirmektedir”, “Çevre bilincini artırmaktadır” ve “Tarihi bina ve yapıların korunmasını teşvik etmektedir” olmak üzere toplam dört önermeden oluşmaktadır. Önermelerin faktör yükleri bakımından “Gelecek nesiller için çevre kalitesini iyileştirmektedir.” önermesi ,856 faktör yükü ile en yüksek değere sahip

iken “Tarihi bina ve yapıların korunmasını teşvik etmektedir” önermesi ,546 faktör yükü ile en düşük değere sahiptir.

Altıncı boyut içerdiği ifadeler bakımından “Çevresel Negatif Etkiler” olarak adlandırılmıştır. Bu boyut toplam varyansın % 5,28’ini açıklamaktadır. Bu boyut; “Doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem) olumsuz etkilemektedir”, “Çevre kirliliğine (toprak, hava, su) neden olmaktadır” ve “Çarpık kentleşmeye neden olmaktadır” Olmak üzere toplam üç önermeden oluşmaktadır. Önergelerin faktör yükleri bakımından “Doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem) olumsuz etkilemektedir.” Önermesi 0,924 faktör yükü ile en yüksek değer sahip iken, “Çevre kirliliğine (toprak, hava, su) neden olmaktadır” Önermesi 0,801 faktör yükü ile en düşük değere sahiptir.

Yedinci boyut içerdiği ifadeler bakımından “Turizme Verilen Destek” olarak adlandırılmıştır. Bu boyut toplam varyansın %7,42’sini açıklamaktadır. Bu boyut “Turizmin gelişimini destekliyorum.”, “Turizm, toplumumuzun bir parçası olmaya devam etmelidir”, Turizm yatırımları artarak devam etmelidir”, “Turizmin daha fazla gelişimi için çaba sarf edilmelidir” ve “Turizmin daha fazla gelişimi için çaba sarf edilmelidir” Olmak üzere toplam dört önermeden oluşmaktadır. Önergelerin faktör yükleri bakımından “Turizmin gelişimini destekliyorum” önermesi -,977 faktör yükü ile en yüksek değere sahip iken, “Turizmin daha fazla gelişimi için çaba sarf edilmelidir” önermesi -,838 faktör yükü ile en düşük değere sahiptir.

Ölçekte yer alan “Geleneksel ürünlerin üretiminde artış sağlamaktadır” ve “Kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi problemler yaratır” ifadeleri birçok boyut altında yer aldığı ve yapılacak olan analizlerin daha sağlıklı olabilmesi için analiz dışı bırakılmıştır.

4.3.2. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik, araştırmada kullanılan ölçü araçlarının ne kadar tutarlı olduğuyla ilgili bir durumdur. Ölçeğin farklı zamanlarda ve farklı kişiler tarafından kullanılması sonucunda elde edilen verilerin tutarlı ya da birbirine benzer olmasıyla alakalı bir konudur. Diğer bir ifadeyle, araştırmada uyguladığınız ölçme işleminin aynı süreçlerden geçirilerek yapılmasından elde ettiğiniz sonuçların benzer/yakın olması anlamına gelmektedir (Karasar, 2016: 190). Güvenilirlik yapılan her ölçüm için gereklidir, çünkü güvenilirlik ankette yer alan soruların birbirleri ile olan tutarlılığının ve kullanılan ölçeğin ilgilenilen sorunu ne derece yansıttığını ifade etmektedir (Kalaycı, 2009: 403).

Araştırmada ölçeklere güvenirlik analizi yapılmış ve Cranbach's Alpha'dan yararlanılmıştır. Cronbach's Alpha değerinin 0 ile 1 arasında bir değer alması gerekir ve kabul edilebilir değer en az 0.70 olması gerekmektedir (Çoşkun, Altunışık, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2015:126).

Tablo 4.6. Güvenirlik Analizi

Faktörler	Madde Sayısı	Cranbach's Alpha
Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler	4	,821
Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler	4	,807
Ekonomik Pozitif Etkiler	4	,847
Ekonomik Negatif Etkiler	3	,797
Çevresel Pozitif Etkiler	4	,866
Çevresel Negatif Etkiler	3	,834
Turizm Gelişimine Verilen Destek	4	,935
Genel	26	,788

Bir ölçeğin güvenilir sayılması için Cronbach's Alpha katsayısının 0,70 üzerinde olması gerektiğini vurgulamakla birlikte; soru sayısı az ise 0,60 Cronbach's Alpha katsayısının da yeterli olacağını belirtmişlerdir (Doğaner ve Armağan; 2017: 228). Yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçekte yer alan ifadelerin genel güvenirliği 0.788 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak ölçekler istatistiksel düzeyde güvenilir bulunmuş ve kabul edilebilir olduğu kanıtlanmıştır.

4.4. Regresyon ve Farklılık Analizine İlişkin Bulgular

Araştırma sürecinde hazırlanan hipotezleri test etmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algılarının demografik değişkenler bağlamında farklılaşmasının anlamlı olup olmadığı anlamak için karşılaştırılacak grup sayısı iki olanlar için t-testi, grup sayısı ikiden fazla olanlar için de tek yönlü varyans analizi (ANAOVA) yapılmasına karar verilmiştir.

4.4.1. Çoklu Regresyon Analizi

Aşağıdaki tabloda bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 4.7. Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken (Turizmin Gelişmesine Verilen Destek)				
	β	t	Sig.	İkili r	Kısmi r
Sabit	1,79	5,23	,000	-	-
Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler	,017	,313	,755	,262	,017
Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler	,016	,297	,767	-,033	,016
Ekonomik Pozitif Etkiler	,399	5,684	,000	,511	,288
Ekonomik Negatif Etkiler	,023	,440	,660	-,234	,023
Çevresel Pozitif Etkiler	,213	3,280	,001	,458	,171
Çevresel Negatif Etkiler	-,056	-1,090	,276	-,171	-,058
$F=24,034$ $p=,000$					
$R = ,536$ $R^2 = ,288$					

Turizm etkilerinin turizme verilen destek üzerindeki etkisinin belirlenmesi ve bu etkiden yola çıkarak tahminlerde bulunmak amacı ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre modelin anlamlılığını gösteren F istatistiği (24,034) ve bu istatistiğin anlamlılığını gösteren $p<0,000$ değeri modelin anlamlılığını göstermektedir. Bununla birlikte R^2 değeri 0,288’dir. Bu değer turizmin gelişmesine verilen destek değişkenindeki varyasyonun %28,8’lik kısmının turizmin etkileri tarafından açıklandığını göstermektedir.

Analiz sonuçlarına göre;

“**H₁**: Turizmin sosyo-kültürel pozitif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı bir etkisi vardır” şeklindeki hipotez desteklenmemiştir ($p>0,05$)

“**H₂**: Turizmin sosyo-kültürel negatif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı etkisi vardır” şeklindeki hipotez desteklenmemiştir ($p>0,05$)

“**H₃**: Turizmin ekonomik pozitif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı bir etkisi vardır” şeklindeki hipotez desteklenmiştir ($p<0,05$)

“**H₄**: Turizmin ekonomik negatif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı bir etkisi vardır” şeklindeki hipotez desteklenmemiştir ($p>0,05$)

“**H₅**: Turizmin çevresel pozitif etkisi, turizme verilen destek üzerinde anlamlı bir etkisi vardır” şeklindeki hipotez desteklenmiştir ($p<0,05$)

“**H₆**: Turizmin çevresel negatif etkisi, turizme verilen destek üzerinde olumlu yönde anlamlı etkisi vardır” şeklindeki hipotez desteklenmemiştir ($p>0,05$)

Yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda ekonomik pozitif etkiler (β : 0,399; $p:0,000<0,05$) ve çevresel pozitif etkiler (β : 0,213; $p:0,001<0,05$) faktörlerinin turizmin gelişime verilen destek üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisi olan bağımsız değişkenler olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda hipotezlerden H₃ ve H₅ desteklenirken; H₁, H₂, H₄, H₆ hipotezleri ise desteklenmemiştir.

Bağımsız değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde; Sosyo-kültürel pozitif etkiler ile turizmin gelişmesine verilen destek arasında pozitif ve orta düzeyde ($r=0.26$) bir ilişki vardır. Ancak diğer iki değişken kontrol edildiğinde, bu korelasyonun ($r= ,017$) olarak hesaplandığı görülmektedir. Sosyo-kültürel negatif etkiler ile turizmin gelişmesine verilen destek arasında negatif ve orta düzeyde ($r=-.33$) bir ilişki vardır. Ancak diğer iki değişken kontrol edildiğinde, bu korelasyonun ($r=.16$) olarak hesaplandığı görülmektedir. Ekonomik pozitif etkiler ile turizmin gelişmesine verilen destek arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişkinin ($r=0.51$) olduğu ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun ($r=0.28$) olarak hesaplandığı görülmektedir. Ekonomik negatif etkiler ile turizmin gelişmesine verilen destek arasında negatif ve orta düzeyde ($r=-.23$) bir ilişki vardır. Ancak diğer iki değişken kontrol edildiğinde, bu korelasyonun ($r= ,02$) olarak hesaplandığı görülmektedir. Çevresel pozitif etkiler ile turizmin gelişmesine verilen destek arasında pozitif ve orta düzeyde ($r=0.45$) bir ilişki vardır. Ancak diğer iki değişken kontrol edildiğinde, bu korelasyonun ($r= 0,17$) olarak hesaplandığı görülmektedir. Çevresel negatif etkiler ile turizmin gelişmesine verilen destek arasında pozitif ve düşük düzeyde ($r=0.17$) bir ilişki vardır. Ancak diğer iki değişken kontrol edildiğinde, bu korelasyonun ($r= ,05$) olarak hesaplandığı görülmektedir.

4.4.2. t-Testine İlişkin Bulgular

Aşağıdaki tablolarda cinsiyet durum değişkeni, medeni durum değişkeni ve meslek değişkenine ilişkin t-testi uygulanmış bulgular betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 4.8. Cinsiyet Durum Değişkenine Göre T-testi Analizi

<i>Boyutlar</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler</i>	Kadın	136	3,1121	,86593	-,966	,335
	Erkek	228	3,2003	,82768		
<i>Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler</i>	Kadın	136	4,0110	,73527	2,889	,004
	Erkek	228	3,7756	,76197		
<i>Ekonomik Pozitif Etkiler</i>	Kadın	136	3,3646	,78632	-,287	,774
	Erkek	228	3,3889	,77952		
<i>Ekonomik Negatif Etkiler</i>	Kadın	136	2,7904	,95775	0,039	,969
	Erkek	228	2,7865	,89268		
<i>Çevresel Pozitif Etkiler</i>	Kadın	136	3,3051	,85744	-,273	,785
	Erkek	228	3,3297	,81315		
<i>Çevresel Negatif Etkiler</i>	Kadın	136	3,2641	,85132	1,819	,070
	Erkek	228	3,0990	,82890		
<i>Turizm Gelişimine Verilen Destek</i>	Kadın	136	3,7482	,94697	-1,784	,089
	Erkek	228	3,9134	,79448		

Katılımcıların cinsiyetlerine göre turizme yönelik tutumlarında istatistiki açıdan anlamlı farklılıkların olup olmadığı incelendiğinde, Sosyo-Kültürel Negatif etkiler boyutlarında katılımcıların erkek ya da kadın olmasının anlamlı farklılıklar doğurduğu sonucuna varılmıştır ($p < 0.05$). Bu bağlamda daha çok kadın katılımcıların, turizmin sosyo-kültürel negatif etkilerinin farkında olduğu; erkek katılımcıların ise turizmden kişisel fayda sağlama noktasında bir farkındalığa sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4.9. Medeni Durum Değişkenine Göre t-Testi Analizi

<i>Boyutlar</i>	<i>Medeni Durum</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler</i>	Evli	188	3,1822	,82677	,261	,794
	Bekâr	171	3,1589	,86547		
<i>Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler</i>	Evli	188	3,8856	,73279	,325	,746
	Bekâr	171	3,8596	,78453		
<i>Ekonomik Pozitif Etkiler</i>	Evli	188	3,3794	,83592	-,256	,797
	Bekâr	171	3,4006	,71972		
<i>Ekonomik Negatif Etkiler</i>	Evli	188	2,7598	,96295	-,757	,450
	Bekâr	171	2,8333	,87054		
<i>Çevresel Pozitif Etkiler</i>	Evli	188	3,2691	,83740	-1,331	,184
	Bekâr	171	3,3860	,82411		
<i>Çevresel Negatif Etkiler</i>	Evli	188	3,1658	,81949	-,114	,909
	Bekâr	171	3,1759	,86321		
<i>Turizm Gelişimine Verilen Destek</i>	Evli	188	3,8617	,92255	,119	,906
	Bekâr	171	3,8509	,79270		

Katılımcıların medeni durumları ile faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem t-Testi

uygulanmıştır. ($p < 0,05$). Yapılan analiz sonucunda medeni durum ile çalışma boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 4.10. Meslek Değişkenine Göre t-testi Analizi

<i>Boyutlar</i>	<i>Meslek</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler	Turizmle İlgili	20	3,2250	,86565	,327	,744
	Turizmle İlgili Değil	343	3,1616	,84186		
Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler	Turizmle İlgili	20	4,4875	,51603	3,841	,000
	Turizmle İlgili Değil	343	3,8319	,75259		
Ekonomik Pozitif Etkiler	Turizmle İlgili	20	3,1542	1,14014	-1,312	,374
	Turizmle İlgili Değil	343	3,3890	,75284		
Ekonomik Negatif Etkiler	Turizmle İlgili	20	3,6167	1,29901	4,245	,008
	Turizmle İlgili Değil	343	2,7430	,86683		
Çevresel Pozitif Etkiler	Turizmle İlgili	20	3,2125	1,09807	-,588	,657
	Turizmle İlgili Değil	343	3,3248	,81253		
Çevresel Negatif Etkiler	Turizmle İlgili	20	3,7750	,79431	3,400	,001
	Turizmle İlgili Değil	343	3,1290	,82762		
Turizm Gelişimine Verilen Destek	Turizmle İlgili	20	3,8000	1,15166	-,271	,840
	Turizmle İlgili Değil	343	3,8535	,83990		

Katılımcıların mesleği ile faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem t-Testi uygulanmıştır. ($p < 0,05$). Yapılan analiz sonucunda meslek değişkeni ile çalışma boyutları arasından sosyo-kültürel negatif etkiler, ekonomik negatif etkiler ve çevresel negatif etkiler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen boyutlar incelendiğinde ise mesleği turizmle ilgili olanların olmayanlara göre daha anlamlı gördüğünü söyleyebiliriz.

4.4.3. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) İlişkin Bulgular

Aşağıdaki tabloda katılımcıların yaş değişkenine göre, öğrenim durumu değişkenine, aylık gelir durumu ve ikamet süresi değişkenlerine göre tek yönlü varyans analizine (ANOVA) göre bulgular betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 4.11. Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

<i>Boyutlar</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlılık (Scheffe)</i>
<i>Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler</i>	20 ve altı	86	3,0145	,88977	1,893	,111	
	21-30	129	3,2125	,83274			
	31-40	106	3,3019	,78734			
	41-50	32	3,0000	,82794			
	51 ve üzeri	11	3,0227	,98396			
<i>Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler</i>	20 ve altı	86	3,9777	,66904	2,789	,026	
	21-30	129	3,8256	,81406			
	31-40	106	3,9450	,68128			
	41-50	32	3,5651	,80732			
	51 ve üzeri	11	3,5000	1,06654			
<i>Ekonomik Pozitif Etkiler</i>	20 ve altı	86	3,3130	,76161	4,698	,001	(1-5)
	21-30	129	3,4193	,75648			(2-5)
	31-40	106	3,5047	,79879			(3-5)
	41-50	32	3,2891	,69593			
	51 ve üzeri	11	2,5000	,76649			
<i>Ekonomik Negatif Etkiler</i>	20 ve altı	86	2,9380	,86055	1,036	,388	
	21-30	129	2,7545	,92845			
	31-40	106	2,6808	,89031			
	41-50	32	2,8542	,84640			
	51 ve üzeri	11	2,8485	1,50084			
<i>Çevresel Pozitif Etkiler</i>	20 ve altı	86	3,2568	,87112	3,420	,009	(2-5)
	21-30	129	3,4193	,78034			(3-5)
	31-40	106	3,3656	,83322			(5-4)
	41-50	32	3,2188	,80259			
	51 ve üzeri	11	2,5227	,70227			
<i>Çevresel Negatif Etkiler</i>	20 ve altı	86	3,1715	,89792	1,203	,309	
	21-30	129	3,1544	,82916			
	31-40	106	3,1761	,78472			
	41-50	32	2,9583	,88698			
	51 ve üzeri	11	3,5909	,84611			
<i>Turizme Verilen Destek</i>	20 ve altı	86	3,9099	,83999	,647	,630	
	21-30	129	3,8605	,74691			
	31-40	106	3,8703	,84716			
	41-50	32	3,6797	,91628			
	51 ve üzeri	11	3,6136	,85013			

Katılımcıların yaşı ile faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda yaş ile çalışma boyutları arasından ekonomik pozitif etkileri, ve çevresel pozitif etkiler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Ekonomik pozitif etkiler üzerinde yapılan scheffe testinde ise yaş artıkça ekonomik pozitif etkiler daha etkili olduğu

anlaşılmaktadır. Çevresel pozitif etkiler üzerinde yapılan scheffe testinde ise yaş artıkça çevresel pozitif etkiler daha etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.12. Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

<i>Boyutlar</i>	<i>Öğrenim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlılık (Scheffe)</i>
Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler	İlköğretim	62	2,8266	,81556	11,362	,000	(1-3) (2-3)
	Lise	164	3,1311	,89453			
	Lisans ve Lisansüstü	131	3,4116	,70792			
Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler	İlköğretim	62	3,8051	,69114	,852	,427	
	Lise	164	3,8465	,80530			
	Lisans ve Lisansüstü	131	3,9389	,71595			
Ekonomik Pozitif Etkiler	İlköğretim	62	3,1653	,69386	17,405	,000	(1-3) (2-3)
	Lise	164	3,2348	,83707			
	Lisans ve Lisansüstü	131	3,6953	,63606			
Ekonomik Negatif Etkiler	İlköğretim	62	2,7903	,95095	3,373	,035	(2-3)
	Lise	164	2,9126	,96822			
	Lisans ve Lisansüstü	131	2,6361	,80432			
Çevresel Pozitif Etkiler	İlköğretim	62	2,9919	,87774	12,929	,000	(1-3) (2-3)
	Lise	164	3,2464	,86609			
	Lisans ve Lisansüstü	131	3,5833	,67042			
Çevresel Negatif Etkiler	İlköğretim	62	3,1573	,86393	,099	,906	
	Lise	164	3,1951	,90817			
	Lisans ve Lisansüstü	131	3,1546	,73657			
Turizme Verilen Destek	İlköğretim	62	3,5847	,91093	8,006	,000	(1-3) (2-3)
	Lise	164	3,7790	,89665			
	Lisans ve Lisansüstü	131	4,0687	,74230			

Katılımcıların öğrenim durumları ile faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ($p=0,000<0,05$). Yapılan analiz sonucunda öğrenim durumu ile çalışma boyutları arasından sosyo kültürel pozitif etkiler, ekonomik pozitif etkiler, ekonomik negatif etkiler, çevresel pozitif etkiler ve turizmin gelişmesine verilen destek, arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Yapılan scheffe testinde göre ise eğitim seviyesi artıkça boyutlar açısından olumluya dönük bir farklılık ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.13. Aylık Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

<i>Boyutlar</i>	<i>Aylık Gelir Durumu</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlılık (Scheffe)</i>
<i>Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler</i>	2000 ve altı	108	3,2006	,91932	,423	,737	
	2001-3000	77	3,1364	,89180			
	3001-4000	57	3,2982	,77119			
	4001 ve üzeri	85	3,2294	,73720			
<i>Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler</i>	2000 ve altı	108	3,9159	,79951	,771	,511	
	2001-3000	77	3,8669	,81776			
	3001-4000	57	3,7412	,78485			
	4001 ve üzeri	85	3,9147	,62862			
<i>Ekonomik Pozitif Etkiler</i>	2000 ve altı	108	3,3603	,79105	2,595	,053	
	2001-3000	77	3,2435	,84874			
	3001-4000	57	3,5044	,73267			
	4001 ve üzeri	85	3,5569	,73195			
<i>Ekonomik Negatif Etkiler</i>	2000 ve altı	108	2,7515	,88997	,016	,997	
	2001-3000	77	2,7316	1,06929			
	3001-4000	57	2,7602	,89255			
	4001 ve üzeri	85	2,7608	,83192			
<i>Çevresel Pozitif Etkiler</i>	2000 ve altı	108	3,3032	,88636	,735	,532	
	2001-3000	77	3,2662	,85006			
	3001-4000	57	3,4693	,78358			
	4001 ve üzeri	85	3,3431	,74982			
<i>Çevresel Negatif Etkiler</i>	2000 ve altı	108	3,3225	,81627	2,842	,038	
	2001-3000	77	3,2944	,91243			
	3001-4000	57	3,1272	,78080			
	4001 ve üzeri	85	3,0088	,75484			
<i>Turizme Verilen Destek</i>	2000 ve altı	108	3,6736	,93348	5,888	,001	(1-4) (2-4)
	2001-3000	77	3,7565	,91854			
	3001-4000	57	3,8553	,82504			
	4001 ve üzeri	85	4,1735	,69760			

Katılımcıların yaşı ile faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda yaş ile çalışma boyutları arasından ekonomik pozitif etkileri, ve çevresel pozitif etkiler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Ekonomik pozitif etkiler üzerinde yapılan scheffe testinde ise yaş arttıkça ekonomik pozitif etkiler daha etkili olduğu anlaşılmaktadır. Çevresel pozitif etkiler üzerinde yapılan scheffe testinde ise yaş arttıkça çevresel pozitif etkiler daha etkili olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaşları arttıkça turizmin ekonomik ve çevresel olumlu etkilerin daha da arttığını söyleyebiliriz.

Tablo 4.14. İkamet Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

<i>Boyutlar</i>	<i>İkamet Süresi</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlık (Scheffe)</i>
Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler	1 yıldan az	9	2,8333	1,12500	1,140	,339	
	1-5 yıl	45	3,2593	,82577			
	6-10 yıl	70	3,2036	1,01554			
	11-15 yıl	55	3,3409	,63166			
	16-20 yıl	84	3,1161	,83364			
	21 yıl ve üzeri	96	3,0859	,77019			
Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler	1 yıldan az	9	4,3056	,56978	,803	,548	
	1-5 yıl	45	3,8000	,88324			
	6-10 yıl	70	3,8250	,80684			
	11-15 yıl	55	3,9000	,75400			
	16-20 yıl	84	3,9077	,65833			
	21 yıl ve üzeri	96	3,8464	,74637			
Ekonomik Pozitif Etkiler	1 yıldan az	9	3,0000	,92702	1,345	,245	
	1-5 yıl	45	3,4519	,83096			
	6-10 yıl	70	3,3357	,84900			
	11-15 yıl	55	3,4636	,83530			
	16-20 yıl	84	3,4921	,63789			
	21 yıl ve üzeri	96	3,2786	,77023			
Ekonomik Negatif Etkiler	1 yıldan az	9	3,3704	1,20698	1,074	,374	
	1-5 yıl	45	2,6704	,86346			
	6-10 yıl	70	2,8762	1,00269			
	11-15 yıl	55	2,7939	,98024			
	16-20 yıl	84	2,7381	,74638			
	21 yıl ve üzeri	96	2,7622	,93682			
Çevresel Pozitif Etkiler	1 yıldan az	9	2,7222	1,16219	1,763	,120	
	1-5 yıl	45	3,3463	,92897			
	6-10 yıl	70	3,2357	,84580			
	11-15 yıl	55	3,2955	,83685			
	16-20 yıl	84	3,4792	,65997			
	21 yıl ve üzeri	96	3,2908	,84327			
Çevresel Negatif Etkiler	1 yıldan az	9	3,7037	,56690	3,434	,005	
	1-5 yıl	45	3,3167	,82641			
	6-10 yıl	70	3,4071	,67186			
	11-15 yıl	55	3,0773	,76961			
	16-20 yıl	84	2,9911	,87420			
	21 yıl ve üzeri	96	3,0694	,91284			
Turizme Verilen Destek	1 yıldan az	9	3,5556	1,19097	1,002	,416	
	1-5 yıl	45	3,7778	,86966			
	6-10 yıl	70	3,8750	,95624			
	11-15 yıl	55	3,8455	,85186			
	16-20 yıl	84	4,0030	,68712			
	21 yıl ve üzeri	96	3,7656	,88912			

Katılımcıların ikamet süresi ile faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda ikamet süresi ile çalışma boyutları arasından

Çevresel negatif etkileri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Katılımcıların evresel negatif etkiler ortmasına bakıldığında Midyat da kalma suresi artıkça turizmin çevresel olumsuz etkilerin yerel halk tarafından daha fazla hissedildiği anlaşılmaktadır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA, KATKILAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Turizm sektörünün bu farklı yapısındaki en önemli faktörlerden biri şüphesiz insandır. İnsan faktörü turizmin konusu olarak ortaya çıkarken, farklı bireylerin farklı nedenlerle birbirleriyle etkileşime girmesi gerekiyor. Turizm hareketleri sırasında insanlar arasındaki bu etkileşim neticesinde turizmin sosyal bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Bu sosyallik, yerel halkın turizmin gelişmesinde ve büyümesinde aslında en önemli odak noktalarından biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bir destinasyonda yerleşik bir düzende ikamet eden yerel halk, hem hizmet sağlayıcı hem de tüketici olarak ortaya çıkar. Herhangi bir destinasyonda meydana gelen turizm hareketlerinin yerel halk tarafından desteklenmesi destinasyonda turizmin gelişmesi için önem taşımaktadır. Turizmin yerel halkla aktif olması, destinasyonların çeşitli alanlarda gelişmesinde ve kendisini bir turizm değeri olarak göstermesinde önemli bir faktördür.

Turizm bölgesinin özellikle turizmin gelişmekte olduğu bölgede yerel halkın görüşlerini alması, değerlerine, görüşlerine, taleplerine ve turizmden beklentilerine önem vermesi, yerel hale getirilmesi için zorunlu hale geldiği düşünülmektedir. Yukarıda belirtilen tüm bu nedenler, bu araştırmanın zemini ve gerekçelerini oluşturmuştur.

Bu çalışmada, Midyat halkının turizmin etkilerine yönelik algıları araştırılmıştır. Turizmin yerel halk üzerindeki etkileri sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel olarak ele alınıp, ek olarak yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek algıları da ölçülmüştür. Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerine yönelik algıları ve turizm gelişimine yönelik algıları arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan çoklu regresyon analizi ile birlikte turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin yerel halkın turizme verdiği destek üzerindeki etkisi test edilmiştir. Elde edilen bulguların sonuçlarına göre, turizmin ekonomik ve çevresel pozitif etkileri turizme verilen destek üzerinde anlamlı etkiye sahipken; ekonomik negatif, sosyo-kültürel pozitif, sosyo-kültürel negatif ve çevresel negatif etkileri destek üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için farklılık analizlerinden bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan t-testi

analiz sonucunda cinsiyet ile çalışma boyutları arasından sosyo-kültürel negatif etkiler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. medeni durum ile çalışma boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. meslek değişkeni ile çalışma boyutları arasından sosyo-kültürel negatif etkiler, çevresel negatif etkiler ve ekonomik negatif etkiler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Yapılan tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda ise yaş ile çalışma boyutları arasından ekonomik pozitif etkiler, sosyo-kültürel negatif etkiler ve çevresel pozitif etkiler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Öğrenim durumu ile çalışma boyutları arasından ekonomik pozitif etkiler, sosyo kültürel pozitif etkiler, turizmin gelişmesine verilen destek, ekonomik negatif etkiler, çevresel pozitif etkiler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Aylık gelir durumu ile çalışma boyutları arasından turizmin gelişmesine verilen destek arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. İkamet süresi ile çalışma boyutları arasından çevresel negatif etkileri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer boyutlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

5.2. Tartışma ve Değerlendirme

Bir bölgedeki turizmin yoğunluğu, bölgede yaşayan yerel halkın yaşamını sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel olarak olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Bölgeye çeşitli turistik amaçlarla gelen turistler ve yöre halkı turizm faaliyetleri sırasında birbirleriyle etkileşim halindedir (Civelek, 2010: 333). Turizmin doğası gereği son otuz kırk yıldır yapılan çalışmalar sonucunda hem bu faaliyeti gerçekleştiren turistler hem de özellikle turistler üzerinde turizmin neden olduğu ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerin olduğu bilinmektedir. Ayrıca bölgede turist yoğunluğunun artması ile turizmin, turizm faaliyetlerinin yürütüldüğü çevrede önemli etkilerinin olduğu belirtilmiştir (Avcıkurt, 2017: 32-33).

Bölgede turizmin sürdürülebilirliği açısından doğal, tarihi ve kültürel değerlerini turistlerle paylaşan yöre halkının turizm sektörünün etkilerine yönelik algıları dikkate alınmalıdır. Ancak, turizmin geleceği için, turizmden etkilenen turizm sektörünün diğer paydaşlarının bu etkilere yönelik tutumlarını dikkate almak önemlidir. Gelirini

turizmden sağlayanların algılarını incelemek, turizmin etkilerini anlamada çok yardımcı olabilir. Bu kişiler her türlü turizm işletmelerinde çalıştıkları için turizmin etkilerini algılamamanın ve yorumlamamanın daha gerçekçi olabileceği belirtilmektedir (Unur, Ertaş ve Kanca, 2015: 365). Özellikle turizm hizmeti veren kişiler, turizmin bakış açısına, turizmin gelişme hızına, bölgedeki turizmin yoğunluğuna, turist sayısına, turizmin tarihsel sürecine ve gelişmesine bağlı olarak turizmden olumlu veya olumsuz etkilenmektedir (Ersoy, 2017: 109). Bu araştırmada da ortaya çıkan sonuçlar dikkate alındığında mesleği turizmle ilgili olanların olmayanlara göre daha farklı gördükleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda bu araştırmaların sonuçlarıyla örtüşen bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Turizm kaynaklı sosyal ve kültürel etkilenmeler, toplumlarda süreç içerisinde kendini göstermektedir. Bu etkilenmeler zaman içerisinde kuşaklar arasında sosyo-kültürel bir takım olumlu/olumsuz farklılaşmalara neden olabilmektedir. Bu değişimlerin, sadece turizm kaynaklı olduğunu söylemekte çok doğru olmayabilir. İnsanların zamanla yaşamlarındaki, çevrelerindeki ve hatta dünyadaki gelişmelerden ve değişikliklerden etkilenmediği söylenemez. Fakat turizmin sosyo-kültürel yönden kendine özgü, toplumlar arasında etki edici bir yanı da olduğu da bilinmektedir. Turizm bölgede başta ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel birtakım değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişimlerin yerel halkın olumsuz yönde algılaması sonucu olumsuz tutumların sergilenmesi, turizmin gelişimini istenmeyen yönde etkileyecektir. Bölgedeki yerli halkın turizm ile ilgili algılarının, tutumlarının ve beklentilerinin ne olduğunun tahmin edilmesi turizmin sürdürülebilirliği açısından göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Ersoy, 2017: 109). Yapılan bu çalışmada da ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde algılar ve destek üzerindeki etkisi araştırılarak sürdürülebilir turizme katkı sağlanmıştır. Bu araştırmada da yerel halkın sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkilere yönelik algıların genel olarak olumlu olduğu söylenebilir.

Turizm gelişimi bir destinasyonda sadece fayda sağlamakla kalmayıp aynı zamanda maliyetleri de arttırabilir. Bir bölgede turizmin gelişmeye başlamasıyla birlikte önce ekonomik etkiler daha sonra çevresel etkiler yavaş yavaş ortaya çıkar. Bundan dolayıdır ki, Midyat ilçesinin turizmin yeni gelişmeye başlamasıyla birlikte turizmin ekonomik etkiler ve az da olsa çevresel etkileri görülmeye başlanmıştır. Bu etkileri hisseden yerel halk bu durumdan mutlu olmaktadır. Ancak, zamanla ortaya çıkacak olan

turizmin sosyo-kültürel etkileri yerel halkın huzurlu ortamın, aile yapılarının ve geleneklerinin bozulması yerel halkın mutlu olmamasına sebep olabilmektedir.

Tosun (2002) çalışmasında, daha önce Nadi'de (Fiji) ve Central Florida'da yapılan çalışmadaki yerel halkın turizmin etkilerine karşı algıları ile Ürgüp (Nevşehir) halkının turizmin etkilerine karşı algılarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, yerel halkın turizme karşı algılarının evrensel olmadığı belirtilmiştir. Karşılaştırmalı verilere göre, Türk halkının turizm endüstrisini genelde daha az desteklediği ve turizmin gelişimine karşı algılanan etkilerin diğer iki araştırmaya kıyasla daha az olumlu olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada ise yerel halkın turizmin gelişmesine destek verdiği anlaşılmaktadır. Turizme verilen destek ekonomik ve çevresel olumlu etkiler arasında anlamlı olduğu anlaşılmıştır. Turizmin gelişimi için Ürgüp'teki yerel halkın sosyo-ekonomik kalkınmaya entegre etmek için katılımcı bir modelin uygulanması önerilmektedir.

Akova (2006) çalışmasında, Cumalıkızık (Bursa) kültür destinasyonunda yaşayan yerel halkın turizmimin etkilerine ilişkin algılama ve tutumlarını belirlemeye yönelik iki ayrı dönemi kapsayan bir araştırmadır. Araştırma sonucunda, Yerel halkın turizme ilişkin algılamalarıyla turizmin etkileri arasındaki farklılıkları tespit amacıyla, ekonomik yarar, sosyal maliyet, kültürel gelişim ve çevreye zarar olmak üzere dört etki faktörü belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda algılamalarla ilgili olarak yerel halkın özellikleriyle etki faktörleri arasında 2001 yılında yirmidokuz, 2003 yılında kırkiki anlamlı farklılık belirlenmiştir. Yerel halkın turizme yönelik tutumları her iki dönemde çoğunlukla olumludur. 2003 yılında, 2001 yılına göre olumlu tutum seviyesi yükselmiştir. Her iki dönemde algılamalarda farklılıklar saptanmış; 2003 yılında 2001 yılına göre olumsuz algılamaların azaldığı görülmüştür. Bu araştırmada da yapılan sonuçlar dikkate alındığında yerel halkın turizme yönelik tutumları genel olarak olumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışkan ve Tütücü (2008) yaptıkları çalışmada, Kuşadası halkının turizme bakış açısını, insanların turizm gelişmesinden beklentilerini ve nasıl bir turizm gelişimi istediklerini anlamak için yapılmıştır. Çalışmada esas olarak, Butler, Doxey ve Murphy'nin turizm geliştikçe, turistlere karşı başlangıçta hoşgörülü davranan halkın, turizmin uzun dönemde sağlayacağı fayda konusunda giderek daha kuşkucu olduğu ve dolayısıyla turistlere karşı olumsuz tavırlar takındığı savının Kuşadası gibi ekonomik olarak turizme bağımlı bölgelerde geçerli olup olmadığı test edilmiştir. Çalışma

sonucunda turizm getirilerinin Kuşadası halkının büyük bir bölümü tarafından bölüşülmediği, halkın çoğunluğunun düşük gelir grubuna dahil olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen halkın turizme olumlu yaklaştığı, ekonomik beklentilerini turizm sayesinde karşılayabileceklerini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu araştırma da elde sonuçlar incelendiğinde Midyat da turizmin daha yeni yeni gelişmeye başladığından turizmin gelişmesine verilen desteğin olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeninin de ekonomik olarak gelir artışı sağlaması ve çevreye kaktı sağlaması açısından yapılan bu çalışmaya paralel sonuçlar çıkmaktadır.

Long (2011) Çalışmanın amacı, Viyetnam'daki Cuc Phuong Milli Parkı yerel halkının, turizm etkilerinin algılarını ve bölgelerindeki turizm gelişimine destek düzeylerini araştırmaktır. Anket verileri bölgede 5 ayrı toplulukta toplanmıştır. Araştırmada, bölgedeki yerel halkın genel olarak turizmin etkilerini olumlu, özellikle de sosyo-kültürel ve çevresel etkileri olumlu algıladıkları ortaya konmuştur. Ayrıca yerel halkın turizm gelişimini güçlü bir şekilde desteklediği de bulunmuştur. Araştırma ayrıca bölgede yerel halkın turizm etkilerinin algıları ve turizm gelişimi için yerel halkın destek seviyelerinin sosyo-demografik özellikleri ile benzer olduğunu göstermiştir. Çalışma, yerel halkın turizm etkilerini algılayışları ve turizmin gelişmesine olan desteğini açıklamada sosyal değişim teorisinin yararlılığını tekrar teyit niteliğindedir. Yapılan bu araştırmada da yerel halkın genel olarak turizmin gelişmesine destek verdiği, sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkileri olumlu algıladıkları görülmüştür. Yapılan çalışmaya paralel sonuçlar çıkmıştır.

Erdem (2017); Kayseri ilinde yapılan çalışmanın amacı, turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin yerel halk tarafından nasıl değerlendirildiğini tespit etmek ve halkın turizm faaliyetlerine yönelik verdikleri destek düzeyini ortaya çıkarmaktır. Yerel halkın turizm sektörünün gelişmesine verdiği desteğin beklenen ekonomik kazanç, sosyal fayda ve çevresel katkılar ile doğrudan ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca turizme karşı olumlu bir bakış açısına sahip olan Kayseri halkının özellikle sahip oldukları doğal, tarihi ve kültürel değerleri bölgeye gelecek olan turistlerle paylaşmak adına istekli oldukları tespiti yapılmıştır. Türkiye için önemli kış turizm merkezlerinden biri olan Kayseri'nin uluslararası turizm gelirlerinden daha çok pay alabilmek için geliştirilen politikalar yerel halk tarafından desteklenmektedir. Bu araştırmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmış yerel halkın turizmin gelişmesini destek verdiğini ve sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel katkıların olduğu anlaşılmıştır.

Dilek ve arkadaşları (2017); Hasankeyf ilçesinde yapılan çalışmada, Hasankeyf halkının turizme yönelik tutumunu belirlemek çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Tutum ölçeğinin güvenilirliği Cronbach Alpha katsayısına göre analiz edilmiş ve oldukça güvenilir bulunmuştur (0,784). Ölçeğe ilişkin toplam altı boyut ortaya çıkmış ve söz konusu boyutlara ilişkin katılımcıların vermiş olduğu yanıtların en yüksek ortalaması “turizmin gelişimine destek” alt boyutunda gerçekleşmiştir (Ort. 4,47). Katılımcılar, turizmin sosyo-kültürel ve ekonomik olumlu etkilerinin farkında olarak Hasankeyf’te turizmin gelişimini desteklemektedir. Bu araştırmada benzer sonuçlar ortaya çıkmış destinasyonların birbirine olan yakınlığın da bunla ilişkili olduğunu söyleyebiliriz.

Turizmin etkilerinin yerel halk tarafından nasıl algılandığına dair daha önce yapılan çalışmaların, konuya ışık tutma potansiyeli bulunmaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar farklı yöntemler ile farklı kültürlerle ve farklı turizm gelişim seviyesine sahip bölgelerde yapıldığından turizm yeni yeni gelişmeye başladığı yerlerde yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır.. Ayrıca alanyazın araştırması döneminde, konu ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle bölgedeki turizmin ilk gelişim aşamasında ya da turizmin çok geliştiği bölgelerde yapıldığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada da yapılan çalışma turizmin daha yeni gelişim aşamasında olduğu bir yer olduğu için sonuçlar olumludur. Yapılan araştırmanın sonuçlarına bakıldığında Midyat da yaşayan yerel halkın turizme karşı Doxey Irredix Modelinde olduğu gibi daha ilk aşama olan coşku aşamasında olduğu anlaşılmaktadır. İlerleyen yıllarda araştırma tekrardan yapılırsa sonuçlar değişebilir.

5.3. Teori ve Uygulamalara Katkıları

Yerel halkın turizmin gelişmesi konusundaki algısı ve desteği birçok faktöre göre değişiklik göstermektedir. Destinasyondaki planlama ve girişimlerin başarısı için faktörlere bağlı olarak yerel halkın algı ve desteğinin olumlu mu yoksa olumsuz mu geliştiğinin belirlenmesi önemlidir. Yerel halkın olumsuz algısı turizmin gelişmesine desteği engellemekte ve turizmin gelişmesine engel olmaktadır. Bu nedenle turizmin gelişmesine verilen desteğin azalmaması için algılanan olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve olumsuz algının ortadan kaldırılması için olumlu etkilerin görülmesinin sağlanması gerekmektedir. Yapılan bu çalışma ile Midyat halkının turizmin etkilerine ve turizme gelişimine verilen destek konusunda bakış açısı hakkında bilgiler toplanmış

olup Midyat da turizmin sürdürülebilir olması için neler yapılabilmesi gerektiği hakkında bilgiler verilmiştir.

Yerel yönetimler, politika yapıcılar, planlayıcılar ve girişimciler, bu doğrultuda yapılan çalışmalarla yerel halkın turizme bakış açısının ve desteğinin değiştiği koşulları görebilir ve bu doğrultuda gerekli iyileştirme ve düzenlemeleri uygulayabilirler. Yapılacak girişimlerin ve yapılacak yatırımların başarıya ulaşması yerel halkın beklenti ve istekleri dikkate alınarak mümkün olacaktır. Ayrıca yapılacak planlamaya yerel halk da dahil edilebilir, onların görüşleri dikkate alınabilir ve turizm planlama sürecinde başarılı ve kaliteli girişimler gerçekleştirilebilir.

5.4. Kısıtlar ve Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler

Araştırma kapsamında kullanılan anketlerde; eldeki kısıtlı imkânlar nedeniyle sadece Midyat ilçesinin bazı mahallerinde yaşayan yerel halkın görüşleri yer almaktadır. Bu mahalleler dışında kalan bölgelerdeki, yerel halkın görüşlerine başvurulamaması, Midyat üzerine yapılan bu çalışma için önemli bir kısıtlılıktır.

Gerçekleştirilen çalışmada turizm gelişimine yönelik algı ve desteği cinsiyet, medeni durum, yaş, öğrenim durumu, meslek, aylık gelir ve ikamet süresi gibi demografik değişkenler ile değerlendirilmiştir. İleride yapılacak olan çalışmalarda ilgili yazında yer alan topluluğa bağlılık, kişisel fayda sağlama, destinasyon yaşam seyri gibi değişkenler de eklenerek turizm gelişimine yönelik algı ve destek ilişkisi incelenebilir. Ayrıca çalışma sadece Midyat' ta yaşayan yerel halk ile gerçekleştirilmiştir. Mardin il merkezine bağlı tüm ilçelerde ikamet eden yerel halk çalışmalara dâhil edilerek evren genişletilebilir ve elde edilen sonuçların değişip değişmeyeceği görülebilir. Gerçekleştirilecek çalışmalar belirli zaman aralıkları ile yapılabilir ve elde edilen sonuçlar kıyaslanarak dönemler arası farklılık olup olmadığı test edilebilir. Ayrıca turizm gelişimine yönelik algı ve destek çalışmaları genellikle nicel yöntemle gerçekleştirilmektedir. İleride gerçekleştirilecek çalışmalarda nitel yöntem seçilerek yerel halkın algıladığı diğer sorunlar da tespit edilebilir. Bu bağlamda derinlemesine bilgilerle dahaisabetli değerlendirmeler yapılabilir ve çözüm önerileri sunulabilir.

Yerel halkın turizmin gelişmesine yönelik algı ve desteğinin belirlenmesi için yapılan çalışmalardan sağlıklı sonuçlar elde etmek, turizmden dengeli bir kalkınma dağılımı göstermek, geliştirmek ve uygun önermek için yerel yönetimler ve yöre halkı istekli ve birlikte çalışmalı ve mevcut sorunlara çözümler sunulmalıdır. Ayrıca yerel

halkla yerel yönetimlerin birlikte hareket etmemesi, bu yönde yapılan çalışmaların sadece akademik amaçlı olmasını sağlamaktadır.

Yerel halka yönelik yapılan bu araştırmada, turizmin etkileri ve turizme destek ölçeğinin yapısal özelliklerinden kaynaklı sınırlamalar söz konusudur. Bu açıdan gelecek araştırmalarda, bu konuyu irdeleyen farklı ölçekler kullanılması önerilebilir.

Turizm faaliyetlerinde yalnızca yerel halk yer almamaktadır. Midyat'ı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin de dewtinasyona yönelik algılarının ölçülmesi Midyat turizminin gelişmesine katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Akis, S., Peristians N. ve Warner J. (1996), “Residents’ Attitudes to Tourism Development: The Case of Cyprus”, *Tourism Management*, 17(7),481–494.
- Akoğlan Kozak, Meryem (2002), Genel Turizm Bilgisi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Akova, O. (2006). Yerel halkın turizm etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2 (1), 1-34.
- Alaeddinoğlu F (2007) Van halkının turisti ve turizmi algılama şekli. *Coğrafi Bilimler Dergisi* 5(1):1-16.
- Alaeddinoğlu, F. (2008). Sivas Kentinde Halkın Turiste ve Turizme Bakışı, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-23.
- Altıntaş, V. (2010). Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Altıntaş, V. (2010). Turizmin Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri:Alanya Modeli Örneği. Doktora Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ambroz, M. (2008). Attitudes of Local Residents Towards the Deve-lopment of Tourism in Slovenia: The Case of the Primorska, Do-lenjska, Gorenjska and Ljubljana Regions, *Anthropological Note-books*, XIV/1, 63-79.
- Andereck, K. L., Vogt, C. A. (2000). The Relationship Between Resi-dents’ Attitudes Toward Tourism and Tourism Development Op-tions, *Journal of Travel Research*, 9, 27-36.
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C. ve Vogt, C. A. (2005). Residents’Perceptions of Community Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*. 32(4): 1056-1076.
- Andriotis, K. (2005). Community groups’ perceptions of and preferences for tourism development: Evidence from Crete. *Journal of Hospitality ve Tourism Research*, 29(1), 67-90. doi: 10.1177/1096348004268196
- Andriotis, K., ve Vaughan, R. D. (2003). Urban residents’ attitudes toward tourism development: The case of Crete. *Journal of Travel Research*, 42(2), 172-185. doi: 10.1177/0047287503257488

- Ap, J. (1992). Residents' Perceptions on Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 19, 665-690.
- Arınç, K. (2011). Türkiye'nin İç Bölgeleri. Erzurum: Biyosfer Yayıncılık.
- Aşkın, S. (2006). Mardin İlinin Ekonomik Kalkınma ve Verimliliğine Turizm Sektörünün Etkisi. Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü. Adıyaman Üniversitesi Yayınları, (13), 250-265.
- Avcıkurt, C. (2003). Turizm Sosyolojisi: Turist ve Yerel Halk Etkileşimi. Balıkesir: Detay Yayıncılık.
- Avcıkurt, C. (2009). Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Avcıkurt, C. (2017). Turizm sosyolojisi: genel ve yapısal yaklaşım. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bahar, O. (2006). Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13 (2), 137-150.
- Babu, V. S. M. (2015). Oachira Panthrandu Vilakku: A study of a culturally embedded festival aligned with economic benefits. *Oachira Panthrandu Vilakku*", *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 7 (4), 403 – 416.
- Bagri: C., ve Kala, D. (2016). Residents' Attitudes toward Tourism Development and Impact in Koti-Indroli, Pattayur Tourism Circuit of Uttarakhand State India. *Revista de Trismoy Partimanio Cultural*, 14(1), 23-39.
- Bal, A. (2012). "Midyat Taş Mimarisinde Görülen Motiflerin Selçuklu Motifleriyle Karşılaştırılması ve Midyat Mimarisinin İlköğretim Öğrencilerinin Resimlerine Yansıması", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bayram, N. (2012). Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Besculides, M., Lee E. ve McCormick P. J. (2002), "Residents' Perceptions of the Cultural Benefits of Tourism", *Annals of Tourism Research*, 29(2), 303–319.
- Birjakov, M. B. (2007). Turizme Giriş. Sankt-Peterburg: Gerda.
- Butler, R. (2006). The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. Ed: Butler. *The Tourism Area Life Cycle* (Vol. 1). Channel View Publications.

- Butler, R. (2009). Tourism in the Future: Cycles, Waves or Wheels?. *Futures*. 41(6): 346-352.
- Butler, R.W. (2011), "Tourism Area Life Cycle, Contemporary Tourism Reviews", Goodfellow Publishers Ltd, Oxford, 20-29.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, C. 8, S.4. ss. 470-483.
- Civelek, A. (2010). Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 13 (2), 331-350.
- Cohen, J. (1994), "The Earth is Round (p < .05). *American Psychologist*, 49, 997-1003.
- Cordero, M. C. J. (2008). Residents perception of tourism: A critical theoretical and methodological review. *Ciencia Ergo Sum*, 15 (1), 35-44.
- Çalışkan, U. ve Tütüncü, Ö. (2008). Turizmin yerel halk üzerindeki etkileri ve Kuşadası ilçesi uygulaması. IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, Serbest Bildiriler, 12 (19), 127-148.
- Çelikkanat, N. (2015). Yerel halkın turizme bakış açısı: Bodrum ilçesi örneği. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çetin, İhsan (2007), Midyat'ta Etnik Gruplar Alan İncelemesi, Yaba Yayınları, İstanbul.
- Çetinkaya, G. (2013). "Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği". *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2(1).
- Çizel, B., ve Ekici, R. (2014). "Yerel Halkın Turizm Gelişimi Desteğine İlişkin Tutumlarının Destinasyonların Gelişme Düzeylerine Göre Farklılıkları". *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(3), 73-87.
- Çolak, E. (2017). Muğla Halkının Turizm Olgusuna ve Turizm Etkilerine Bakış Açılarını Anlamaya Yönelik Bir Alan Araştırması. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Muğla.
- Çoşkun, R., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S. Ve Yıldırım E. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri:SPSS Uygulamalı. (8. Baskı). Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- Dağdeviren, A. (2015). Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerini algılamalarının yaşam tarzı boyutuyla incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Darbellay, F., ve Stock, M. (2012). Tourism as complex interdisciplinary research object. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 441-458.
- Doh, M. (2006). Change through Tourism: Resident Perceptions of Tourism Development. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Texas A&M University, College Station, TX.
- Demir, C., ve Çevirgen, A. (2006). Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demir, M. (2012). "Asur Kaynakları Işığında Tur Abdin (Kasieri)". 1. Uluslararası Midyat Sempozyumu. 7-9 Ekim, Mardin.
- Demircan, Ş. (2010). Turizmin Sosyo Kültürel Etkileri: Antalya/Muratpaşa İlçesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demircan, Ş. (2014). İnanç Turizmin Kalkınmadaki Önemi: Midyat örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Demirdağ, M. F. (2017). Bağlanma teorisinin kökenleri John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 76-90.
- Dilek, S. E., Çoban, Ö., ve Harman, S. (2017). Hasankeyf halkının turizmin gelişimine yönelik tutumu. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6 (2), 59–72.
- Doğan, H. Z. (1987). Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri. İzmir: Uğur Ofset.
- Doğan, H. Z. (2004). Turizmin sosyo-kültürel temelleri. Ankara: Detay Yayıncılık..
- Duran, E. ve Özkul, E. (2012). Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumları: Akçakoca örneği üzerinden bir yapısal model. *International Journal of Human Sciences*, 9 (2), 500-520.
- Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B., ve Carter, J. (2007). Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism Management*, 28(2), 409-422. doi:10.1016/j.tourman.2006.04.002
- Erdoğan, H. (1995). Ekonomik Sosyo-Kültürel Çevresel Yönleriyle Uluslararası Turizm. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Erol, H. (2010). SPSS Paket Programı ile İstatistiksel Veri Analizi, Adana: Nobel Kitabevi.
- Erul, E. ve Woosnam, K. M. (2016). Explaining Perceived Impacts of All-Inclusive Resorts through Community Attachment. *Advances in Hospitality and Tourism Research*, 4(2), 83-106.

- Esman, M. R. (1984), "Tourism as Ethnic Preservation: The Cajuns of Louisiana", *Annals of Tourism Research*, 11, 451-467.
- Faulkner, B. ve Tideswell, C. (1997). A framework for monitoring community impacts of tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 5 (1), 3-28.
- Filiz, A., ve Yılmaz, Ö. D. (2017). "Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları: Mazı Köyü-Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 799-1824.
- Garcia, F. A., Vazquez, A. B. ve Macias, R. C. (2015). Residents' Attitudes towards the Impacts of Tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33-40.
- Garcia, F. A., Vazquez, A. B., Macias, R. C. ve Pelages Fernandez, M. A. (2016). Resident's Perceptions of Tourism Development in Benalmadena (Spain). *Tourism Management*, 54, 259-274.
- Goeldner Charles, R., ve Brent, R. J. (2002). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. 9 th ed.-N.-Y.
- Gursoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M. (2002). Resident Attitudes A Structural Model Approaching. *Annals of Tourism Research*, 29 (1), 79-105.
- Gürsoy, D. and Rutherford, D. G. (2004), "Host Attitudes toward Tourism: An Improved Structural Model", *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495-516.
- Gursoy, D., Chi, C. G. ve Dyer, P. (2009). An Examination of Locals' Attitudes. *Annals of Tourism Research*, 36 (4), 723-726.
- Hadinejad, H. Moyle, B.D., Scott, N., Kralj, A. ve Nunkoo, R. (2019). Residents' Attitudes to Tourism: A Review. *Tourism Review*. 74 (2).
- Harrill, R. (2004). Residents' Attitudes toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning. *Journal of Planning Literature*, 18(3), 251-266.
- Hazar, A. (2014). *Rekreasyon ve Animasyon*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hernandez, S. A., Cohen, J. ve Garcia, H. J. (1996), "Residents Attitudes Towards An Instant Resort Enclave", *Annals of Tourism Research*, 23(4),754-779.
- Hollerweger, H. (1999). *Lebendiges Kulturerbe Living Cultural Heritage, Canlı Kültür Mirası*, Linz, Österreich. Betlehemstra.
- Hopkins, K.D., ve Weeks, D.L. 1990. "Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their place in research reporting", *Educational and Psychological Measurement*, 50 (4), 717-729.

- Işık, C., Ada, A., ve Boztoprak, F. (2016). "Economic, Social, Cultural and Environmental Effects on Tourism Development of Pasinler". *Tourismos*, 2(92).
- İş, A., V. (2006). "Midyat, Dinler ve Diller Kenti", Göksu Ofset, İstanbul.
- İşler, İ. ve Çetin, M. (2000). "Dinler ve Diller Diyarı Midyat", Midyat Belediyesi Yayınları, Midyat.
- Jurowski, C. ve Gursoy, D. (2004). Distance Effects on Residents' Attitudes Toward Tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(2), 296-312.
- Kafkas, G., İ. (2007). "Uygarlıklarımın Ben Mardin", Trend Yayınları, İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2009). *Spss uygulamaları çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Karaatlı, M. (2014). "Verilerin Düzenlenmesi ve Gösterimi", SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, der. Ş. Kalaycı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karacaoğlu, S. (2017). Yerel halkın toplum temelli turizm gelişimine ilişkin algı, tutum ve desteği: Misi Köyü örneği. Yayımlanmamış doktora tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Karakaş, A. ve Şengün, H.İ. (2017). Yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik tutumları. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8 (15), 183-202.
- Kasarda, John D. ve Morris, J. (1974). Community Attachment in Mass Society. *American Sociological Review*, 39, 328-339.
- Kervankıran, G. (2014). Beypazarı/Ankara Örneğinde Turizmin Ekonomik, Toplumsal Ve Çevresel Etkilerine Yerel Halkın Yaklaşımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31:133-153.
- Kim, K. (2002). The Effects of Tourism Impacts Upon Quality of Residents in The Community. PhD Thesis, The Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Kim, H. Y. (2013). "Statistical Notes for Clinical Researchers: Assessing Normal Distribution (2) Using Skewness and Kurtosis", *Restorative Dentistry ve Endodontics*, C. 38, S. 1, ss. 52-54.
- Ko, D. W., ve Stewart, W. P. (2002). A Structural Equation Model of Resident' Attitudes for Tourism Development. *Tourism Management*, 23(5), 521-530.
- Korkmaz, S. (1996). Turizmin Ekonomik ve Sosyal Etkileri, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Mecmuası, 46, 391-417.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2010). Genel Turizm İlkeler – Kavramlar (Gözden Geçirilmiş 10. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

- Kozak, N., Kozak, M. A., ve Kozak, M. (2006). Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kumar, J., Hussain, K. ve Kannan, S. (2015). “Developments of the New Tourism Paradigm in the Asia Pacific Region”, 21st Asia Pacific Tourism Association Annual Conferences. Kuala Lumpur, Malaysia, s.1-12, 14-17 May, 2014.
- Küçükaslan, N. (2007). Özel İlgi Turizmi. Ankara: Ekin Yayınevi
- Küçüksille, E. (2014). “Basit Doğrusal Regresyon”, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, der. Ş. Kalaycı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Látková, P., ve Vogt, C. A. (2012). Residents’ attitudes toward existing and future tourism development in rural communities. *Journal of Travel Research*, 51(1), 50-67.
- Lankford, S. V. ve Howard, D. R. (1994). Developing a Tourism Impact Attitude scale. *Annals of Tourism Research*, 21(1), 121-139.
- Labquar, Robert, (1991), Turizm-Seyahat Sosyolojisi, (Çev: G. ÖZTUNALI KAYIR) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Lickorish, L. J., ve Jenkins, C. L. (2007). Introduction to tourism. Routledge.
- Long, T. P., Perdue, R. R. ve Allen, L. (1990). Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes by Community Level of Tourism. *Journal of Travel Research*, 28(3), 3-9.
- Mansuroğlu: (2006). Turizmin Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 35-46.
- Mason, P. (2003). *Tourism Impacts, Planning and Management*. London: Butterworth Heinmann Press
- Mason, P. ve Cheyne, J. (2000), “Residents’ Attitudes to Proposed Tourism Development”, *Annals of Tourism Research*, 27(2), 391-411.
- Mathieson, A., ve Wall, G. (1982). *Tourism, economic, physical and social impacts*. Longman.
- McCool, S. F. ve Martin S. R., (1994). Community Attachment and Attitudes toward Tourism Development. *Journal of Travel Research*, 32 (3), 29-34.
- Mutluay, N. (2011). Anadolu neolitik çağ uygarlığı. Ankara: Alter Yayıncılık

- Nunkoo, R., Smith, S. L. ve Ramkissoon, H. (2013). Residents' attitudes to tourism: Longitudinal study of 140 articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism*, 21 (1), 5–25.
- Oktayer, N., ve Susam, N. (2007). Türkiye’de Turizm Ekonomisi. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012). Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli Glçe Merkezi Örneği. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 4(1):37-51.
- Özdemir, M., (1998) Turisme Fiske Tasları, *Anatolia Dergisi Yay.*, Eylül-Aralık, 9: 5-7, Ankara
- Özel, Ç. H. (2014, Ekim). "Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutta Ortaya Çıkardığı Etkilerin İncelenmesi: Marmaris Örneği". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(42).
- Özgünç, Nazmiye (2003). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*, 4. Baskı, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Park, K., Lee, J. ve Lee. T. (2017). Residents' Attitudes toward Future Tourism Development in Terms of Community Well-being and Attachment. *Asia Pacific Journal of Research*. 22(2), 160-172.
- Pham, L., ve Kayat, K. (2011). Residents' perceptions of tourism impact and their support for tourism development: The case study of Cuc Phuong National Park, Ninh Binh province, Vietnam. *European Journal of Tourism Research*, 4(2), 123-146.
- Pizam, A., Reichel, A., ve Stein, C. F. (1982). "Tourism and Crime: Is there a Relationship", *Journal of Travel Research*, 20(3), 7-10.
- Ramchander, P. (2004). Towards the responsible management of the socio-cultural impact of township tourism. Doctoral Dissertation, University of Pretoria Faculty of Economic and Management Sciences, Pretoria.
- Rasoolimanesh, S. M., Ali, F., ve Jaafar, M. (2018). Modeling residents' perceptions of tourism development: linear versus non-linear models. *Journal of Destination Marketing ve Management*, 10, 1-9.
- Roney, S. A. (2011). *Turizm: bir sistemin analizi*. Detay yayıncılık.
- Ryan, C. (2002). Tourism and Cultural Proximity Examples From New Zealand. *Annals of Tourism Research*, 29(4):952-971.

- Schmidt, K. (2007). Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı Göbekli Tepe. Çev. Rüstem Aslan. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2016). Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Sharma, B., Dyer, P., Carter, J., ve Gursoy, D. (2008). Exploring residents’ perceptions of the social impacts of tourism on the Sunshine Coast, Australia. *International Journal of Hospitality ve Tourism Administration*, 9(3), 288-311. doi:10.1080/15256480802096092
- Snaith, T., ve Haley, A. (1999). Residents’ opinions of tourism development in the historic city of York, England. *Tourism management*, 20(5), 595-603.
- Soileau, M. (2012). Turabdin ‘de Şarapçılık, 1. Uluslararası Midyat Sempozyumu Sayfa 980.7-9 Ekim, Mardin
- Tabachnick, B. G., ve L. S. Fidell (1989). *Using multivariate statistics*. New York: Harper Collins.
- Andriotis, K. ve Vaughan, R. D. (2003). Urban residents’ attitudes toward tourism development: The case of Crete. *Journal of Travel Research*, 42 (2), 172-185.
- Tabachnick, B.G., ve Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics* (6.edition). Pearson Education, ABD.
- Teye, V., Sirakaya, E., ve Sönmez, S. F. (2002). Residents’ attitudes toward tourism development. *Annals of tourism research*, 29(3), 668-688.
- Tooman, L. A. (1997). Application of the lifecycle model in tourism. *Annals of Tourism Research*, 24, 214–234.
- Tunçdilek, N. (1986). Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Türker, G. Ö. ve Türker, A. (2014). Yerel halkın turizm etkilerini algılama düzeyi turizm desteğini nasıl etkiler: Dalyan destinasyonu örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*. May/Mayıs, 81-98.
- Uluocak,, U. (1999). Dinler ve Diller Kenti, *Coğrafya ve Kâşif Dergisi* Sayı,174 s.32-39.
- Um, S. ve Crompton J. L. (1987). Measuring Resident’s Attachment Levels in A Host Community. *Journal of Travel Research*, 26(2), 27–29.

- UNWTO. (2019). Tourism Highlights. 04 Haziran 2019 tarihinde http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights14_en_hr_0.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Usta, Ö. (2011). Genel Turizm. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Usta, Ö. (2014). Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uysal, M., Woo, E. ve Singal, M. (2012). The Tourist Area Life Cycle (TALC) and its Effect on the quality-of-Life (QOL) of Destination Community. In Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research (pp. 423-443). Springer, Dordrecht.
- Yeşilmen, N. (2012). Düünden Bugüne Midyat'ta Telkâri Sanatı, 1.Midyat Sempozyumu sy: 983. 7-9 Ekim, Mardin.
- Yoon, Y., Gürsoy, D. ve Chen, J. S. (2001). Validating a Tourism Development Theory with Structural Equation Modeling, *Tourism Management*, 22, 363-372.
- Zaei, M. E., ve Zaei, M. E. (2013, September). "The Impacts of Tourism Industry on Host Community". *European Journal of Tourism Hospitality and Research*, 1(2), 12-21.

EKLER

EK-1 Anket

Sayın Katılımcı;

Bu anket, “Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Yönelik Algısı ve Turizme Desteği: Midyat Örneği” isimli yüksek lisans tez konusunda kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı, yerli halkın turizm gelişimine yönelik algısını ve turizm gelişimine verdiği desteği incelemektir. Araştırmanın sonuçlarının doğruluğu tümüyle sizin gerçek düşüncelerinizi ifade etmenize bağlıdır. Bu nedenle vereceğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Vereceğiniz cevaplar bilimsel çalışmalar için kullanılacağından, isim belirtmenize gerek yoktur.

Böyle bir araştırmaya, değerli zamanınızı ayırıp katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

Gökhan Erkuş

I.BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz : () Kadın () Erkek
2. Medeni Durumunuz : () Evli () Bekâr
3. Yaşınız : () 20 yaş ve altı () 21-30 arası () 31-40 arası
() 41-50 arası () 51 yaş ve üzeri
4. Öğrenim Durumunuz : () İlköğretim () Lise () Üniversite
() Yüksek Lisans () Doktora
5. Mesleğiniz : () Turizmle İlgili () Turizmle İlgili Değil
6. Aylık Gelir Durumunuz : () 2000₺ ve altı () 2001₺-3000₺
() 3001₺-4000₺ () 4001₺ ve üzeri
7. İkamet Süreniz : () 1 yıldan az () 1-5 yıl () 6-10 yıl
() 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üzeri

II. BÖLÜM

Aşağıda Belirtilen yargılar ile ilgili görüşünüzü, “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Orta Düzeyde Katılıyorum”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” seçeneklerinden birine (X) işareti koyarak belirtiniz.		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta düzey katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
MİDYAT’DA TURİZMİN GELİŞMESİ;						
1	Kültürel aktivitelerin gelişimini sağlamaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Yerli halkın kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Yerli halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Yerli halkın eğlence ve serbest zaman değerlendirme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Yerli halkın tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Kültürel değerlerin yok olmasına neden olmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Yerli halkın turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Geleneksel ürünlerin üretiminde artış sağlamaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Ekonomik kazanç artışı sağlamaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Yerel ekonomiyi desteklemektedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Yerli halk için yeni iş fırsatları yaratmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Bölgedeki ürün ve hizmet fiyatlarını artırmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Bölgede hayat pahalılığına neden olmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Yerli halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	Doğal çevrenin korunmasını ve gelişimini desteklemektedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	Gelecek nesiller için çevre kalitesini iyileştirmektedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	Çevre bilincini artırmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Tarihi bina ve yapıların korunmasını teşvik etmektedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Çevre kirliliğine (toprak, hava, su) neden olmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22	Doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem) olumsuz etkilemektedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23	Çarpık kentleşmeye neden olmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24	Kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi problemler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25	Turizmin daha fazla gelişimi için çaba sarf edilmelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26	Turizm yatırımları artarak devam etmelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
27	Turizmin gelişimini destekliyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
28	Turizm, toplumumuzun bir parçası olmaya devam etmelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)